

ବିରଜା ବକତାମାଳା

ନରସିଂହ ଚୋପୁରୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ
ଯାଜପୁର

(ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା ଅଷ୍ଟମ ଓ ନବମ ସଂଖ୍ୟା)

ଜି ଜ୍ଞା ସା

(ବିଶେଷ ସଂଖ୍ୟା)

୧୯୮୦-୮୧ ଓ ୧୯୮୧-୮୨

ନରସିଂହ ଚୌଧୁରୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ

ଜିଜ୍ଞାସା (ବିଶେଷ ସଂଖ୍ୟା)

* ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପ୍ରକାଶକ :

ଶ୍ରୀ ମାଧବ ସୁବୁଦ୍ଧି

* ଉପସଭାପତି, ବିରଜା ବନ୍ଧୁତାମାଳା

ଶ୍ରୀ ବିରଜା କୁମାର ଟ୍ରିପାଠୀ

* ମୁଖ୍ୟ ସଂପାଦକ :

ଶ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧଦେବ ବ୍ରହ୍ମା

ସଂପାଦକ ମଣ୍ଡଳୀ:

ଶ୍ରୀ ଆନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ

ଶ୍ରୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର

ଶ୍ରୀ ବି: କେ: ଦାସ

ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ପଣ୍ଡା

ବାହାବୁଦ୍ଧିନ୍ ଖାଁ

ଲିପିକାର:

ଶ୍ରୀ ମାଧବାନନ୍ଦ ଦାଶ

ଅମିକାପ୍ରେସ୍ , ଯାଜପୁର

—ସୂଚୀ—

ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଅଭିଭାଷଣ !! ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଶ୍ରୀ ମାଧବ ସ୍ୱରୂପ

୮ମ ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା ୧୯୮୦-୮୧

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଜାଗରଣ !! ପ୍ରଫେସର ପି. କେ. ଜେନା

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଜାଗରଣ !! ଶ୍ରୀ ହରପ୍ରସନ୍ନ ମିଶ୍ର

୯ମ ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା ୧୯୮୧-୮୨

ସାଂସ୍କୃତିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ !! ଅଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ପ୍ରଶନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ର

ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଧାରା ଓ ନବନାଟ୍ୟ !! ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପରିଶିଷ୍ଟ

ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳାର ନିୟମାବଳୀ

(ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ)

ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଅଭିଭାଷଣ

ପରମ ସମ୍ମାନନୀୟ ଅତିଥିମହୋଦୟ ଓ ଶୁଭସଂଧାର
ସୁଧୀ ସନ୍ତାନମଣ୍ଡଳୀ—

ଆଜି ପୂଣ୍ୟତୋୟା ବୈତରଣୀ-କାରି-ସେବିତା, ପୂରଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଯଜ୍ଞପୁର
ଯାଜପୁରର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ଜଗନ୍ନାତା ବିରଜାଙ୍କ ପୂତ ଜନ୍ମତିଥି
'ଭବେଶୀ ଅମାବାସ୍ୟା' । ୧୯୭୩ ମସିହାର ଏହିପରି ଏକ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତର
ସୁଯୋଗରେ ନରସିଂହ ଚଉଧୁରୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ 'ବିରଜା-
ବନ୍ଧୁତା-ମାଳା'ର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିଲା । ରତ୍ନଚକ୍ରର ଆବର୍ତ୍ତନ ପରି ଦୀର୍ଘ
ଆଠ ବର୍ଷ ଧରି ଏହି ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଏକ ସାମ୍ବେଦନିକ ବନ୍ଧୁତାମାଳାରେ
ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପବିତ୍ର ବିରଜା ପୀଠର ବିମଳ ସ୍ମୃତିକୁ ସଂଜ୍ଞାବିତ କରିବା
ସହିତ ଉଦ୍‌ବୋଧିତ କରିଆସିଛି । ଅତୀତରେ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ କୃତବିଦ୍ୟ
ଗବେଷକଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞୋକ୍ତ ଉଷଣ ବିରଜା-ବନ୍ଧୁତା-ମଞ୍ଚରେ ପରିବେଷିତ ହୋଇ
ବହୁସଂଖ୍ୟକ ବିଦଗ୍ଧ ସେତ୍ରାଳଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ମୁଖପତ୍ର 'କ୍ରିଷ୍ଣାସା'ର ବିଶେଷ ସଂଖ୍ୟା ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ
ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟିର ସହିତ ଘୋଷଣା କରୁଛି ଯେ କେତେକ
ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ କାରଣରୁ ଅଷ୍ଟମ-ବିରଜା-ବନ୍ଧୁତାମାଳାର ମୁଦ୍ରଣ
ସମ୍ଭବ ନହେବାରୁ ଚଳିତ ନବମ ବିରଜା ବନ୍ଧୁତାମାଳା ସହିତ ଏହାକୁ ଏକତ୍ର
ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ଉକ୍ତ ସାମ୍ବେଦନିକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସଂପର୍କରେ ଆପଣମାନେ
ସମଧିକ ପରିଚିତଅଟନ୍ତି । ଗତାନୁଗତିକ ଧାରାରେ ଚିତିତ୍ରାନୁଷ୍ଠାନ ସଂଯୁକ୍ତ ଲଘୁ
ଅହେତୁକ ଉଷଣ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ପରନ୍ତୁ, ଏକ ଗମ୍ଭୀର ପରିବେଶରେ,
ସୀମିତସଂଖ୍ୟକଆଗ୍ରହୀ ସେତ୍ରାଳଙ୍କଗହଣରେ ଭରତ ତଥା ଉତ୍କଳୀୟସଂସ୍କୃତିର

ମହତ୍ତର ବିଭାବକୁ ଏହି ବକ୍ତୃତାମଞ୍ଚରେ ପ୍ରଯୋଗ୍ୟବକ୍ତାମାନଙ୍କର ପ୍ରଘୋଷଣ ସ୍ବର୍ଗଦେଇ ବିରୁଦ୍ଧ ବିଶ୍ଳେଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଉନ୍ନତ କରିବା ଓ ସମବେତ ସୁଧୀବୃନ୍ଦ ତଥା ଉତ୍ତର ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଏଥିପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା ଏହାର ମୌଳିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଅବଶ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ଏକ ବହୁଧାରୀ ଶବ୍ଦ । ବହୁପ୍ରସାରୀ ବିଭବର ସମନ୍ବୟରେ ତାର ବିକାଶ ଓ ପ୍ରକାଶ । ସଂସ୍କୃତିବିହୀନ ସଭ୍ୟତାର ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ପୃଥିବୀର ବହୁ ଉନ୍ନତ ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି କାଳକବଳିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କର ତୀବ୍ର ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଉପଲବ୍ଧ କରିହୁଏ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କଳ-ଶିଳ୍ପ-ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ତଥା ସମକାଳୀନ ଉତ୍କଳୀୟ ସଂସ୍କୃତିର କେଉଁ ମହତ୍ତର ଦିଗ ଆମର ସାମାଜିକ ଓ ପ୍ରାତ୍ୟହିକ ଜୀବନଧାରାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିଛି ଅଥବା କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ତାହା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖାଇଦେବା ଉକ୍ତ ବକ୍ତୃତା ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନ୍ୟତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ବିରାଟ ବିରକା ବକ୍ତୃତା ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉଷଣ ସମୂହରେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେତେ ଦୂରପ୍ରତିଫଳିତ ତାହା ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ପାଠକବର୍ଗ ପ୍ରକାଶିତ ଗ୍ରନ୍ଥ ସମୂହରୁ ଅବଧାରଣ କରିପାରିବେ ।

ଚଳିତବର୍ଷ ସଂସ୍କୃତିର ଅନ୍ୟତମ ଅଙ୍ଗ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାର ‘ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ’ ଶୀର୍ଷକରେ ସ୍ବକୀୟ ଜ୍ଞାନଦୀପ୍ତଦୃଷ୍ଟି ସଂପାଦ କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଲବ୍ଧପ୍ରତିଷ୍ଠ ନାଟ୍ୟକାର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ, ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର, ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ତଃ ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତରଫରୁ ସାଦର ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଅଛି । ସାରସ୍ବତ ସାଧନାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥିବ୍ରତ ଆଜିର ଏହି ସ୍ବରଣୀୟ ସଂଧ୍ୟାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ‘ଓଡ଼ିଆ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ’ ‘ବିରାଟ ଦୁଇ ଦଶନ୍ଧିର ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ,’ ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଛମବିକାଶ ସଂପର୍କରେ ଉଷଣ ଦେବାପାଇଁ ଅକ୍ଷୁ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନକରି ଆୟମାନଙ୍କୁ ବହୁଭବରେ ଅନୁଗ୍ରହୀତ କରିଛନ୍ତି ।

ବିଷୟବସ୍ତୁ ସଂପର୍କରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବିଶେଷଜ୍ଞଙ୍କର ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବରୁ, ଧୃଷ୍ଟତା ମନେହେଲେବି, ସଂକ୍ଷେପରେ କେବଳ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟହେବ ଯେ,

ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅବକାଶରେ କାତିର ନାଟ୍ୟପରଂପରା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଅବଦାନକୁ ଉପେକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ’ ଉଭୟ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଗୁରୁଧାରରେ ‘କାବ୍ୟେଷୁ ନାଟକଂ ରମ୍ୟମ୍’ ଉକ୍ତିଟି ସକଳପ୍ରକାର ସାରସ୍ୱତ କୃତି ମଧ୍ୟରେ ନାଟକର ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦିତ କରେ । ନାଟକ, ଜୀବନ ସଂପର୍କିତ ଆଦର୍ଶର ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି । ଏକ ଦାର୍ଶନିକର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧରପୃଷ୍ଠରେ ମାନବ ଜୀବନର ସଂଗୁର ଏକ ଅଜ୍ଞେୟ ଅନବଧାରଣୀୟ ନାଟ୍ୟକାର-ଙ୍କର ଶାଶ୍ୱତ ନାଟକର ତିରନ୍ତନ ଲୀଳା ।

ପରିଶେଷରେ, ମୁଁ ଏହି ମହତ୍ ଉଦ୍ୟମ ସହିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷରେ ସଂପୃକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗଭୀର ସାଧୁବାଦ ଜଣାଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଶୁଭ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥିଭ୍ରମ, ସହଯୋଗୀ ଅଧ୍ୟାପକବୃନ୍ଦ, ସମବେତ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ ଓ ସହୃଦୟ ଶ୍ରୋତା ବଂଧୁଗଣଙ୍କୁ ନବମ ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା’ର ଗନ୍ଧାର ତଥା ବୌଦ୍ଧିକ ପରିସର ମଧ୍ୟକୁ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଉଅଛି—

॥ ଜୟହିନ୍ଦ୍ ॥

ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା

ତା ୨୫-୧-୮୨

ମାଧବ ସୁବୁଦ୍ଧି, ଅଧ୍ୟକ୍ଷ

ନରସିଂହ ଚୌଧୁରୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ

ଅଷ୍ଟମ ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା

୧୯୮୦-୮୧

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଜୀବନ

ପ୍ରଫେସର ପି: କେ: ଜେନା

ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, ଆଞ୍ଚଳିକ ଗବେଷଣାଗାର

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ସଭ୍ୟ, ଗଜ୍ୟଯୋଜନା ବୋର୍ଡ଼

ଓଡ଼ିଶାର ନାନା ପ୍ରକାରର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦରେ ଭରା, ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ବିପୁଳ ତଥା ବହୁବିଧ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଭରା ରାଜ୍ୟ, କେବଳ ଭରତ କାହିଁକି ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍‌ବିରଳ । ବିଶେଷତଃ ଖଣିଜସମ୍ପଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ଭରତର ଗନ୍ତାଘର ବୋଲି କୁହାଯାଇଥାଏ । ଲୁହା ମାଙ୍କାନିକ, ଧାତୁ ପଥର ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶା, ଭରତରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଶା ମଧ୍ୟ ବନ୍ୟ ଓ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବନରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ଶତକଡ଼ା ୪୦ ଭାଗ ଭୂମି, ଜଙ୍ଗଲରେ ଭରା, ଏହି ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ବାଉଁଶ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ନାନାପ୍ରକାର ତେଲ, ମଞ୍ଜି ଔଷଧ ଚକ୍ଷୁ, ଝୁଣା, ଅଠା ତେର ମୂଳୀ ଇତ୍ୟାଦି ମିଳିଥାଏ । ଏହି ପ୍ରଦେଶର ପୂର୍ବ-ଉପକୂଳରେ ୪୮୦ କିଲୋ ମିଟର ଦୀର୍ଘ ବିସ୍ତୃତ ସମୁଦ୍ର ବେଳାଭୂମି, ରହିଅଛି ଓ ଏହା ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ଚରଣ ସର୍ଗ କରୁଛି । ଏହି ସାଗରରୁ ଲୁଣ ମାରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାଛଧରିବାର ସବୁ ପ୍ରକାର ସୁଯୋଗ ରହିଅଛି । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ବିଦେଶ ସଙ୍ଗେ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ଭଳି ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଦର ଏହାର ଉପକୂଳରେ ଗର୍ଭ ଉଠିଛି ଓ ଗୋପାଳପୁରରେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ବନ୍ଦର ହେବାର ସମସ୍ତପ୍ରକାରର ସୁବିଧାମାନ ରହିଛି ଏହାର ଗଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଠାରେ ଗୋଟିଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବିମାନ ଘାଟି ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ପ୍ରମୁଖ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ଏକ ପ୍ରାଚୀନ ଅନ୍ୟପ୍ରାଚୀ ପର୍ଯ୍ୟଟ ବିଭିନ୍ନ ନବନିର୍ମାଣ ଯଥା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା,

ବୈତରଣୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ମହାନଦୀ, ରକ୍ଷିକୁଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ନଦୀମାନ ବହିଯାଇଛି । ଫଳରେ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳର ବିସ୍ତୃଷ୍ଟ ଉର୍ବର ଗୁଣଜମିମାନ ସ୍ୱର୍ଷ ହୋଇ ପାରିଛି, ଓ ଏହିସବୁ ରୁଟାଇଲ ପିଗମେଣ୍ଟ, ବିରଜନ ବାଲିରୁ ଜିରୋକୋନିୟମ ଓ ତାହାର ମିଶ୍ର ଧାତୁ ସିଲମନାଇଟ୍‌କୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଉଚ୍ଚତାପ କାରଖାନାମାନ ବସି ପାରିବ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଉଯେ ଆଜି କାଲି ଭରତ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ବାହାରକୁ ରପ୍ତାନି କରାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଉପର ଲିଖିତ କେତେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଧରଣର ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ଗଢାଯାଇ ତାର ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥକୁ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନିକଲେ ଏହି କ୍ଷୟ ମାନ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବିନିଯୋଗ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିବ । ଦେଶରେ ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଧାତୁ ଗୁଣ୍ଡ ଯଥା ଲୁହା, ତମ୍ବା, ଜୋମିୟମ ନିକେଲ ପ୍ରଭୃତିର ଗୁହିଦା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢିଉଠିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ମିଳୁଥିବାରୁ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକତର ଉତ୍ପାଦନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଏହି ସବୁ ଧାତୁ ଗୁଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋସିସ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକରେ ଲବଣ ପଦାର୍ଥ ନିଷ୍କାସନ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ଥିବା ନିମ୍ନ ଧରଣର କୋଇଲି ଓ ନଦ ନଦୀକୁ ବନ୍ଧାଯାଇ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ସୁବିଧା ରହିଛି । ଏହି ଶକ୍ତିର ବିନିଯୋଗ କରି ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ ଫାରନେସ ସାହାଯ୍ୟରେ ବହୁ ପ୍ରକାରର ଉଚ୍ଚତ ଧରଣର ଧାତୁ ଓ ମିଶ୍ରଧାତୁ ତିଆରି କରାଯାଇ ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶା ଏକ କୃଷି ପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟହୋଇ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ କୃଷିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଗୁଣ୍ଡ ଉପକରଣ ଯନ୍ତ୍ରପାତି; ଟ୍ରାକ୍ଟର, କଳ ଲଙ୍ଗଲ ପ୍ରଭୃତିର ବ୍ୟବହାର ଦିନକୁ ଦିନ ବଢି ଉଠିଛି ଓ ଏ ସବୁ ଯୋଗାଇ ଦେବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏସବୁର ଫାଉଣ୍ଡରି ଓ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି କାରଖାନା ବସି ଗୁଣ୍ଡ ମାନଙ୍କୁ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ ଯୋଗାଯାଇ ନଦୀ ମାନଙ୍କରେ ତିଆରି ଜଳ ଇଞ୍ଜରରୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ସଞ୍ଚୟ କରି ପ୍ରଦେଶର ହ୍ରମୋବର୍ଦ୍ଧମାନ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଗୁହିଦା ମେଣାଇବା ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗମାନ ରହିଛି । ଗୁଣ୍ଡ ମାନଙ୍କୁ ଜଳ ସେଚନ ପାଇଁମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଏହିପରି ଭବରେ ଓଡ଼ିଶା ସବୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ବିଭବରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ୮୦ ଭାଗ ଲୋକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ଥିବା ବଡ଼ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷୀୟ କଥା । ୧୯୭୬-୭୭ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶା ମୁଣ୍ଡପିଛା ବାର୍ଷିକ ଆୟ ୬୬୨ ଟଙ୍କା ଥିବାସ୍ଥଳେ ଭରତର ହାରହାରି ମୁଣ୍ଡପିଛା ଆୟ ୧୦୪୮ ଟଙ୍କା ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରାୟ ୨୪୩୫୮୭ ଜଣ ଲୋକ (ସପ୍ତମ ଶ୍ରେଣୀ ଠାରୁ ସ୍ନାତ କୋତର) ବେକାର ଥିବା ଜଣାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବେକର ସମସ୍ୟା ଆହୁରି ଗୁରୁତର ହୋଇ ଗଲାଣି । ଏହି ଦାରିଦ୍ର୍ୟତା ଓ ବେକାର ସମସ୍ୟାକୁ ଅଧିକ ଉଗ୍ରତର ହେବାକୁ ନିଆନଯାଇ ସବୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବିନିଯୋଗ କରି କିପରି ଶ୍ରମିକ ଓ କୃଷକ କୂଳ ଓ ସାଧାରଣ ନାଗରିକଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଆର୍ଥିକ ମାନଦଣ୍ଡ ବଢ଼ାଯାଇ ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଶା ବାସୀଙ୍କୁ ଅଧିକ ତତ୍ପର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଏହି ପ୍ରଦେଶରୁ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ତୁଳନାରେ କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରଗତି ଅତି ନଗନ୍ୟ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ରତ୍ନରକେଳିଠାରେ ଗୋଟିଏ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା, ହିଲୁକୁଦଠାରେ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା, ଯାଜପୁର କେଉଁଝରଠାରେ ଫେରେକ୍ରମ କାରଖାନା, ତେରୁଭେଲିଠାରେ ଏକ ଫେରେ-ସିଲିକନ କାରଖାନା, ଯୋଡ଼ା ଓ ରଘଗଡ଼ଠାରେ ଦୁଇଟି ଫେରେମାଙ୍ଗାନିକ କାରଖାନା, ରଜଗାଙ୍ଗପୁର ଓ ବରଗଡ଼ଠାରେ ଦୁଇଟି ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା, ବଡ଼-ବିଲଠାରେ ଏକ କମ୍ପାଲୁହା କାରଖାନା, ବେଲପାହାଡ଼, ଲଠିକଟା, ରଜଗାଙ୍ଗପୁର, ବାରଙ୍ଗଠାରେ ଗୁରୁତ୍ବ ଉଚ୍ଚତାପ ବିଶିଷ୍ଟ ଇଟା କାରଖାନା, ପାଟନାଗଡ଼ଠାରେ ଗ୍ରାଫାଇଟ କାରଖାନା, ସୁନାବେଡ଼ାଠାରେ ଉତ୍ତାକାହାକ ଇଞ୍ଜିନ ତିଆରି କାରଖାନା ଏହିପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଗଢ଼ିଉଠିଛି । ବହୁ ପରିମାଣର ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପମାନ ଗଢ଼ିଉଠିବାର ସୁବିଧା ଥାଇମଧ୍ୟ ଜୟଶ୍ରୀ ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବ୍ୟତିତ କୌଣସି ବଡ଼ ଧରଣର ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ ବସାଯାଇ ପାରିନାହିଁ । କାଗଜର ଅଭବ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁକି ସାର ଭରତ ବର୍ଷର ଏହା ଗୁରୁତର ଭବରେ ଅନୁଭବ କରଯାଉଛି । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁତ କାଠ, ବାଉଁଶ, ସବାଜିଆସ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ର ତିନୋଟି କାଗଜକଳ ବୁଜରଜନଗର, ରଘଗଡ଼ା ଓ ଚୌଦ୍ୱାରଠାରେ ତିଆରି ହୋଇପାରିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଦୀର୍ଘ ଉପକୂଳ ଥିଲେହେଁ ହୁମା ଓ ସୁମାଣ୍ଡିଠାରେ ଦୁଇଟି ଛୋଟ ଧରଣର

କାରଖାନା ବ୍ୟତିତ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ଏହି କାରଖାନା ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁତ ଜଙ୍ଗଲ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ଳାୟତ ଓ କାଠାକାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ବିରଳ । ଏହି ପ୍ରଦେଶ ଏକ କୃଷିପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କୃଷିଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ ଦୁର୍ବଳ, ମାଛ ଓ ଚମଡ଼ା କାରଖାନା ଖାଲି ନାମକୁମାତ୍ର ଦେଖିବ କୁ ମିଳେ । ଏପରି ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣକଲେ ଦେଖାଯିବଯେ ନାନା ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ଆଇମଧ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ଓ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଶା ବିଶେଷ କିଛି ଆଗେଇ ପାରିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପ୍ରକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଓ ଜନଶକ୍ତିକୁ ଭିତ୍ତିକରି କେଉଁକେଉଁ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଦେଶରେ ଗଢ଼ି ଉଠିବ । ସେହି ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସମ୍ୟକଭାବେ ଦୃଷ୍ଟାଯାଇଛି ।

ଧାତୁ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଓ ଉଚ୍ଚତାପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାତ୍ମକ ଶିଳ୍ପ:-

ଯଦିଓ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶରେ ଗଞ୍ଜିତ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଅନୁସନ୍ଧାନ ହୋଇନାହିଁ, ତେବେସୁଦ୍ଧା ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିବା ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ଭରତର ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ତୁଳନାରେ ଅଧିକ । ଏପରି କୌଣସି ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥନାହିଁ ଯାହାକି ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ପରିମାଣରେ ନମିଳେ । ସମଗ୍ର ଭରତର ଗଞ୍ଜିତ ଲୁହାପଥର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଥାଏ । କିଛିଦିନତଳେ ଭୂତ ଭୂତନ୍ମାନେ ଆଲୁମିନିୟମ ତିଆରିପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଧାତୁପଥର (ଯାହାକୁ ବକ୍ସାଇଟ୍ କୁହାଯାଏ) ତାହାର ବହୁଳ ପରିମାଣର ସନ୍ଧାନ କୋରପୁଟ ଜିଲ୍ଲାରୁ ପାଇଛନ୍ତି । ଏହାର ପରିମାଣ ୨୨ହଜାର ନିୟୁତଟନ୍ ହୋଇପାରେବୋଲି ଜଣାଯାଇଛି । ଏକ କାଳିନ କୌଣସି ଏକ ଛୋଟ ସ୍ଥାନରେ ଏପରି ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ବକ୍ସାଇଟ ମିଳିବା ପୃଥିବୀରେ ବିରଳ । ଭରତର ଗଞ୍ଜିତ ସମୁଦାୟ ଛୋଟାଛୋଟ ଧାତୁ ପଥରର ପ୍ରାୟ ୯୦ଭାଗ ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଥାଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧାତୁ ପଥରର ବହୁ ପରିମାଣର ସନ୍ଧାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳିଅଛି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସୁକିଆ ଭରତର ଏକମାତ୍ର ସ୍ଥାନ ଯେଉଁଠାରୁ କି ନିକେଲର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି ଏବଂ ଏହାର ପରିମାଣ ୬୬ ନିୟୁତ ଟନ୍ ବୋଲି ଅଟକଳ କରାଯାଇଛି । ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋପାଳପୁରର ସମୁଦ୍ର ତଟରୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ଲେଟେକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଧାତୁମୁକ୍ତ ବୋଲି ଯଥା ଜଳେମେନାଇଟ ଯେଉଁଥିରୁ ଟାଇଟାନିୟମ ମେଟାଲ ଓ ଉତ୍ତମ ଧରଣର ଧଳା ପିଗ୍‌ମେଣ୍ଟ ତିଆରି

ହୁଏ) ଓ ସିଲେମେନାଇଟ୍ (ସେଉଁଥିରୁ ଉଚ୍ଚତାପ ସଂଚଳକ ଇଟା ତିଆରି ହୁଏ) । କିଙ୍କନ୍ (କିଙ୍କୋନିୟମ ମେଟାଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ) ଓ ମୋନାକାଇଟ୍ ବାଲି (ସେଉଁଥିରୁ ଅଶ୍ମଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଥୋରିୟମ ଦରକାର ହୁଏ ।) ସବୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ମିଳିଛି । ଆଉଏକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଧାତୁ ଯାହାର ନାମ ଭନାଡିୟମ ତାହାର ଧାତୁ ପଥର ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାରେ ବହୁତ ପରିମାଣରେ ମିଳୁଅଛି । ଏହି ଧାତୁ ପଥରରେ ଭନାଡିୟମ ବ୍ୟତିତ ଟାଙ୍ଗଟନିୟମ ଓ ଲୁହା ମଧ୍ୟ ଗଢିତ ଅଛି । ସୁନ୍ଦରଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ସକ୍ସିପାଲିଠାରେ ସୀସା, ଦସ୍ତା, ଓ ତମ୍ବା ଧାତୁପଥରର ଏକ ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି ।

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଧାତୁ ପଥରକୁ ଉପଯୁକ୍ତଭାବେ ବିନିଯୋଗ କରିବାପାଇଁ ଧାତୁ ଖନନ ଶିଳ୍ପର ଅଧିକ ବିକାଶ ନିମ୍ନ ଧରଣର ଧାତୁ ପଥର ଗୁଡ଼ିକର ମାନ-ବୃଦ୍ଧି କରଣ ଶିଳ୍ପ (beneficiation Plants) ଏକତ୍ରିକରଣ (agglomeration Plants) ଶିଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡ଼ିକରେ ଗଢି ଉଠିଲେ ସେଠାକାର ସ୍ଥାନୀୟ ବାସିନ୍ଦା ବିଶେଷତଃ ଅନୁରୂପ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର କର୍ମ ସମ୍ମାନସହ ଏହି ଖଣିଜପଦାର୍ଥର ଉପଯୁକ୍ତି ବିନିଯୋଗ ହୋଇପାରନ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଧରଣର ଲୁହାପଥର ମିଳୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧାତୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କୋଇଲି ମିଳୁନଥିବାରୁ ଏହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ପାରଦ୍ଵୀପ ବନ୍ଦରଠାରେ ଏହି ଲୁହାପଥରକୁ ବ୍ୟବହାରକରି ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କୋକ୍ ଆମଦାନୀ କରି ତିନି ଗ୍ରେଡ଼ି ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ବସିପାରିବ । ଏହାଛଡ଼ା ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଆମଦାନୀ କୋଇଲିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏକ ବଡ଼ ଧରଣର ବିଦ୍ୟୁତଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରିହେବ ଓ ଏହି ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଫେରେଟାଲଟାନିୟମ, ଫେରେକ୍ରମ, ଫେରେମାଙ୍ଗାନିଜ, ଫେରେଭନାଡିୟମ, ପ୍ରଭୃତି ଫିକ୍ସାତୁ ଉତ୍ପାଦକ ଶିଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ଗଢି ଉଠି ପାରିବ । ଯାଜପୁର-କେଉଁଝର, ରେଡ଼ଠାରେ ଯେଉଁ ଫେରେକ୍ରମ ପ୍ଲାଣ୍ଟ ଅଛି ତାହା ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଆଲଏ (Alloy) ଷ୍ଟିଲପ୍ଲାଣ୍ଟ ଗଢାଯିବାର ମଧ୍ୟ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ରହିଛି । ନିକେଲ ଧାତୁ ପଥରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସୁକିନ୍ଦା ଅଞ୍ଚଳରୁ ନିକେଲ କାରଖାନା

ବସାଯାଇ ପାରିବ ଓ ସେହି ନିକେଲ ଫେରେକ୍ରୋମ ପ୍ଲାଟିନୁ ବାହାରୁଥିବା
ଫେରେକ୍ରୋମ ଏହି ପ୍ଲାଟିନୁ କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇ ଦେଇପାରିବ ।

ଏହା ଅତି ସୁଖର କଥାଯେ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ କୋରପୁଟ ଅଞ୍ଚଳରେ
ଭରତ ସରକାରଙ୍କ ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ଏକ ବୃହତ ଧରଣର ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା
ବସାଯାଉଛି । ଏହି ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଲୁମି-
ନିୟମ, ଟାଇଟାନିୟମ, ଭନାଡିୟମ, ସିଲିକନ ଭିତ୍ତିକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମିଶ୍ରଧାତୁ
ଯାହାର ଗୁଣିଦା ଆମଦେଶରେ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଓ ଯୁଦ୍ଧସରଞ୍ଜାମ କାରଖାନାମାନଙ୍କରେ
ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଲିଛି ତାହା ସେଠାରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ଏହାଛଡ଼ା ଆଲୁମିନିୟମ
ଭିତ୍ତିକ ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍‌ଜଡ଼ାର, ଆସବାବପତ୍ର, ଗୁଦର ଇତ୍ୟାଦି କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ବସି
ଦେଶର ଏସବୁ ପ୍ରକାର ଗୁଣିଦାକୁ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରିବ । ଏଠାରେ ଆଲୁମିନା ଭିତ୍ତିକ
ନାନାପ୍ରକାର ଉଚ୍ଚତାପଯୁକ୍ତ ଇଟା ଓ ପାଇପର କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରିବ ।
ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ଚିଫାକଟରୀ ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ,
ଗାଫାଇଟ, ଏଣ୍ଟଲ୍ ସାଇଟ, ସିଲ ମିନାର୍‌ଟ, କେୟନାଇଟ, କ୍ୟାବ୍‌ଇଟ, ଗୁଇନା
କ୍ଲେ ଇତ୍ୟାଦି ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ବିଶେଷତଃ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କୋରପୁଟ, କଳାହାଣ୍ଡି,
ସୁନ୍ଦରଗଡ଼, ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ମିଳୁଥିବାରୁ ଏସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଉଚ୍ଚତାପଯୁକ୍ତ
ରିଫ୍ରାକ୍ଟରୀ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପାରିବ । ଭରତରେ ଭେନାଡିୟମ ଯୁକ୍ତ ମିଶ୍ର
ଧାତୁର ଗୁଣିଦା ବିଭିନ୍ନ ବୈଷୟିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦିନକୁଦିନ ବଡ଼ି ଗୁଲିଛି ଓ ଏସବୁ
ବହୁ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ବିନିମୟରେ ହ୍ରାସ କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ମୟୂରଭଞ୍ଜରେ
ଭନାଡିୟମ ଧାତୁ ପଥରକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଏକ ଫେରେଡାନାଡିୟମ କାରଖାନା
ବସାଗଲେ ଏଦିଗରେ ବହୁତ ସହାୟତା କରିବ । ଗୋପାଳପୁର ଇଲମେନାଇଟ୍
ବାଲିରୁ ଟାଇଟାନିୟମ ଓ ଧଳା ରୁଟାଇଲ ପିଗ୍‌ମେଣ୍ଟ, ଜିରକନ, ବାଲିରୁ ଜିରୋ-
କୋନିୟମ ଓ ତାହାର ମିଶ୍ରଧାତୁ ସିଲେମେନାଇଟକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଉଚ୍ଚତାପ
କାରଖାନାମାନ ବସିପାରିବ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥାଉଯେ ଆଜିକାଲି ଭରତ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଅଧିକାଂଶ
ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ବାହାରକୁ

ରସ୍ତାମୀ କରଯାଉଛି କିନ୍ତୁ ଉପରଲିଖିତ କେତେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଧରଣର ଖଣିଜ
 ପଦାର୍ଥ ଭୌତିକ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାରେ ଗତାଯାଇ ତାର ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥକୁ
 ବିଦେଶକୁ ରସ୍ତାମୀ କଲେ ଏହି କ୍ଷୟମାନ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂପଦକୁ ଉତ୍ତମ ରୂପେ
 ବନିଯୋଗ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ କରିବାର
 ସୁଯୋଗ ମିଳିବ । ଦେଶରେ ଦିନକୁଦିନ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଧାତୁଗୁଣ୍ଡ ଯଥା
 ଲୁହା, ତମ୍ବା, କ୍ରୋମିୟମ ନିକେଲ ପ୍ରଭୃତିର ଗୁଣ୍ଡିଦା ଦିନକୁଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।
 ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ମିଳୁଥିବାରୁ ଓ ଭବିଷ୍ୟତରେ
 ଅଧିକରୁ ଅଧିକତର ଉତ୍ପାଦନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବାରୁ ଏହିସବୁ ଧାତୁଗୁଣ୍ଡ
 ଗୁଡ଼ିକ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋଲିସିସ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ଲବଣ ପଦାର୍ଥର ନିଷ୍କାସନ
 କରଯାଇ ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ବହୁଳ ପରିମାଣର ଥିବା ନିମ୍ନ ଧରଣ କୋଇଲି
 ଓ ନଦ ନଦୀକୁ ବନ୍ଧାଯାଇ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ସୁବିଧା
 ରହିଛି । ଏହି ଶକ୍ତିର ବିନିଯୋଗ କରି ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଫ୍ୟାବ୍ରିକେସନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ
 ବହୁପ୍ରକାରର ଉଚ୍ଚତ୍ୟାଗରଧାତୁ ଓ ମିଶ୍ରଧାତୁ ତିଆରି କରଯାଇପାରିବ । ଓଡ଼ିଶା
 ଏକ କୃଷିପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟହୋଇ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ କୃଷିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଗୁଣ୍ଡ
 ଉପକରଣ ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ଟ୍ରାକ୍ଟର, କଳ ଲଙ୍ଗଳ ପ୍ରଭୃତିର ବ୍ୟବହାର ଦିନ କୁ ଦିନ
 ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଓ ସେସବୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏ ସବୁର
 ପାଉଣ୍ଡରି ଓ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ତିଆରି କାରଖାନା ବସି ଗୁଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟରେ
 ଯୋଗାଇବା ପାରିବ । ଏହା ସ୍ଥାନୀୟ କଥାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜିନିଷପତ୍ର ନେବା
 ଆଣିବା କରିବାପାଇଁ ଭୁବନେଶ୍ୱର ନିକଟରେ ଏକ ରେଲୱେ ଓ ଗ୍ରାମ ମରମତି
 କାରଖାନା ବସାଯାଉଛି । ଏଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳକୁ
 ଖଣିଜ ପଥର ଓ ଧାତବ ପଦାର୍ଥ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷମାନ ପରିବହନ ନିମନ୍ତେ
 ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଧରଣର ଟ୍ରକର ଛମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣ ଗୁଣ୍ଡିଦା ପୁରଣପାଇଁ ପରଦ୍ୱୀପ କିମ୍ବା ଦକ୍ଷିଣ-
 ତାରି ନିକଟସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳରେ ଟ୍ରକ ଯନ୍ତ୍ରପାତିଖର୍ଚ୍ଚିବା ଓ ଟ୍ରକ ବଡ଼ି ନିର୍ମାଣ କାରଖାନା
 ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରଯାଇ ପାରିବ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତିତ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଖଣିଜ
 ଶିଳ୍ପ ଖନନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ତିଆରି ଓ ମରମତି
 କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ବସାଯିବ ନିହାତି ଦରକାର ।

ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପ:— ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନପ୍ରକାର ଖଣିଜଦ୍ରବ୍ୟ, ଫସଲକୋଇଲା ସମୃଦ୍ଧ ଲବଣ, ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କରେ ମିଳୁଥିବା ନାନ ପ୍ରକାର ଔଷଧରେ ତଥା ସ୍ୱାଭାବିକ ବର୍ଷାମତା ଭିତ୍ତିକ ରସାୟନିକ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟାପକ ସୁଯୋଗ ରହିଛି । ପଥର କୋଇଲାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ତାଳଚେରଠାରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧରଣର ସାରକାରଖାନା ବସିଅଛି । ମାତ୍ର ଏହାର ଉତ୍ପାଦିତ ପରିମାଣ ଓଡ଼ିଶାପରି କୃଷିପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ସେଥିପାଇଁ ପାରଦ୍ୱିପଠାରେ ପଥର କୋଇଲା ଭିତ୍ତିକ ସାର କାରଖାନା ବସାଯିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ରହିଛି । ଗୋପାଳପୁର, ପାରଦ୍ୱିପ, ସୁମାତ୍ରା, ହୁମା ପ୍ରଭୃତି ଅଞ୍ଚଳରେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଲବଣଶୁଷ୍କ କରାଯାଇ ଖାର-ସୋଡା, କ୍ଲୋରିନ୍, ପ୍ରଭୃତି ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସିବା ଉଚିତ କାରଣ ସାବୁନ, କ୍ଲୋରିନ ଯୁକ୍ତ ପରଫିନ୍ ଓ କ୍ୱାକସ୍, ବିଲ୍ଡିଙ୍ଗ୍ ପାଉଡର ଇତ୍ୟାଦି ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଏସବୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଲୌହ, ନିକେଲ ମାଙ୍ଗାନିକ, ଜେମାଇଟ ପ୍ରଭୃତି ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥର ନାନାପ୍ରକାର ଧାତୁ ଲବଣ ଇତ୍ୟାଦି କାରଖାନା ମାନ ବସାଗଲେ ଦେଶର ଏସବୁ ଜିନିଷର ଅଭାବ ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ । ସାଧାରଣତଃ ଧାତୁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାପାଇଁ ଉତ୍କଳ ଧରଣର କୋଇଲା ଦରକାର ହୋଇଥାଏ । ଯେହେତୁ ଆମକୁ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପରିମାଣ ଧାତୁ ଓ ମିଶ୍ର ଧାତୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ ଆମ ଦେଶର ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ଆମଦାନୀ କୋଇଲା ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି କୋକ୍ ଓ ଭେନ୍ କାରଖାନା ସମୃଦ୍ଧ କୂଳରେ ବସାଯାଇ ପାରିବ ।

ବନ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ:— ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ୪୦ଭାଗ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ସରକାର ବନ୍ୟବିଭାଗ କରିଆରେ ଏହିସବୁ ଜଙ୍ଗଲ ମାନଙ୍କରେ ମିଳୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ନରମ ଓ ଶକ୍ତକାଠ, ଶାଗୁଆନକାଠ, ବାଉଁଶ, ସବାଇଘାସ, ଉତ୍ତମ ଧରଣର କେନ୍ଦୁପତ୍ରଗଛ ଓ ବହୁପରିମାଣର ନିମ୍ବ, କରଞ୍ଜ, ପୁହାଙ୍ଗ ମହୁଲ ଗଛ ଶେପଣ କରିବାର ଏକ ବୃହତ ଯୋଜନା ହାତକୁନେବା ଉଚିତ । ଏହିପ୍ରକାର ଅଧିକରୁ ଅଧିକଗଛ ଲଗାଇ ବସବାସର ଉପଯୋଗୀ ପାଇଁ ବିଶୁଦ୍ଧ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ୟପଦ ଥି ଭିତ୍ତିକ ବହୁଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ ପାରିବ । ନରମକାଠ

ବାଉଁଶ, ସବାଇଯାସକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆଉ କେତୋଟି କାଗଜ କାରଖାନା ବସାଯାଇ ପ୍ରଦେଶର ଅଭବ ମେଣ୍ଟାଯାଇ ପାରିବ ଓ ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶକୁ ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଯାଇ ପାରିବ । ଏହାଛଡ଼ା ପ୍ଲାଜରତ କାରଖାନା, ଓ କରଞ୍ଜ, ନିମ ଯୋଲଙ୍ଗ, ମହୁଲ; ଶାଳ ପ୍ରଭୃତି ମଞ୍ଜିର ତେଲ, ସାବୁନ, ବନସ୍ପତି ଘିଅ କାରଖାନା ମାନ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ବନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳର ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ଗୋରୁଗାର ପ୍ରଭୃତିର ଚମଡ଼ାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଚମଡ଼ାକସା ଶବ୍ଦ ଯୋତା, ବ୍ୟାଗ, ସୁଟକେସ୍ ଇତ୍ୟାଦି କାରଖାନା ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତି ଜିଲ୍ଲାରେ ବସାଯିବା ଉଚିତ । ଯୋତା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଚମଡ଼ାକୁ କଷା (ଟାନିଂ) କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ହଟିତା ଅମ ଜଙ୍ଗଲରୁ ମିଳିଥାଏ ଯେହେତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଚମଡ଼ା କସା ଓ ଚମଡ଼ା କାରଖାନା ବିରଳ, ତେଣୁ ଏହି ହରିତା ମାନ ବାହାରକୁ ମଧ୍ୟ ରଥାନି ହୋଇଯାଏ ଜଙ୍ଗଲ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁଠି ପାଣିର ସୁବିଧା ଅଛି ସେଠାରେ ଫଳ, ମହୁ, ମହୁଲରୁ ମଦ, ଝୁଣା, ଅଠା ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ବସାଯାଇ ପାରିବ । ଗୋରୁ, ରାଜି, ମେଣ୍ଟା, କୁକୁଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ପାଳନ କରାଯାଇ ଦୁଗ୍ଧ, ଦୁଗ୍ଧଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଅଣ୍ଡା ମାଂସର ଗୃହିଦାମେଣ୍ଟାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାରକୁ ମଧ୍ୟ ପଠାଯାଇ ପାରିବ ।

ସମୁଦ୍ର ଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ:— ଓଡ଼ିଶାର ପୂର୍ବଭାଗ ଅଧିକାଂଶ ଅଞ୍ଚଳ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହିସମୁଦ୍ର ମାନଙ୍କରୁ ଲୁଣଗୁଣ୍ଠ କରାଯାଇଁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଲୁଣ, ଖାରସୋଡା, କ୍ଲୋରିନ, ବୋମିନ, ପ୍ରଭୃତି ରସାୟନିକ ପଦାର୍ଥ ତିଆରି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗଭୀର ଓ ଅଗଭିର ସମୁଦ୍ରରୁ ମାଛ, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି, କଙ୍କଡ଼ା, ପ୍ରଭୃତି ଧରାଯାଇ ପାରିବ । ସେଥିପାଇଁ ମହାଜୀବିମାନଙ୍କୁ ମାଛଧରି ତାହାକୁ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଟ୍ରଲର ଓ ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛଧଲ ବୋଟ ତିଆରି ଓ ମରମତି କାରଖାନା ବସାଇବା ଉଚିତ । ସମୁଦ୍ର ତଟରେ ଉତ୍ତମ ଧରଣର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି, କଙ୍କଡ଼ା, ଗେଣ୍ଡା ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣ୍ଠ କରାଯିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଏହି ସବୁର ଗୃହିଦା କେବଳ ଦେଶରେ ନୁହେଁ ବିଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଆଦର-ଲଭ କରିଛି । ସେସବୁ କ୍ୟାନିଂ କରିବା ଫିଜିଂକରି ବିଦେଶକୁ ପଠାଯାଇ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରା ଆୟକରିବା ସହ ସେଠାକାର ଲୋକଙ୍କର ବେକାରି ସମସ୍ୟା

ଦୂର କରଯାଇ ପାରିବ । ସମୁଦ୍ରରୁ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ଖାଦ୍ୟ ଅନୁପଯୋଗୀ ମାଛ ମିଳିଥାଏ । ସେହି ମାଛଗୁଡ଼ି କୁକୁଡ଼ା ଓ ଗୋଖାଦ୍ୟପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୁକ୍ତ । ଏହି ମାଛଗୁଡ଼ି ତିଆରି କାରଖାନାମାନ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ହିସାବରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଲେ କୁକୁଡ଼ା ଓ ଗୋପାଳନ ଦିଗରେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ସମୁଦ୍ର ପାଣିରେ ମଧ୍ୟ ଆଲଗି ଓ ଅଗର ଅନ୍ତର ପ୍ରଭୃତି ଗୁଣକରି ତାହାକୁ ପ୍ରୋସେସିଂକରି ଜେଲି ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ସୁସ୍ୱାଦୁଯୁକ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରଯାଇ ପାରିବ ।

କୃଷି ଓ ପଶୁପାଳନ ଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ:— ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ୮୦ ଲକ୍ଷ ଲେକ ଗାଁଗଣ୍ଡାରେ ବସବାସ କରନ୍ତି । ସେଠାରେ ସେମାନେ ନିଜର ବା ଅନ୍ୟର ଗୁଣକମିରେ ଧାନ, ମୁଗ, ବିରିଗଣ୍ଡେ ଗୁଣକରି ନିଜର ଗୁଜରଣ ମେଣ୍ଟାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କୁଟୁମ୍ବ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏସବୁ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାହା ପାଆନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଚଳିବାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟହୁଏନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଉପାୟରେ କିପରି ଗୁଣ କରଯାଇ ଉଚ୍ଚଧରଣର ସାର ବିହନ ବ୍ୟବହାରକରି ଗୋଟିଏ ଜମିରୁ ବର୍ଷରେ ଗୋଟି ଫସଲ କରି ଗୁଣି କିପରି ଅଧିକ ଉପାର୍ଜନ କ୍ଷମ ହୋଇ ପାରିବ ତାହାର ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବାକୁ ହେବ । ତାଛଡ଼ା ଗୁଣି ଯେଉଁ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଫସଲ କରିବା କଥା ବା ରତ୍ନ ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁ ଫସଲ କରେ ସେଥିରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଲଭ ପାଇପାରେନାହିଁ । କାରଣ ଅମଳ ସମୟରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ହେଉ ଥିବାରୁ ପନିପରିବା, ଫଳ ପ୍ରଭୃତି ପଡ଼ିଯାଏ ବା ଶୁଖି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ସେହିପରି ଧାନ, ମୁଗ, ବିରି, ପ୍ରଭୃତି ପୋକଲଗି ନଷ୍ଟ କରିଦିଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଏ ସବୁର ସୁଗୁରୁରପେ ସଂରକ୍ଷଣପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଶୀତଳ ଉଷ୍ମର (Cold Storage) ଖୋଲିଯିବା ଉଚିତ । ଫଳରେ ଗୁଣା ଅମଳ ସମୟରେ ଶସ୍ତା ଦରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପନିପରିବା ଓ ଫଳ ନବିକି ପରେ ଗୁଣିବା ଅନୁଯାୟୀ ଉଚିତ ଦାମରେ ବିକି ଅଧିକ ଲଭବାନ ହୋଇ ପାରିବେ । ଅଧିକତ୍ତ୍ୱ ଏହିସବୁ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭିତ୍ତିକ ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶିଳ୍ପ ଯଥା:— ଜାମ, କେଲି ଚଟଣି, ଆଗୁର ଇତ୍ୟାଦି, ତିଆରିକରି ବୋତଲ ବା ଟିଣରେ ସଂରକ୍ଷଣକରି ବର୍ଷର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମୟରେ ଗୁଣିବା ଅନୁଯାୟୀ ଯୋଗାଯାଇ ପାରିବ । ବିଦେଶରେ କୁଟା

ଛତୁର ଗୃହିତା ବେଶୀ, କାଳୁଟିନାବାଦୀମ ଗୃହିତା ମଧ୍ୟ ବେଶୀ । ଏସବୁ ଗୁପ୍ତକରି ଯଦିପ୍ରସ୍ତୁତି କରଣ କରାଯାଇ (Processing) ବାହାରକୁ ଚୋରି କରାଯାଏ ଆମର କୃଷକ ସମାଜ ଖାଲି ଗୁପ୍ତକମିରୁ ଲଭିବାନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏସବୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ କୁଟୁମ୍ବମାନେ ଦେଶ ବିଦେଶକୁ ଯୋଗାଇଲେ ଲଭିବାନ ହେବେ । ପ୍ରତି ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରେ ଉତ୍ତମ ଧରଣର ମହ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନର ଶିକ୍ଷାଦେଲେ ମହଜାବିମାନେ ଅଧିକ ଉପକୃତ ହେବେ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ଉନ୍ନତି ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଲୋକ ବିଶେଷତଃ ଆଦିବାସୀ ଲୋକଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଗୁପ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ଶିଳ୍ପ କାରିଗରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିୟୋଜିତ କରିଯିବା ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଦରକାର । ଯେହେତୁ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷା ଦିକ୍ଷା ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଗତି ଦିଗରେ ବହୁତ ପଛୁଆହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ କିପରି ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଗ୍ରଗତି କରାଯାଇ ପାରିବ ତାହା ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦେବା ସର୍ବାଦୌ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଶିଳ୍ପ ବିକାଶର ମୌଳିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା:—

୧- ଯେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ କରିବାକୁ ହେଲେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଶେଷତଃ ଗାଁ ଗଣ୍ଡା ଓ ଆଦିବାସୀ ଲୋକମାନେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମୌଖିକ ଆକାରରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ । ଯେହେତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ ଅଧିକ ହୋଇନାହିଁ ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲିବା ଉଚିତ ।

୨- ଓଡ଼ିଶାରେ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ଉତ୍ତମ ପ୍ରକୋଜନାମାନ ତିଆରି କରି ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ଓ ଏହି ପ୍ରକୋଜନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଞ୍ଚାମାଲ,

ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଶିଳ୍ପଗୃହ, ଜଳ ବିଦ୍ୟୁତଶକ୍ତି ଆଦି ଦରକାରି ଜିନିଷ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗାଇଦେଲେ ଶିଳ୍ପଦ୍ୟୋଗିମାନେ କୌଣସି ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ନହୋଇ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସାଇ ପାରନ୍ତେ । ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକୁ କିପରି ସହଜରେ ବିକ୍ରୟ କରାଯାଇ ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ସରକାରୀ କଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ହାଟ, ବଜାର ସମସ୍ତ ସୁବିଧା କରଗଲେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟାୟରେ ତାଙ୍କର ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥ ବିକ୍ରୟକରି ଲାଭବାନ ହୋଇ ପାରିବେ ।

୩- କଞ୍ଚାମାଲ ଓ ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବାପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନରେ, ରାଷ୍ଟ୍ରାଦ୍ୟାଟ, ରେଳପଥର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହେବା ଉଚିତ ।

୪- ଶିଳ୍ପଦ୍ୟୋଗି ମାନଙ୍କୁ ଅତି ସୁବିଧା ହାରରେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଯୋଗାଇଦେବା ଉଚିତ । ଏବଂ ସରକାର ତାଙ୍କର ଟିକସପରିମାଣ ଲଘବକରାଇ ସରଳ ପଦ୍ଧତି ପ୍ରଚଳନ କରାଇଲେ ଶିଳ୍ପଦ୍ୟୋଗିମାନେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଅନ୍ତେ ।

୫- ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ଅଧିକ ହେଉ ଥିବାରୁ ଓ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଲୋକ ସହରକୁ ଜୀବିକାର୍ଜନ ପାଇଁ ଗୁଲି ଆସୁ ଥିବାରୁ ସରକାର ସହର ଉପକଣ୍ଠ ଗ୍ରାମ ମାନଙ୍କରେ ସେଠାକାର କଞ୍ଚାମାଲକୁ ନେଇ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗଢାଇବା ଉଚିତ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳ ଲୋକମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବା ସହ ଦେଶର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ପଦାର୍ଥ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ପାରନ୍ତେ । ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯୋଗୁଁ ଉଭୟ ଗ୍ରାମ ଓ ସହରର ଅର୍ଥବ୍ୟାପୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥିବା ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦୂର ହୋଇପାରିବ ।

୬- ଓଡ଼ିଶାର ଯେଉଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଓ ଶିଳ୍ପ ଗଢିବା ପାଇଁ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ସୁବିଧା ରହିଛି ସେସବୁ ଜାଗା ମାନଙ୍କରେ ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ର ମାନ (Industrial Complex) ବସାଇବା ଉଚିତ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ

ପାଗଦ୍ୱିପ, ଯାଜପୁର କେଉଁଝର ଶେଡ଼; ଯୋଡ଼ା, ବଡ଼ବିଲ, ଗୋପାଳପୁର' ଗଉରକେଲ, ଜୟପୁର ଓ ଝାରସୁଗୁଡ଼ା ଏହିସବୁ ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ, ଏହି ଶିଳ୍ପକେନ୍ଦ୍ରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପକାରଖାନା ବସାଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଅନେକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର କାରଖାନା ମଧ୍ୟ ଆଖ ପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଢ଼ି ଉଠିବ ।

୭- ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ରହିଛି, ସେଥିରେ ଅଧିକ ବିନିଯୋଗ କରି ତାହାକୁ ଉଚିତ ଧରଣର କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅଚଳ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ପୁନର୍ବାର ସଚଳନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ ।

୮- ପ୍ରଦେଶର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ଯେଉଁ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଛି ସେ ଗୁଡ଼ିକ କିପରି ଶିଳ୍ପଦ୍ୟୋଗିମାନଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପ କାରଖାନା ବସାଇବାରେ, ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ, କଞ୍ଚାମାଲ ଯୋଗାଇବା ଓ ଉତ୍ପାଦିତ ପଦାର୍ଥ କ୍ରୟ କରିବାରେ କିପରି ଦକ୍ଷତାରସହ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ସେ ବିଷୟରେ ସରକାର ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପ ନେବା ଉଚିତ୍ ।

ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ବିଭବକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବିନିଯୋଗ କରି ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଓ ଶିଳ୍ପଦ୍ୟୋଗି ଓ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସହଯୋଗରେ ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରକଳ୍ପମାନ ତିଆରିକରି କାର୍ଯ୍ୟକାରି କଲେ ଆସନ୍ତା ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶା ଏକ ଶିଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧ ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରନ୍ତା ଓ ଏଠାରୁ ବେକାରି ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଲେପ ପାଲଟିଯାଉନା ।

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ କାରଗରଣ

ଶ୍ରୀ ହରପ୍ରସନ୍ନ ମିଶ୍ର

ଚେୟାରମେନ୍, ଇପିକଲ

ଶିଳ୍ପ ମୁଖ୍ୟତଃ ୪ଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା- କୃତୀରଶିଳ୍ପ, କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ, ମଧ୍ୟମଶିଳ୍ପ ଓ ବୃହତ୍‌ଶିଳ୍ପ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପକରଣରେ ସହଯୋଗୀ ଶିଳ୍ପ (Ancillary Industry) ଏକ ନୂତନ ରୂପରେଖ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଚନ୍ଦ୍ରବୁଣା ଲୁଗା, କଂସାପିତଳ ବାସନ, ଗୁମୁଆ କାମ, ସୁନା ରୂପା ତାରକସା କାମ, ତାଳପତ୍ର, କାଠ ଓ ଶଙ୍ଖର କାମ ଭରତ କାହିଁକି ଭରତ ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଆଦର ଲଭିକରିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ କୃତୀର ଶିଳ୍ପ ଶ୍ରେଣୀ ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

ନୂତନ ଶିଳ୍ପନୀତି ଅନୁଯାୟୀ ଯନ୍ତ୍ରପାତିରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବିନିଯୋଗ କଲେ ତାହାକୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ କୁହାଯାଉଛି । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳ (Industrial Estate) ସ୍ଥାପନକରଣର ବହୁସଫଳରେ କ୍ଷୁଦ୍ର-ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ଉଦ୍ୟମ ହେଉଛି । ଏଥି ନିମନ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ଅର୍ଥ କର୍ମରେସନ, ଜିଲ୍ଲା ଶିଳ୍ପକେନ୍ଦ୍ର, ଓଡ଼ିଶା କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ କର୍ମରେସନ, କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ସେବା ସମ୍ମାନ ଉପଯୁକ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି ।

କଳକର୍ତ୍ତାରେ ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ୧ କୋଟିଟଙ୍କା ଅର୍ଥବିନିଯୋଗ ହୋଇଥିବା ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟମଶିଳ୍ପ କୁହାଯାଉଛି । ଏ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ‘ଇପିକଲ’, ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ଅର୍ଥ କର୍ମରେସନ, ଇଡକଲ (Idcol) ଓ ସମବାୟ

ପନିତି କରିଆରେ ଗତି ଉଠୁଛି । ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳଥିବା ଶିକ୍ଷାଦେୟାଗାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମୁଖ୍ୟତଃ ମଧ୍ୟମ ଶିକ୍ଷା ସ୍ଥାପିତ ହେଉଛି ।

୧ କୋଟିରୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗରେ ଯେଉଁ ବୃହତଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଉଛି ସେଥିରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶିକ୍ଷାଦେୟାଗାମୀ, ଇଂଜିନିୟର, ଇଡିଏଲ, ରାଜ୍ୟ ଅର୍ଥ କର୍ମଚାରୀ, କେନ୍ଦ୍ରସରମ୍ଭ ଅର୍ଥଯୋଗାଣକାରୀ ସମସ୍ତା ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ସହଯୋଗୀ ଶିକ୍ଷା କହିଲେ କୌଣସି ବୃହତ କିମ୍ବା ମଧ୍ୟମଶିକ୍ଷା ଯନ୍ତ୍ରପାତି କିମ୍ବା କର୍ମାଳୟ ଯୋଗାଣକାରୀ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ବୁଝାଏ । ଏହାର ଉପାଦାନର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୃହତ କିମ୍ବା ମଧ୍ୟମ ଶିକ୍ଷା କ୍ରୟ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ଏପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷାରେ ବଜାର କିମ୍ବା ବିକ୍ରୟର ସମସ୍ୟା ନଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଏକ ସୁବିଧା ୨୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତିରେ ବିନିଯୋଗ କରି ମଧ୍ୟ ଏହା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ପାଏ ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବ ଓଡ଼ିଶା କୁଟୀରଶିକ୍ଷାରେ ସମୃଦ୍ଧ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ତତ୍ତ୍ଵ-ବୁଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ସୂତା, ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ନିମନ୍ତେ କଲିକତାର ବନ୍ଦର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ସ୍ଵାଧୀନୋତ୍ତର ଓଡ଼ିଶାରେ କୁଟୀରଶିକ୍ଷାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଖଦୀ ଓ ଗ୍ରାମୋଦ୍ୟୋଗ-ବୋର୍ଡ଼, ବ୍ୟବସାୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ତଥା ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉଦ୍ୟମ ଗୁରୁ ରହିଛି । ବିଦେଶକୁ କୁଟୀର ଶିକ୍ଷାତ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକୁ ରଥାନି କରିବା ଦିଗରେ ବିଭିନ୍ନ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଉଛି ।

ବିଗତ ଦଶନ୍ଧିରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଭୃତ ଉନ୍ନତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଗର ଗୋଷ୍ଠୀ, ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନଥିବା ଯୁବକ ତଥା ବୁଦ୍ଧିଜୀବି କ୍ଷୁଦ୍ରଶିକ୍ଷା ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ସରକାରଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ମାନ ଯଥାସମ୍ଭବ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ଏହିକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନପ୍ରକାର ସମସ୍ୟା ରହିଛି । ପ୍ରଥମତଃ ଆର୍ଥିକ କ୍ଷମତା ଅନୁଯାୟୀ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଚିହ୍ନଟ ।

ବିଭିନ୍ନ ଫଣ୍ଡା କରିଆରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇଛି ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଯେତିକିସମୟ ବ୍ୟବଧାନରହୁଛି ତାହା କମାଇବାକୁ ହେବ ତଥା ଏଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାର ଉଦ୍ୟମକୁ ଦୃଢ଼ନିତ କରିବାକୁହେବ । ଉଦ୍ୟୋଗୀୟ ଏକ ଫଣ୍ଡା କରିଆରେ ଏହି ଚିହ୍ନଟ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମୟୋପଯୋଗୀ କରାଯିବା ଉଚିତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ କଞ୍ଚାମାଲ, ବିଦ୍ୟୁତ ଯୋଗାଣ, ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ଓ ବିଭିନ୍ନ ନିମନ୍ତେ ସରକାର ଶିଳ୍ପୋଦ୍ୟୋଗୀ ମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ଦେଉଛନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷକରି ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ସ ଓ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋକାଲ୍ ସାମଗ୍ରୀ କୃଷିକ ଓ ବନଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରସାୟନିକ ଓ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଇ ପାରିବ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ ଏ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । (କୋଣାର୍କ ଟେଲିଭିଜନ, କୋଣାର୍କ ଓୟାର୍ ଇତ୍ୟାଦି ଏହି ଧରଣର ଶିଳ୍ପ)

ଗତ ୫୮୬ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ବୃହତ ଓ ମଧ୍ୟମ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଅଗ୍ରଗତି ଦେଖାଯାଇଛି । ୧୯୭୩ ମସିହାର ବୃହତ ଓ ମଧ୍ୟମଶିଳ୍ପର ସଂଖ୍ୟା ଥିଲା ୪୦ । ୧୯୮୦ ମସିହାରେ ଏହା ୭୮କୁ ବୃଦ୍ଧିପାଇଛି । କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ତୁଳନାରେ ବୃହତ ଓ ମଧ୍ୟମ ଶିଳ୍ପରେ କେବଳ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ତା ନୁହେଁ , ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ମଧ୍ୟ । ମୂଲ୍ୟସୂଚୀର ଦୃଢ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେତୁ ଏପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପ ପରିକଳ୍ପନା ସମୟରେ ଏହାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଦିଗପ୍ରତି ସତର୍କତାମୂଳକ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ । କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ପରି ଏହାର ବ୍ୟବସାୟ ସ୍ଥଳ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ପ୍ରତିଯୋଗୀତା କରି ଏ ଶିଳ୍ପକୁ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏଥି ନିମନ୍ତେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ରିପୋର୍ଟ) Feasibility Report) କରାଯାଇ ଥାଏ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ରିପୋର୍ଟରେ ଶିଳ୍ପଟି ସ୍ଥାପନ ନିମନ୍ତେ ଅନୁକୂଳ ମତ ମିଳିଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁସଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଏ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପ୍ରସ୍ତାବଟିକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ସମୟ ଖୁବ ମୂଲ୍ୟବାନ । ସମୟ ଅନୁଯାୟୀ ଏହାକୁ ଉପଯୋଗ ନକଲେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ରିପୋର୍ଟର ମତାମତ ମୂଲ୍ୟ କମିଯାଏ । ଦରବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗର ପରିମାଣ ବଢ଼ିଯାଇ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ

ସରକାରଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଶିଳ୍ପନୀତି, ରସ୍ତାନି ଓ ଆମଦାନୀ ନୀତି ସମୟ ସମୟରେ ପ୍ରତିକୂଳ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ ।

ବହୁଳ ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ପୂର୍ତ୍ତିର ଘୋର ଅଭାବ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଶିଳ୍ପାଦ୍ୟୋଗୀଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଆକୃଷ୍ଟକରିବା ନିମନ୍ତେ ଇପିକଲ ସର୍ବଦା ଚେଷ୍ଟିତ । ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗ ନିମନ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପ ପରିବହନ (On frastructure) ସୁବିଧା ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ୧୯୭୮ ମସିହାର ହିସାବ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତିହଜାର ବର୍ଗକିଲୋମିଟର ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୩ କିଲୋମିଟର, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗରେ ୪୩ କି:ମି:, ବିହାରରେ ୩୧ କି. ମି ଓ ସାଗ ଉତ୍ତରରେ ହାଇହାରି ୧୮ କି: ମି: ରେଳଗସ୍ତା ରହିଛି । ସେହିପରି ମଟର ଚଳାଚଳ ଗସ୍ତା ପ୍ରତି ୧୦୦୦ ବ. ମି. ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାତ୍ର ୧୦ କି. ମି: ଯେଉଁଠିକି ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗରେ ୨୩ କି. ମି. , ବିହାରରେ ୧୬ କିଲୋମିଟର ଓ ସାଗଉତରେ ହାଇହାରି ୧୮ କିଲୋମିଟର । ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ପିଛା ହାଇହାରି ୯୦ କି. ମି: ମଟର ଚଳାଚଳ ଗସ୍ତା ଥିବାସ୍ଥଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମାତ୍ର ୧୬ କି. ମି. ଗସ୍ତାଅଛି । ପ୍ରସ୍ତାବିତ ରେଳପଥ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶା ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଗ୍ରଗତି କରିପାରିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଳ୍ପସମ୍ପଦ କହିଲେ ମୃତ୍ୟୁବଦ୍ଧ ଉତ୍ତରକେନ୍ଦ୍ରକୁ ବୁଝାଏ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ବ୍ରଜଗଜନଗର ଉତ୍କଳାଙ୍ଗପୁର, ବେଲ ପାହାଡ଼, ଗୟଗଡ଼ା, ବଡ଼ବିଲ୍, ସୁନାବେଡ଼ା, ବାରଙ୍ଗ, ତାଳଚେର, ହୀରାକୁଦ ଇତ୍ୟାଦି ସହର ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦ୍ୱାରା ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଇନ୍ଦ୍ରପୁର ଠାରେ ବିରଳ ମୃତ୍ତିକା (Rare Earth) ଉତ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏକ ବୃହତ ଶିଳ୍ପ ସହ ଗୋଟିଏ ଶିଳ୍ପ ସହର ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି । ଏ ସବୁ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟିଦେଲେ ଜଣାଯାଏ ବୃହତ ଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାପନ ଶିଳ୍ପ ଜାଗରଣକୁ ଦୃତ କରାଉଛି । କାରଣ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ତତୋଧିକ ବୃହତଶିଳ୍ପକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯେଉଁ ସହର ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି ତାହା ନିଜର ପରିବହନ ସୁବିଧା କରୁଛି । ଏତଦ୍ୱାରା

ସନ୍ଦିକଟ ଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ିକ ଉପକୂଳ ହେଉଛନ୍ତି । ଏହାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ଯେଉଁ ଛୋଟ ବଡ଼ ସହଯୋଗୀ ଶିଳ୍ପ ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପରୋକ୍ଷଭାବେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଧନ୍ଦାଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇ ପାରୁଛି । ଫଳସ୍ଵରୂପ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସାମାଜିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରାଯାଇ ପାରୁଛି । ଏହି ଶିଳ୍ପ ସହର ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ସହରାଭିମୁଖୀ ଗତିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିରୋଧ କରୁଛି, ଯାହାକି ଆମ ଅର୍ଥନୀତି ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପକରଣରେ ଏହି ଅଭି-ବୃଦ୍ଧି କେନ୍ଦ୍ର (Growth Centre) ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦିଆଯାଉଛି ।

ପାରଦ୍ଵୀପରେ ସାର କାରଖାନା, ଇସ୍ଫାତ କାରଖାନା, କେଉଁଝରରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଲୁହା କାରଖାନା, କୋରପୁଟରେ ଆଲୁମିନିୟମ କାରଖାନା, ଦେଙ୍କାନାଳରେ ରିଫ୍ରାକଟରୀ, ଫାସ୍‌ନରସ କାରଖାନା, ରାଇରଙ୍ଗପୁରରେ ଫେରେଇନାଡ଼ିୟମ କାର-ଖାନା, ଫାଇବର୍ ଗ୍ଲାସ କାରଖାନା, ମଞ୍ଜେଶ୍ଵର ଠାରେ ଓ଼ାଗନ ମରମତି କାର-ଖାନା, ଔଷଧ କାରଖାନା, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଠାରେ ଝୋଟକଳ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରତିଷ୍ଠାହେବା ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶିଳ୍ପ-ସହର ଗଢ଼ି ଉଠିବ । ଏହାପରେ ସହ-ଯୋଗୀ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦ୍ଵାରା ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବା ସହ ଶିଳ୍ପସମୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଦାୟିତ୍ଵ-ବୋଧକୁ ବିସ୍ତୃତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସହଯୋଗୀ ଶିଳ୍ପ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ଜାଗରଣରେ ଏକ ବିଶେଷ ଅଙ୍ଗ ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଓ ମଧ୍ୟମ ଶିଳ୍ପ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶିଳ୍ପାଦେଶ୍ୟାଗୀ ମାନଙ୍କର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଓ ସରକାରୀ ସହାୟନାଙ୍କର ରଣ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଉଦ୍ୟମରେ ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି କେତୋଟି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ବୃହତଶିଳ୍ପର ଦୃତପ୍ରଗତି ନିମନ୍ତେ ସଭକାର ଯୋଜନାବଦ୍ଧ । ମାତ୍ର ରାଜ୍ୟସରକାରଙ୍କର ବହୁଳ ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗର ଆର୍ଥିକ ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁଁ ଏକ ପ୍ରକାର ନୂଆ ରୂପରେଖ ଶିଳ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ତାହାକୁ ସମ୍ଯୁକ୍ତ ଉଦ୍ୟମ (Joint Sector Project) କୁହାଯାଉଛି । ରାଜ୍ୟସରକାରଙ୍କର ଅର୍ଥବିନିଯୋଗ ସହା ଉପକଳ କିମ୍ବା ଇଡ଼ିକଳ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିଳ୍ପାଦେଶ୍ୟାଗୀଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ଭାବରେ ମୂଳଧନ ଖଟାଇ ଏହି ବୃହତ ଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାପନର ଦାୟିତ୍ଵ ନେଉଛନ୍ତି । ଅର୍ଥବିନିଯୋଗ ସହାୟକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାନ, ଶିଳ୍ପାଦେଶ୍ୟାଗୀଙ୍କର ବୈଷୟିକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଅର୍ଥ ଏ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପର ସାଫଲ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଟେଲିଭିଜନ ଘଣ୍ଟା, ମୋଟର ସାଇକେଲ ଟାୟାର ଇତ୍ୟାଦି ଛୋଟବଡ଼ ବିଭିନ୍ନ ଖାଉଟି ବ୍ୟବହୃତ ସାମଗ୍ରୀ ରାସାୟନିକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଔଷଧ, କାଗଜ ସିମେଣ୍ଟ, କଳକବ୍ଜା, ଆକାଶବାଣୀ, ଲୁଗାବୁଣା ସୂତା, ଫେରେଏଲୟଜ; ଫେରେ-ଜମ, ଇସ୍ପାତ ପ୍ରଭୃତି ପଦାର୍ଥ ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଛି । ତଥାପି ଆମେ ଶିଳ୍ପ ସମୃଦ୍ଧ ଓ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ହେବାକୁ ଅନେକ ସୋପାନ ପଛରେ ରହିଛୁ ; ଆଜିର ଏଇ ଶିଳ୍ପ ଜାଗରଣ ପଛରେ ରହିଛି ସରକାରଙ୍କର ନୂତନ ଶିଳ୍ପନୀତି ଅର୍ଥା, ଭିଡିଭୁମି ଓ ଯୋଗସୂତ୍ରର ଅଭାବରେ ଶିଳ୍ପ ଅବହେଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏ ନୂତନ ଶିଳ୍ପନୀତି ଆମକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି ସମସ୍ତଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବବୋଧ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଉଛି । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ଇତିହାସର ପୁନରାବୃତ୍ତି ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ ରୁଲିଛି । ଆମେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଏ ଉଦ୍ୟମ ଅବ୍ୟାହତ ରହିବ ।

ନବମ ବିରଜା ବକ୍ତବ୍ୟମାଳା

(୧୯୮୧—୮୨)

—ସାଂପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ—

ଅଧ୍ୟାପକ ଡକ୍ଟର ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ର

ଏମ୍. ଏ. ପି. ଏଚ୍. ଡି., ଡିପ୍-ଇନ୍ ଟିବ୍ :

(ବିଶ୍ୱଭାରତୀ)

“ —ପ୍ରାଣର ଆବେଗ ସହିତ ମିଶିଗଲେ
ବୌଦ୍ଧିକ ଆବେଦନ କେବେ ବ୍ୟର୍ଥ ହେବନାହିଁ । ”

—‘ପ୍ରେମ ଖେଳ’ର ମୁଖବନ୍ଧ

ଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର, ମଞ୍ଚ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ସାମୟିକ ଭାବେ ଜଣେ ଅଭିନେତା
ରୂପେ ଫାପ୍ରତିକ ନାଟକରେ ମୁଁ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଚରିତ୍ର ।

ଆପଣମାନେ ମୋ ମୁହଁରୁ ଆଜି ନାଟକର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଗୁହଁଥିବାରୁ ମୁଁ
ବାସ୍ତବିକ ଆନନ୍ଦିତ । ପୁଣି ବିରଜା କ୍ଷେତ୍ର ଭଳି ଏକ (କେତେ ଗୌରବ ଶୁଣାନ
ଭୂମି !) ପ୍ରାଚୀନ ସହରର ବିଦଗ୍ଧ ଜନଙ୍କ ସମାବେଶରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ପାରି-
ବାରୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେ କରୁଛି । ଯଦିଓ ଏଠାରେ ମୁଁ ଜଣେ
ବିଦେଶୀ ନୁହେଁ, ଅନ୍ତେବାସୀ । ଯାଜପୁର ନରସିଂହ ଚୌଧୁରୀ କଲେଜ ତଥା ବିରଜା
ବକ୍ତବ୍ୟ ମାଳାର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।

ବଂଧୁଗଣ ! ଫାପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର କାହାଣୀ ସହିତ ସରଳ କିମ୍ବା
ଗୁଞ୍ଜଲ୍ୟକର ନୁହେଁ, ଏହା ହତାଶା, କ୍ଷୋଭ, ବିଫଳତା ଓ କେତେ ଅବାଞ୍ଛିତ
ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ଦୃଢ଼ ମୁକାବିଲର କାହାଣୀ । ଆପଣମାନେତ ଜାଣନ୍ତି

କେତେ କଷ୍ଟରେ ନାଟକଟିଏ ହେଉଛି ଆଜିକାଲି । କୌଣସି ସାଧୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅପେକ୍ଷା ନରଖି, ବେକରେ ନାନା ଅଭିଯୋଗ ଓ ଚିରସ୍ଥାର ମାଳାପିନ୍ଧି ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ନାଟକକୁ ବଂଶୁରବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ଜଣେ ଅବାଧ୍ୟ କାରିଗର ଭଳି ଭିନ୍ନ ରୁଚିର ମୂର୍ତ୍ତି ଗଠନ କରି କରି ।

ନିନ୍ଦା ବା ଅଭିଯୋଗ ପାଇଁ ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ଓ ଥିଏଟର ଶିଳ୍ପୀବୃନ୍ଦ ଚିନ୍ତିତ ନୁହନ୍ତି । ପ୍ରଶଂସା ସେମାନେ ଆଶା କରନ୍ତିନାହିଁ । ପ୍ରଶଂସା ଠାରୁ ନିନ୍ଦାହିଁ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ତିବାରେ, ସଂଶୋଧିତ କବିବାରେ ଏବଂ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସହାୟକ ହୋଇ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେହି ନିନ୍ଦାର ସୁବୋଧ ରସିକର ଗଭୀର ନିନ୍ଦା ବା କାହିଁ ? ବାସ୍ତବିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଜିରଦର୍ଶକ ଥିଏଟର ନାଟକପ୍ରତି ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ । ଥିଏଟର ତା' ନିକଟରେ ସମସ୍ତ ଆକର୍ଷଣ ହରାଇବସିଛି । ଏକପକ୍ଷରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପାରମ୍ପରିକ ସୁବୋଧ ନାଟ୍ୟକଳା (ଲୋକ-ନାଟକ ଯଥା ଯାତ୍ରା, ପାଲ୍ଲୀ, ସୁଆଙ୍ଗ, ଗୀତିନାଟ୍ୟ ଆଦି) ଥିଏଟର ହଲରୁ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଟାଣି ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଫଳରେ ସାଂପ୍ରତିକ ନାଟକ-ଶିଷ୍ୟସୂଚୀ ରଖି ପରି-ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ-ଘରିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ଦର୍ଶକଙ୍କର ମେଳି ତାର ବିରୋଧରେ' ନାଟକ ମଲ୍ଲ ଗଲ୍ଲ ବୁଝିବାକୁ କାହାରି ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ଏଇପରି ଅନାଗ୍ରହ ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ (୧୯୭୦-୧୯୮୦) କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ପେଷାଦାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକ ନିଷ୍ପ୍ରାଣ ହୋଇପଡ଼ିବା ଦେଖା ଯାଇଛି । *

*୧୯୭୦ର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳଯାଏଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ତିନୋଟି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ନାଟକ ପରିବେଷଣ କରି ଚାଲିଥିଲେ । ଏଇ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ସବୁଥିଲେ ଏକଦା ସହର ବିଶେଷର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ଅଳଙ୍କାର ସଦୃଶ । ସପ୍ତମ ଦଶକର ସମାପ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ଅବସାନ ଘଟି ଯାଇଛି ସେଇ ସବୁ ଥିଏଟର ମଠର । ନୂତନ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଛି, ନୂଆ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । କିନ୍ତୁ ସଫଳତା ହୋଇଛି ବିତର୍କିତ ।

ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦେଖାଯିବ-ସାଂପ୍ରତିକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ସଫଳ ଯୌଖୀନ ରଂଗମଂଚ ସହିତ । ଯୌଖୀନ ନାଟ୍ୟ ସଫଳମାନେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକକୁ ଆଗେଇ

ଯିବାରେ, ବଂଶୁର ରଞ୍ଜିତାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ପେଷାଦାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଚାଲିଛି କି ନାହିଁ, ରହିବା ଭାବେ କି ନୁହଁ ଅଥବା ସେ ସବୁର ପୁନର୍ବିଧାନ ସମ୍ଭବ କି ଅସମ୍ଭବ ସେଇ ସବୁ ବିଷୟରେ ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବା ଦେଖାଯାଏ ନି ।

ପୂର୍ବେ ନାଟକର ରୂପ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆମେ ପେଷାଦାର ମଞ୍ଚକୁ ଗୁଞ୍ଚି ରହିଥିଲୁ । ଏବେ ସୌଖୀନ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ନାଟକକୁ ଆମେ ଲକ୍ଷ କରୁଛୁ ।

ଅବଶ୍ୟ, ସପ୍ତମ ଦଶକର ସିଦ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକଙ୍କ ଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସହିତ ଷଷ୍ଠଦଶକ ଜଡ଼ିତ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ନିଆଯାଇ ପାରେ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ନାଟକର ସୃଷ୍ଟି ସମୟ ଷଷ୍ଠଦଶକ, ସିଦ୍ଧିର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ ଥିଲେ ପେଷାଦାର ମଂଚ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ । ତାଙ୍କର ‘ତିମିର ତୀର୍ଥ’ ବିଶେଷକରି ‘ଅସତ୍ୟ ସହର’ ଷଷ୍ଠଦଶକର ଶେଷପାଦରେ ପେଷାଦାର ମଂଚରେ ଗୁଞ୍ଜିତ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ସପ୍ତମ ଦଶକରେ (ଫ୍ରାନ୍ସ ପ୍ରତିକାଳରେ) ବିଜୟ ମିଶ୍ର ପେଷାଦାର କ୍ଷେତ୍ରରୁ ଓହରି ଆସିଛନ୍ତି । ସୌଖୀନ ସଂସ୍ଥା ଓ ବେତାର ଜରିଆରେ ଏବେ ତାଙ୍କର ନାଟକ ଉପସ୍ଥାପିତ ଓ ପ୍ରସ୍ତୁତି ହୋଇ ଯାଏ, ସେଇପରି ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋରଂଜନ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱଜିତ ଦାସ, ମନୋରଂଜନ ଷଷ୍ଠଦଶକର ସମାପ୍ତି ପୂର୍ବରୁ ସୌଖୀନ ସଂସ୍ଥା ମାଧ୍ୟମକୁ ଆପଣାର କଳା ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ବାଛି ନେଇଥିଲେ । ବିଶ୍ୱଜିତ୍ ମଧ୍ୟ ସମଧର୍ମୀ । ମନୋରଂଜନଙ୍କ ନାଟ୍ୟ-କାର୍ତ୍ତି ସପ୍ତମ ଦଶକର ଆରମ୍ଭ ପୂର୍ବରୁ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ଉତ୍କଳ, ସଞ୍ଜ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କୁହାଯାଇପାରେ ମନୋରଂଜନଙ୍କ ସୌଖୀନସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି ଓ ନୂଆ ନାଟକର ପରୀକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ର ରୂପେ ସେଇ ମାଧ୍ୟମରେ ବାରମ୍ବାର ଅନୁକୂଳ ବ୍ୟବହାର—ପେଷାଦାର ମଂଚମାନଙ୍କର ଅବସାନର ଅନ୍ୟତମ । କାରଣ ‘ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ’ ଜରିଆରେ ସେ ଯେଉଁ କାର୍ତ୍ତିସ୍ଥାପନ କଲେ ତାହା ହେଲା ନବ-ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ତଥା ସୌଖୀନ ନାଟ୍ୟ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଜୟ-ସ୍ତମ୍ଭ ସଦୃଶ ।

ନାଟକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୌଖୀନ-ସଂସ୍ଥା ମାନଙ୍କ ଭୂମିକା ହୋଇ ଉଠିଲା ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ପସାନ୍ଦରେ, ପେଷାଦାର ମଂଚର ଭୂମିକା ହୋଇଗଲା ଗୌଣରୁ ଗୌଣତର । *

.....

* ପେଷାଦାର ମଂଚର ଅବସାନ ଘଟିବା ଫଳରେ ସଂପୃକ୍ତ ନାଟ୍ୟକାର ଓ ଶିଳ୍ପୀଙ୍କର ଶିଳ୍ପ-ଜୀବନ ଛିନ୍ନ-ଭିନ୍ନ ହୋଇଗଲା । ନାଟ୍ୟ ଆସ୍ଥୁହାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ତଥା ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ପ୍ରବେଶ କଲେ ବିଭିନ୍ନ ଯାତ୍ରା-ସଂସ୍ଥା ବା ଅପେକ୍ଷ ସଂଗଠନରେ, କେହି କେହି ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରରେ ଓ କେହି କେହି ଦୂରଦୂରୀୟ ଯାକରେ । ବେତାର କେତେକଶଙ୍କର ହେଲା ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳ । ନାଟ୍ୟକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ଲେଖିଲେ ସିନେମା ପାଇଁ ସ୍ୱଳାପ, ଚିତ୍ର-ନାଟ୍ୟ ବେତାର ଧାଇଁ ରୀତିନାଟ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟ ଧରଣର ବରଦି ନାଟକ, ‘ଭରସା’, ‘ପରକଲମ’ ‘ନଷ୍ଟ ଉର୍ବଶୀ’ ପ୍ରଭୃତିର ଖ୍ୟାତନାମା ନାଟ୍ୟକାର ଗୋପାଳ ଛୋଟରାୟ ଅବଶେଷରେ ବୈଷ୍ଣବ ପାଣିଙ୍କ ଅନୁସରଣରେ ବେତାରପାଇଁ ଲେଖିଲେ ରୀତି-ନାଟ୍ୟ । ଶିଳ୍ପୀ ଜୀବନର ଏ କ’ଣ ପରିଣାମ ଘଟିଗଲା ଗୋଟିଏ ଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ! ନାଟ୍ୟକାର ରମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପିତାମହ ଭୀଷ୍ମଭଳି ଅବସ୍ଥା ! ସେ ଅସ୍ତ ତ୍ୟାଗ କରି ଶରଣଯ୍ୟାରେ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଶେଷତମ କାର୍ତ୍ତିକ ଥିଲା ‘ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଦାସ କହେ’ ଯାହା ସେ କାଳରେ (ସଞ୍ଚମ ଦଶକର ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ) ବିକ୍ରୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ‘ଅସତ୍ୟ ସହର’କୁ ମଧ୍ୟ ମୁନ କରି ଦେଇଥିଲା ପେଷାଦାର ମଞ୍ଚରେ । ଏପରିକି ବ୍ୟୋମକେଶ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ‘ଗୋପନକଥା’ (୧୯୭୧:ପ୍ରାଚୀନର ଅଫ ଜେଣ୍ଡାର ଛାୟାରେ ଲିଖିତ) ସେତେବେଳେ ରମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ପୃଷ୍ଠଶା କରି ପାରି ନଥିଲା ।

ବାସ୍ତବିକ ମନୋରଂଜନ ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ ନାଟକର ଉନ୍ନେଷକ ଓ ପ୍ରାଣ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ସୌଖୀନ ସଂସ୍ଥା ଓ ବେତାର ମାଧ୍ୟମରେ ସଞ୍ଚମ ଦଶକରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବହୁ ନୂତନ ନାଟକ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଆମେ ପାଇଛୁ— ‘ଉର୍ମି’, ‘କାଠଘୋଡ଼ା’, ‘ଶବ୍ଦଲିପି’, ‘ବିଚକିତ ଅପରାଧ’, ‘କ୍ଳାନ୍ତ ପ୍ରଜାପତି’

ପ୍ରଭୃତି । ଜଣେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବନ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାର ଭାବେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଗୁଣାତ୍ମକ ଅଭିବର୍ଦ୍ଧନ ଦିଗରେ ଏବେ ବି ଯନ୍ତ୍ରଣୀଳ ।

ବୌଦ୍ଧିକ ଆବେଦନ :

ସାଂପ୍ରତିକ ନାଟକରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଆବେଦନଟାହିଁ ବଡ଼ କଥା । ବୌଦ୍ଧିକ ସଫଳତା ପାଇଁ ଆଜି ନାଟକକୁ ସବୁ ଦିଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଉଛି । ସଂଳାପକୁ କରାଯାଉଛି ଚିତ୍ର-କଳ୍ପର୍ପଣ । ସଜ-ସଜ୍ଜା ହେଉଛି ପ୍ରତୀକାରକ, ପାତ୍ର-ପାତ୍ରୀ ଦେଉଛନ୍ତି ସାମାଜିକ-ଭଙ୍ଗୀ ଓ ଚଳଣୀ ଆଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠ ଏବଂ ଘଟଣା ହେଉଛି ସାଧାରଣ ଦାଣ୍ଡ-ହାଟ-ବଜାରର ଘଟଣା ସମୂହ ।

ନାଟକର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ମନୋରଂଜନ ନୁହଁ ବୁଦ୍ଧି-ରଂଜନ । ମନୋରଂଜନରେ ସାମଗ୍ରୀଭାବେ ଏହାକୁ ଏକ ନିମ୍ନସ୍ତରରେ ରଖାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କବିତା ଭଳି ବୁଦ୍ଧି-ଦୀପ୍ତ କରି ଏହାକୁ ସ୍ଥୁ ସ୍ଥିତ୍ୟର 'ଉଚ୍ଚପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଘେନି ଯିବାକୁ ହେବ । ସାଂପ୍ରତିକ ନାଟ୍ୟକାରଗଣ ଏଇ ଭାବ ପୋଷଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି । କାବ୍ୟ-କବିତା, ଚିତ୍ର-ଉପଯୋଗୀ ଠାରୁ ଆଜିର ବୁଦ୍ଧିକାବି ଯେଉଁ ବୌଦ୍ଧିକ ଆନନ୍ଦ ପାଇ ଆସୁଛି ନାଟକ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ତାହା ପାଇବେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ନାଟ୍ୟ କଳାକୁ ସମର୍ଥ ଓ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଥିପାଇଁ ଶୁଲିଛି ଉଦ୍ୟମ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଏକ ସମ୍ମାନ-ଜନକ କଳାକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ବୌଦ୍ଧିକ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବା ମାତ୍ରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ହୋଇପଡ଼ିଲା ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ । ତା'ସହିତ ଭିନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ପୁରୁଣା ରୀତି-ବନ୍ଧ ଗତାନୁଗତିକ ନାଟକ ଠାରୁ । ସାଂପ୍ରତିକ ନାଟକ କହିଲେ ଏଇ ନୂତନ ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ ନାଟକକୁ ବୁଝାଏ । ଯଦିଓ ଆଲୋଚ୍ୟ କାଳରେ (୧୯୭୦-୧୯୮୦) ପୁରୁଣା ରୀତି-ବନ୍ଧ ନାଟକର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ନୁହେଁ । ସେ ସବୁକୁ ଲୋକ-ପ୍ରିୟ ନାଟକ ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇ ପାରେ ।

ଏହି ବୌଦ୍ଧିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସମ୍ଭବତଃ ଅପର ନାମ ନବ-ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ । ନୂଆ ରୁଚି ପ୍ରସ୍ତୁତି ଓ ପ୍ରସାରର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଏଇ ଆନ୍ଦୋଳନର

ସାର୍ଥକତା ପ୍ରାୟ ସମସାମୟିକ କାଳର ଅଧିକାଂଶ ଚରୁଣ ନାଟ୍ୟକାର ଏଇ ନବ ରୁଚିର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଧୂଳାଧାରୀ ଭାବେ ଦେଖାଦେଇଛନ୍ତି । ପୁରୁଣା ରୀତିବିଧି ନାଟକକୁ ତଳପାହାଚରେ ରଖି ନାଟ୍ୟକାରଗଣ ନୂଆ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ଜିଦ୍, ସ୍ୱପ୍ନ, କୌଶଳ ଓ ଦର୍ଶନ ଧରି ମଂଚକୁ ସଜାର୍ଯ୍ୟକ୍ତ । ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ ଓ ବିଶ୍ୱଜିତଙ୍କ ପରେ ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ ମିଶ୍ର ‘ଶବ ବାହକମାନେ’ (୧୯୬୮) ରଚନା କରି ସେଇ ଟ୍ରଷ୍ଟ ଦଶକରୁହିଁ ନବ-ନାଟ୍ୟ ବା ବୌଦ୍ଧିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଇ ଥିଲେ । ତା’ ମଞ୍ଚସ୍ଥ ହୋଇଥିଲା ତବାନ୍ତ ମଞ୍ଚପରେ (ଭୁବନେଶ୍ୱର) । ଅଭିନୟ ପରିବେଷଣ କରିଥିଲେ ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍‌ସ୍ ଇଉନିଅନ । ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରିଥିଲେ ହରୀତ ନାଟକ ଏକାଡେମୀ । ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଜନତାର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଉତ୍ସାହ ଓ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ ପ୍ରଶଂସାର ମାଳାପିନ୍ଧି ପେଷାଦାର ମଞ୍ଚରେ ଚାଲିଥାଏ— ବିଜୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ‘ଅସତ୍ୟ ସହର’ ଓ ‘ତିମିରତୀର୍ଥ’ । ମିଳୁଥାଏ ତାଲି ।

ଶବବାହକମାନେ’ର ପୃଷ୍ଠବ୍ୟାପରେ ନିଜେ ନାଟ୍ୟକାର ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ଯଥା- “ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୁଡ଼ାଏ ନାଟକ ଲେଖିଥିଲି ଶସ୍ତ୍ରା ବାହାଦୁରୀ ଓ ତତ୍କାଳୀନ ହାତ ତାଳିପାଇଁ ” । ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେତେ opportunist ବା ସୁବିଧାବାଦୀର ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଝଙ୍କାରରେ ଜମଣିଃ ତୁବିଯାଉଥିବା ଏକ ଭୁଲଭେଗୀ ଚରିତ୍ର ହୋଇ ମୋର ସହଯାତ୍ରୀ ମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ନାଟକ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖିଲି, ” (ପୃ-୭୫) ।

ସ୍ପଷ୍ଟଦଶକରେ କେତେକ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର୍ଥୀ ଛାତ୍ର-ନାଟକ ଲେଖିଥିଲେ ହେଲେହିଁ ‘ପୁନଶ୍ଚ ପୃଥିବୀ’ ରଚନା କରି ରଘୁକର ଚଇନି ୧୯୦୭ରେ ଓ “ ବିଶ୍ୱକ୍ଷୟ ସେନାପତି ଓ ଦର୍ପଣ ଉପାଖ୍ୟାନମ୍ ” ରଚନା କରି ରମେଶ ପ୍ରସାଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ୧୯୭୧ରେ ବୌଦ୍ଧିକ ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗଦେଲେ । ଯୋଗଦେଲେ କବି ହରିହର ମିଶ୍ର ଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଓ ଅଭିନେତା ଭାବରେ । ଯୋଗଦେଲେ ମୃତ ଝଙ୍କାରର ପ୍ରସ୍ତା ଜୀବନାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର । ‘ସୂକନୀ’ ହସ୍ତା ସଦୃଶ ଅନେକ ସାନ ବଡ଼ ସୌଖୀନ ନାଟ୍ୟହସ୍ତା ଗଢି ଉଠିଲା । ନାଟକର କ୍ଷେତ୍ର ଏବଂ ବୌଦ୍ଧିକ ଆନ୍ଦୋଳନ

କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ବ୍ରହ୍ମପୁରରୁ ବାରିପଦା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପୁରୀରୁ ରତ୍ନଚକ୍ର ଓ ବଲାଙ୍ଗିରରୁ ବାଲେଶ୍ୱର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁଆଡ଼େ ଦେଖାଦେଲା ନୂଆ ନାଟକ ବା ପରୀକ୍ଷା ମୂଳକ ନାଟକ ପାଇଁ ଏକ ଆଗ୍ରହ । ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ ଏକାଡ଼େମୀ ବାର୍ଷିକ ନାଟକୋତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠାନକରି ବୌଦ୍ଧିକ ନାଟକ ରଚନାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ । ପରେ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଉରି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଘରୋଇ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ‘ନାଟକୋତ୍ସବ’ ହେଲା; ଗଞ୍ଜାମରେ, ଜଟଣୀରେ, ତାଳଚେରରେ, ରତ୍ନଚକ୍ରରେ କଲଚରଲ ଏକାଡ଼େମୀ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ନାଟକ ମହୋତ୍ସବ କରି ଏକ ନୂତନ ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଉତ୍ସାହିତ କଲେ । ପେଷାଦାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକ ନିଷ୍ପ୍ରଦୀପ ହୋଇ ଯିବା ପରେ ପରେ ନାଟକ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ପ୍ରଦୀପିତ କଲେ ବହୁ ସୌଖୀନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସଫଳମନ୍ତ୍ରଣକରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଓଡ଼ିଶା ନାଟକର ଜୟଯାତ୍ରା ଲକ୍ଷ୍ୟକଲବେଳେ ସେଇସବୁ ନାଟ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଅଶେଷ ସାଧୁବାଦ ଜଣାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛାହୁଏ । ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଆଉ ଦୁଇଜଣ ପରିଚିତ କବି ପ୍ରସନ୍ନ କୁମାର ମିଶ୍ର ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରସାଦ ଦାସ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ । ସାମୟିକ ଭାବରେ ହେଲେହେଁ ଯଦୁନାଥ ଦାସ ମହାପାତ୍ର ମଧ୍ୟ ‘ଅଥବା ଅନ୍ଧାର’ ରଚନା କରି ନୂତନ ନାଟ୍ୟଧାର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଓ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ତା’ ଛଡ଼ା ଆଉରି ଅନେକ ତରୁଣ ସୁଷ୍ମା ଯଥା ମନୁଥ ଶତପଥୀ, ବୃନ୍ଦାବନ ଜେନା, ସୁବୋଧ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବିଶ୍ୱ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ବୌଦ୍ଧିକ-ନାଟକର କ୍ଷେତ୍ର ଯେ କ୍ରମେ ଅଧିକ ପ୍ରସାରିତ ଓ ଦୃଢ଼ତର ହେଉଛି ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହନାହିଁ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ କାଳରେ ରଚିତ ବୌଦ୍ଧିକ ନାଟକଗୁଡ଼ିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନାଟ୍ୟକାରମାନେ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଶ୍ୱର ଓ ସାଧାରଣତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଭାରତବର୍ଷର ସମାଜିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ସଚେତରହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଜିମଣିଷକୁ ଯେଉଁସବୁ ନୂତନପରିସ୍ଥିତିର ସମ୍ମୁଖୀନହେବାକୁପଡ଼ୁଛି । ତା’ରେ ଯେଉଁ ନୂତନ ଆଚରଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ତାର ବ୍ୟବହାରରେ ଓ ଚିନ୍ତାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି, ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ସେ ଯେଉଁ ସବୁ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟ ବୋଧ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଲାଗିଛି ବଂଚିବା ପାଇଁ, ଏବଂ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସ୍ତରରେ

ଆମରକ୍ଷା ଓ ଶାନ୍ତିପାଇଁ ଓ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ନ୍ୟାୟ ଓ ବିପ୍ଳବପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ-ସବୁ ଦର୍ଶନ ପ୍ରସ୍ତୁତକରିବାରେ ଲାଗିଛି ସେଇସବୁକୁ ବିନାଦ୍ୱିଧାରେ ନାଟକର ବିଷୟ ବସ୍ତୁରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଦେଇଛନ୍ତି ।

ବାସ୍ତବିକ ବିଷୟ ବସ୍ତୁଗତ ନୂତନତାହିଁ ନାଟକକୁ ନୂତନ ରୂପ ଓ କୌଶଳ ଗ୍ରହଣ ଦିଗରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଛି । ନୂତନ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ—ଗତାନୁଗତିକ କୌଶଳରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; କାବ୍ୟ—କବିତା ଓ କଥା—ସାହିତ୍ୟରେ ଆଜ୍ଞାକରେ ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି, ସେଇପରି ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଛି ନାଟକରେ ।

ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ତୁଳନାରେ ଏଇ ନବୀନ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଅଛି ସିନା କଥାବସ୍ତୁ ନାହିଁ । ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ ଚିତ୍ତ-ରେଚକ ଚମତ୍କାର ଗନ୍ତବ୍ୟ କହିବାକୁ ଆଜି ନାଟ୍ୟକାର ପ୍ରସ୍ତୁତନୁହଁ । କାରଣ ସେ କାହାଣୀ-କାର ନୁହେଁ । କାହାଣୀ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମନୋଭାବ, ଯେଉଁ ଘଟଣା, ଯେଉଁ ଚରିତ୍ର, ଓ ଯେଉଁ ସବୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ପ୍ରୟୋଜନ—ସାମ୍ପ୍ରତିକ ନାଟ୍ୟକାରର ସେ ସବୁ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ସେ ଦର୍ଶକଙ୍କର ମନୋରଞ୍ଜନପାଇଁ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ନୁହେଁ । ଦର୍ଶକଙ୍କ ମନୋହରଣ ପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକରେ ଯେଉଁ ସବୁ କୌଶଳ କଥାବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟ-ରେ ଖଞ୍ଜାଯାଉଥିଲା ଯଥା:—ମିଳନ; ବିରହ, ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ, କାରୁଣ୍ୟ, ଯୁଦ୍ଧ, ତ୍ୟାଗ, ଆଦର୍ଶ ଅତି ନାଟକୀୟ ହଳାପ, ସଦେଶ ପ୍ରେମ ଓ ଅତି ପ୍ରାକୃତ ଅନୁଗ୍ରହ—ଆଜିର ନାଟକ ସେ ସବୁ ବିଦାୟ ଦେଇଛି । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର-ମୁଗ୍ଧ କରିବା ଆଜିର ନାଟକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକର ସମସ୍ତ ସଫଳ ଅସ୍ତ୍ର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ନିଜକୁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନିରସ୍ତ କରିଛି । ଏହି ନିରସ୍ତ କରଣ ତାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିଛି ନିଜ ଭିତରର ଶକ୍ତି ବତାଇବାକୁ ଯାହାକୁ ନାଟକର ଶକ୍ତି କୁହାଯାଇପାରେ । pure poetry ବା ନିରୁତା କାବ୍ୟ ସଦୃଶ ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର pure drama ବା ‘ନିରୁତା ନାଟକ’ ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବେ ପରୀକ୍ଷା ଚଳାଇଛି । ଏଇ ‘ନିରୁତା ନାଟକ’ର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଏହାର କଥା—ବସ୍ତୁହୀନତା । କଥାର ସୁଅରେ ଦର୍ଶକକୁ ଭସାନ୍େବା, ନୃତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତର ଲହରୀରେ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବା ସଦୃଶ ଉପାୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଜିର

ନାଟ୍ୟକାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦିଏନାହିଁ । ଏସବୁକୁ ସେ ଅସହାୟ ଦର୍ଶକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନାଟକର ଏକହୀନ ଚକ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ମନେକରେ । ସେଇପରି ଭୟ ଦେଖାଇ ବା କାମପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରାଇ ବା କୋମଳ ଚନ୍ଦ୍ରୀ ମାନଙ୍କୁ ଆଘାତ କରି ଆଜିର ନାଟକ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଧରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁନା । ନୀତିଶିକ୍ଷା ଦେଇ ଅଥବା ଧନ ପ୍ରସ୍ତର ରାଜନୈତିକ ମତ ବାଦର ପ୍ରସ୍ତର କରି ସେ ନାଟକରେ ମୂଲ୍ୟ ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚାହେଁନା । ଧନ ଅଥବା ରାଜନୀତି ଗତ ଓକୀଶସି ଦାୟିତ୍ବ ଶିବିରରେ ନାନକକୁ ସାମିଲ କରିବା ସେ ପସନ୍ଦ କରେନା ।

ସେ ମୁକ୍ତ, ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ, ଓ ସେଇ ଗୁରା । ସେ ଜୀବନକୁ ବରଣ କରି ଦେଇଛି, ବଂଚିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଗ୍ରହ ସେ ଜନ-ସମାଜରେ ବିତରଣ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ସେ ଜୀବନକୁ ଅନୁସରଣ କରେ , ଜୀବନକୁ ଦୀପ୍ତକରେ, ଏବଂ ଜୀବନ ପାଇଁ ଏକ 'ମୁକ୍ତ ଜୀବନ' ଛବି ଅଙ୍କନକରେ । ଏହି ମୁକ୍ତ ଜୀବନ ସର୍ବତୋ ଭାବେ ମୁକ୍ତ-ମୁକ୍ତ ସଂସାରରୁ, ମୁକ୍ତନୀତି-ନିୟମରୁ, ଆଦର୍ଶରୁ, ଭୟରୁ ଓ ସକଳ ପ୍ରକାରର ପୁରୁଣା ଅବ ବୋଧ ବନ୍ଧନରୁ, ଏପରିକି ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଓ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ।

ମୁକ୍ତ-ଜୀବନ ପାଇଁ ଅମାପ ଶ୍ରଦ୍ଧା କାରଣରୁ ନାଟ୍ୟକାଟଙ୍କୁ ଅନେକ ନୂତନ ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ସଂଘର୍ଷ କରାବାକୁ ଦେଇଛି । ଏଇ ପରିସ୍ଥିତି ନାନା ଧରଣର । ଆଇନ୍-କାନୁନ୍, ସଂସାର, ପରମ୍ପରା ପ୍ରଭୃତି ତା'ର ବିରୋଧରେ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ତାର ନିଜର ମନ ତା'ର ବିରୋଧରେ, ତେଣୁ ସଂଘର୍ଷ ହୋଇ ଉଠିବି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ପବିତ୍ରରେ, ଦେଶର, ମାନବ ଜାତିର ଧର୍ମର, ସଂସାରର, ରାଜନୈତିକ ମତାମତରେ ଶିକ୍ଷାର ଓ ଆଦର୍ଶର ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ପ୍ରତି-ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଗୁଲିଛି । ସେହିପରି ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ଗୁଲିଛି ବ୍ୟକ୍ତିର ଭିତରେ, ନିଜ ସହିତ ନିଜର, ଈଶ୍ବର ସହିତ ସାମର୍ଥ୍ୟର, ପ୍ରେମ ସହିତ ଲଳସାର, ପ୍ରଣୟ ସହିତ ଭେଗର ଜୀବନ ସହିତ ମୃତ୍ୟୁର, ସ୍ବାଧୀନତା ସହିତ ପରାଧୀନତାର । ଏଇ ସମସ୍ତ ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ ଆଜିର ନାଟକ ଭିତରେ ଅନେକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଜଟିଳ ଯେ କରି ପକାଇଛି ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ବରଂ ଜଟିଳତା ଭଲ, କିନ୍ତୁ ସରଳତା ନାମରେ ପରାଧୀନତା ବା ମୃତ୍ୟୁର ଜୟଗାନ କରିବ କେମିତି ?

ଗତାନୁ ଗତିକ କଥାବସ୍ତୁ-ହୀନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନବୀନ ନାଟକ ଯଥାର୍ଥରେ
ଯେ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ବିହୀନ ନୁହେଁ ତାହା ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି । ଘଟଣା
କହିଲେ ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକରେ ଯାହା ବୁଝାଯାଉଥିଲା ସ୍ୱାଭାବିକ ନାଟକରେ ଆଉ
ନିଷ୍ପନ୍ନ ସେପରି ଘଟିବାର ଅବକାଶ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କଟିକ ସଂସ୍କରଣ ପରିସ୍ଥିତି
ଗୁଡ଼ିକର ମୁକାବିଲା ମାଧ୍ୟମରେ ଆଜିର ନାଟକ ମାନଙ୍କରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଘଟଣା ଓ
ଜଥା ବସ୍ତୁର ଇଙ୍ଗିତ ମିଳେ । ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ କଥାର
ଓ ଅନେକ ଘଟଣାର ବୁଦ୍ ବୁଦ୍ ମିଶିଯିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିହୁଏ ।

ଅନାଟକ:— ଏଇ କଥା ବସ୍ତୁ-ହୀନତା କାରଣରୁ ଆଜିର ନାଟକ ଯଥାର୍ଥରେ
ହୋଇଛି ଅନାଟକ । ଗତାନୁଗତିକ ନାଟକ ବିଭିନ୍ନରେ ଏକ ବିଦ୍ରୋହରୁ ଏହି
ଅନାଟକର ସୃଷ୍ଟି । ଯହା ମାଧ୍ୟମରେ ନାଟ୍ୟକାର ଗତାନୁଗତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ
ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିଛି । ଜୀବନର ବିଷୟ ବରଂ ଏହି ସବୁ ନବୀନ
ନାଟକ (ବା ଅନାଟକ)ର ବିଷୟ ନସ୍ତ; ଏବଂ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଜୀବନ ବିଷୟରେ
ସଚେତନ କରିଦେବ; ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପରି କହିବ ।

କେବଳ କଥା ଭାଗରେ ନୁହେଁ ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ଶିଳ୍ପରେ ମଧ୍ୟ ନବୀନ ନାଟ-
କରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି । ପୁରୁଣା ଚରିତ୍ର ଉପରେ ଅନାସ୍ଥ ଅବଶ୍ୟ ସେ ନୂଆ
ଧରଣର ପାତ୍ର-ପାତ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ଆଗ୍ରହୀ । ନବୀନ-ନାଟକର ପାତ୍ର-ପାତ୍ରୀ-
ମାନେ ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଣ-ଚରିତ୍ର । ଆଜି ପ୍ରକୃତରେ ପୁରୁଣା ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଦୃଷ୍ଟିରୁ
ଚରିତ୍ର ସୂତ୍ର ଏକାନ୍ତ ଅବସ୍ଥାବ ନୁହେଁକି ? ନାଟ୍ୟକାର ଯେଉଁ ପରିବେଶରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଧି
ବା ଚତିଆସୁନି, ଯେଉଁ ମାନଙ୍କୁ ଘେନି ତାହାର ନାଟକ, ଏବଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ତାହାର ନାଟକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ-ସେମାନଙ୍କ ଗହଣରେ ସ୍ୱପ୍ନନର କଳ୍ପିତ, ‘ଚରିତ୍ର’ ଆଜି
କାହିଁ ? ନା ରମ ନା ରବଣ, ନା ସୀତା ନା ଅହଲ୍ୟା-ନା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ନା ଭୀମ
ପରିଶୁଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରଟିଏ କାହିଁ ? ତେଣୁ ଏକ କଥାରେ କହିଲେ—ଆଜିର ବ୍ୟକ୍ତି ଯଥାର୍ଥ-
ରେ ଏକ ଅଣ ଚରିତ୍ର । ଛଳନା କରି ଲଭ କଣ୍ଟ, ବାହୁବଳୀ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ସହ
ଆଜିର ନାଟକ ଅଣ-ଚରିତ୍ର ମାନଙ୍କ ବିଷୟ କହିବାକୁ ଯାଉଛି ଓ ସେଥିପାଇଁ ଅ-
ନାଟକ ହୋଇଯାଇଛି ।

ମନେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଠାରୁ, ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ଯେଉଁ ନୂତନ ଚକ୍ଷୁ ଲଭ କରିଛି, ତା'ର ବଳରେ ସେ ଦେଖୁଛି ବ୍ୟକ୍ତି ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ (ଅଣ ଚରିତ୍ରକୁ) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ, ଗର୍ଜନ-ତର୍ଜନ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚିଥିବା ଭୀତିକୁ ଦୁର୍ବଳତାକୁ, ବୀରତ୍ୱ ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା କ୍ଷୀ ପୁରୁଷ-ତାକୁ; ସ୍ନେହ ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା ସ୍ୱାର୍ଥକୁ, ପ୍ରେମ ଭିତରେ ଲୁଚିଥିବା ହିଂସାବାଦକୁ, ଆନୁଗତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚିଥିବା ଶତ୍ରୁତାକୁ । ତେଣୁ କୌଣସି ନାୟକର ସେ ପରିକଳ୍ପନା କରି ପାରୁନି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ତା' ପାଇଁ ଅ-ନାୟକ । ସିଂହର ଚମତ୍କାର ପିନ୍ଧିଥିବା ମେଷ ଗୋଟାଏ ଖାଣ୍ଟି ସିଂହପରି ବ୍ୟବହାର କରିବ କେମିତି ? ସେଥିପାଇଁ ଆଜିର ନାଟକ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛି ଏମିତି କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ 'ହିରେ' ବା ନାୟକ ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯଥାର୍ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ—ମାନବ ଜାତିର ଇତିହାସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଜିର ବା ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ମୁକ୍ତ-ଜୀବନ ପ୍ରୟାସୀ ମଣିଷର ଏ ହେଉଛି ଯଥାର୍ଥ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା' କେବଳ ବିଦ୍ରୋହ ନୁହେଁ, ରିଜେକ୍ସନ୍ ।

ପ୍ରକୃତରେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ନାଟକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ଭାଷାର ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ଯେ କେହି 'ରିଜେକ୍ସନ୍' ବା 'ଅସ୍ୱୀକାର' ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ପାରିବେ । ଏଇ ରିଜେକ୍ସନ୍ ହେଉଛି ଏକ ଅନୁେଷଣର ପଦ୍ଧତି, ନୈରାଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆଜିର ବୌଦ୍ଧିକ-ବ୍ୟକ୍ତି ଖୋଜୁଛି, ଖୋଜିବାରେ ତାର କ୍ଳାନ୍ତିନାହିଁ । ନଖୋଜିବାର ନିଶାରେ ସେ ହୁଏତ ସମୟ ବିଶେଷରେ ପ୍ରତକ୍ଷ ହୋଇଉଠେ..... । କଣ ସେ ଖୋଜେ ଉତ୍ତର ସ୍ୱରୂପ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ ଯାହା ସବୁ କାଳରେ ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଗୁପ୍ତଥିବା ମଣିଷଟି ଖୋଜିଆସିଛି, ଯେଉଁ ଖୋଜିବା ବିଷୟରେ କେତେକାହାଣୀ ଓ କେତେକ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ କେତେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଢିଉଠି କେତେ ଭ୍ରାନ୍ତି ବିଚ୍ଛୁରଣ କରି ଆସୁଛି ତାକୁ ସେ ଖୋଜୁଛି । ତାହା ସତ୍ୟ, ଜୀବନର ସତ୍ୟହୋଇ ପାରେ, ଶାନ୍ତିହୋଇ-ପାରେ, ପ୍ରେମ ହୋଇପାରେ..... ।

ବୌଦ୍ଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ-ବଂଚିବା ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଏଇ ଅନୁେଷଣର କାହାଣୀ । ସେଇ 'ଅଜ୍ଞାତ'କୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେ ନିଜକୁ ବିଚାରଣ କରୁଛି,

ସମାଜକୁ ବିଦାରଣ କରୁଛି, ବିଦାରଣ କରୁଛି ସବୁ କିଛିକୁ । ତାର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ପ୍ରବନ୍ଧନାର ସ୍ଥାନନାହିଁ । ପାରିବାରିକ ମୋହ, ଧର୍ମ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀର ଧୂଳିଆ ପ୍ରତି ଆନୁଗତ୍ୟ, କିମ୍ବା ପୂଜ୍ୟ ଇତିହାସର ଗୌରବ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତିକୁ ବିନା ଦୃଢ଼ ଧାରେ ମାଡ଼ି ଦଳି ଦେଇପାରେ । ତେଣୁ ରକ୍ଷଣଶୀଳ, ସ୍ଥାଣୁ, ହୀନ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅନ୍ଧ ସମାଜକୁ ଆଜିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୌଦ୍ଧିକ-ବ୍ୟକ୍ତି ଏକ ଧୂଃସକାରୀ ଚରିତ୍ର ପରି ଦିଶେ । କାରଣ ତା’ହାତରେ କୌଣସି ପୁରତନ ମୂଲ୍ୟ ବୋଧର ପତକା ନାହିଁ । କିମ୍ବା ତାର ଜୀବନ-ବଂଚିବା କଦାପି ଏକ ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଜୀବନ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଯୋଜନା-ବଦ୍ଧତାକୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରଧାନତମ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ବୌଦ୍ଧିକ-ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଷ୍ଠାନ କା’ଲର ସମସ୍ତ ଅନୁଭବକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଏବଂ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ ସେଇସବୁ ସମାଗତ ଅନୁଭୂତି । ଏଇ ବୌଦ୍ଧିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆଜିର ନାଟକରେ ରୂପାୟିତ । ‘ପ୍ରେମଖେଳ’ରେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଦେହରେ ଧୂସର ନାନା ଘୃଣ୍ୟ ସଙ୍କେତ ଧରି ମଂଚରେ ଧାବମାନ । ଦୌଡ଼ିବାରେ କୁଟ୍ତି ନାହିଁ ତା’ର—କେବଳ ସେ ଦର୍ଶକ ମାନଙ୍କୁ କହିଯାଉଛି ତା’ର ପ୍ରାଣର ଉଷା—

“କେଉଁଠି ହେଲେ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ
ସବୁଠି ଖାଲି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବାର ଶବ୍ଦ

*

*

*

*

ମୁଁ ଶାନ୍ତି ଖୋଜୁଛି.....ସ୍ନେହ ଖୋଜୁଛି ...ପ୍ରେମ
ଖୋଜୁଛି ଆଜିର ଶତାବ୍ଦୀ ପାଇଁ ଯିଏ ହେବ ପ୍ରେମର ସ୍ୱତୀକ
ମୁଁ ତାକୁଇ ଖୋଜୁଛି ।” (ପ୍ରେମଖେଳ)

ଦର୍ଶକଙ୍କ ପାଇଁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ କିନ୍ତୁ ‘ଜାନ୍ତୁୟାର’ ଭଳି । ତାକୁ ଏପରି ଜାନ୍ତୁୟାରର ରୂପ ମିଛଟାରେ ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ, କୁହାଯାଇ ପାରେ ଦର୍ଶକଙ୍କ ମନ-କଥା ବା ଭିତରଚିନ୍ତାକୁ ନାଟ୍ୟକାର ରୂପାୟିତ କରିଛନ୍ତି । କିଏ ବା ଭଲ ବୋଲି କହୁଛି ଏଇ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀକୁ ଯେ ତାକୁ ଗୋଟାଏ ଦେବତାର ଚେହେରା

ଦିଆ ଯାଇଥାନ୍ତା । ବରଂ ତା ଫଳରେ ଅପମାନିତ ହୋଇଥାନ୍ତେ ପ୍ରଥମେ ଦର୍ଶକ ମାନେ । ବୌଦ୍ଧିକ-ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ହଜି ଯାଉନି, ନାଟକର ବିଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଅନେକ ପାତ୍ର-ପାତ୍ରୀଙ୍କ ଗଣା-ଓଗର, ଭିତ୍ତା-ଭିତ୍ତି ଓ ଆକାଫ ପ୍ରକାପ ଭିତରେ ସେହି ଅଛି । ସେ ଖୋଜୁଛି ଏବଂ ପାଇବା ନ ପାଇବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ନଦେଇ ଖୋଜୁଛି ।

ମନୋରଂଜନ ଦାସଙ୍କ ‘କାଠଘୋଡ଼ା’ର ସେଇ ପାତ୍ରପାତ୍ରୀମାନେ କଣ ଖୋଜୁଥିଲେ? ପରିବାରିକଶାନ୍ତି ? ବା ପାରିବାରିକ ସତ୍ୟ? ନା ଦାମ୍ପତ୍ୟର ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ? କିନ୍ତୁ ନାଟକର ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ-ପ୍ରହାର ପରେ ପ୍ରହାର ଗୁଲିଛି ‘କାଠଘୋଡ଼ା’ ଉପରେ-ଦର୍ଶକ, ଅନୁଭବ କଲେ । ଏତେ ଯନ୍ତ୍ରଣା ସତ୍ତ୍ୱେ ବି କାଠଘୋଡ଼ା ତା’ର ସେଇ ଜଡ଼ ଜୀବନ, ଛାଣ୍ଟ-ଭୁମିକା, ଓ ଦାସତ୍ୱରୁ ପାରିଲ ନାହିଁତ !

ମନୋରଂଜନଙ୍କ ‘ଅମୃତସ୍ୟ ପତ୍ର’-ର ସେଇ ଅନୁେଷଣର ପଦଧ୍ୱନି:- “ଆମେ ଆଗେଇ ଯିବା । ଆମପାଇଁ ବାଧା ନାହିଁ, ବନ୍ଧନ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟ ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିସ୍-ମେଣ୍ଟ ସୀକାର କରୁନା ଶଙ୍କାହୀନ, ଭୟହୀନ ଆମେ, ଆମେ ଆଗେଇଯିବା..... ଏକା-ଏକା..... ସବୁ ଧରବନ୍ଧା, ଗତ ସବୁ ଶୁଖିଲା ସବୁଧାରଣା ସବୁର ବାହାରେ ଆମେ । କାରଣ ସେ ସବୁ ମିଛ ମିଛ...ମିଛ” । ଯେ’ତ ସେଇ ଚିତ୍ତେକ୍ଷନ୍ନର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ବିଭିନ୍ନ ନାଟକରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ । କିନ୍ତୁ ଖୋଜିବାଟା ହିଁ ସତ୍ୟ..... ‘ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ’ରେ ସୁନାଖଣି..... ଓ କେଉଁଠି ବା ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଶାନ୍ତିର ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ (କାଠଘୋଡ଼ା) କିନ୍ତୁ ତାର ପଛଟି ବିଷୟରେ ସେ ସଚେତନ-ସେ କହୁଛି... ମୁଁ ଏକ ନୂଆଯୁଗର ସଙ୍କେତ..... ମୁଁ ଗତିମାନ ଅଶ୍ୱ..... ମୁଁ କାଳ ବୈଶାଖୀ..... ମୁଁ ମହାକାଳର ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି..... ନୂତନ ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ମୁଁ ଧ୍ୱଂସକାରୀ” (ଅମୃତସ୍ୟ ପତ୍ର-୪୮) ଏଇ ଅନୁେଷାର ବଜ୍ର-ସଙ୍କେତ ଫୁଟିଛି-କାର୍ତ୍ତିକ ରଥଙ୍କ ‘ସମୁଦ୍ରର ଜଙ୍ଗଲ ଯନ୍ତ୍ରଣା’ର ପ୍ରଥମ ଯୁବକର କଣ୍ଠରେ-

“ ମୁଁ ଠିକ ସେମିତି ଖୋଜି ଚାଲିଛି/ ସଂଧାନ କରୁଛି/ ଅନେଷଣ କରି-
ଚାଲିଛି/ ହଁ, ଅନେଷଣ/ Quest ଏବଂ ଜୀବନଚାତ ହେଉଛି ଏକ ବିରଟ Quest.

(ସମୁଦ୍ର- ପୃ-୪୨)

ବୌଦ୍ଧିକ-ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ଏହି ଅନେଷଣ କାରଣରୁ ନାନା ଆଡ଼ରିଶ ଦୃଶ୍ୟରେ
ସମାକାର୍ଷଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, “ ଶବ ବାହକମାନେ ”ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଘୋଡ଼ି
ଆସିଛି ନୈରାଶ୍ୟ ।

ବିରୁପାକ୍ଷ- ମାଟି ଖୋଳୁଥିଲେ ସୁନା ପାଇବା ପାଇଁ ? ଏ ମାଟି ଯେ
ସୁନା ଦେବା ବନ୍ଦ କରିଦେଲାଣି କରୁଣାକର ବାବୁ ! ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପ୍ରସବିନୀ ନାଁ ତା ଖାଲି
କପୁର ଉଡ଼ିଯାଉଥିବା କମାଉଜି ପଡ଼ି ରହିଛି ।

ନବେନ୍ଦୁ- କ’ଣ କରିବା ଏବେ ? ବଡ଼ୀ ଯେ ଲିଭି ଆସୁଛି ।

ବିରୁପାକ୍ଷ- ଶବ ସକ୍ଲାର କରିବା ।

×

×

×

×

କରୁଣା- ଏ ଶବ ବୋହିବା ଆମଦ୍ୱାର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, (ପୃ-୭୧)

କିନ୍ତୁ ସାମୟିକଭାବେ ହତାଶ, ବ୍ୟଥିତ ଅଥବା ଭଗ୍ନ-ଜାନ୍ତୁ ହେଲେହେଁ
ସେ ତା ଅନେଷଣରୁ କ୍ଷାନ୍ତ ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ପୁରାଣର ଫେନିକ୍ସ ପକ୍ଷୀ
ପରି ବାରମ୍ବାର ଭସ୍ମ ଭିତରୁ ଅଭ୍ୟୁତ୍ପତ ହୁଏ- ବୌଦ୍ଧିକ-ବ୍ୟକ୍ତି । ଚକ୍ଷଣ
ଶୀଳତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ସ୍ୱର ଉଚ୍ଚୋକ୍ତ କଲେ- ‘ନେ ନିଷାଦ ନିବତ୍ ହୁଅ ’
(ହରିହର ମିଶ୍ର), ପଛ ଛାଡ଼ିଦିଅ ସନ୍ଧାନୀକୁ ।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ନାଟକ ଆମ ସଭିଙ୍କର ନାଟକ । ଆମ
ସମସ୍ତଙ୍କର ଗୋପନକଥା, ଆମ ସଭିଙ୍କ ବଂଚିବାର ରହସ୍ୟ, ଆମ ସଭିଙ୍କର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ବାସନାକୁ ନେଇ ଆଜିର ନାଟକ ଗଢ଼ ହୋଇଛି । କାର୍ତ୍ତିକ ଚନ୍ଦ୍ର
ରଥ ଏଇ ଆମରି ଗହଣରୁ ବାଛି ନେଇଛନ୍ତି ଯୁବକ ଜଣେ, ଯେ କି ଆଜିର ଅନେକ
ଯୁବକଙ୍କ ଭଳି ଫାନା ଭାବେ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା ଲକ୍ଷିତ, ପରିବାର ଦ୍ୱାରା ଉପେକ୍ଷିତ ।

ରକ୍ଷଣଶୀଳତା ଦ୍ଵାରା ପାଳିତ ହୋଇଥିବା ଫଳରେ ସେ ପଞ୍ଜୁ ଓ ଅଯୋଗ୍ୟ ।
ସେ ଅଭିଯୋଗ କରିଛି ଯଥା—

“ ଭୁଲଥିଲେ Human/ ଆଜିର ଏଇ ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ
ମୁଁ କେବେହେଲେ ଦାୟୀ ହୋଇ ନପାରେ ”

(ପୃ-୧୦୩)

ଗୋଟାଏ ପତମାନ ସମ୍ବୁତର ଧୂଂସ କାମନା କରି ସେ କହୁଛି—

“ ମୁଁ ଅଜି ଦୂତୀୟ ବିରେଶ୍ଵର ସାଜି
ଏ ପୃଥିବୀର ସବୁ କିଛିକୁ ଧୂଂସ କରିବି ।
କାରଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନୁହେଁ
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନର ମୋର ଧର୍ମ ।
ଭିନ୍ନ ଏକ ସୁନ୍ଦର ସମାଜର ଗଠନ ପାଇଁ
ଅନ୍ୟ ଏକ ସୁନ୍ଦର ମଣିଷର ଜନ୍ମପାଇଁ
ଧୂଂସଇ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ! . ” (ପୃ-୧୧୩)

ଯେ’ ଜ୍ୟୋତ ସାଧାରଣ ଜ୍ୟୋତନୁହେଁ, ତା ପଛରେ ସାମାଜିକ କାରଣ
ଅଛି, ବୌଦ୍ଧିକ ବେଦନା ଓ ଚିନ୍ତା ରହିଛି । ସେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ପୀଡ଼ା ଓ
ଜ୍ୟୋତକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ମଞ୍ଚରେ ।

କାଳେ କାଳେ ସମାଜ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ମାନବିକତା ବା ମଣିଷ ପାଇଁ ହୋଇ
ଆସିଛି ଏକ ବନ୍ଦୀଶାଳା, ବିନା ଅପରାଧରେ ସେ ବନ୍ଦୀ । ସ୍ଵାଧୀନତା ତା’ର ଅପ-
ହୃତ । କିଏ ଅପହରଣକରିଛି ତା ସେ ଜାଣେ— କିନ୍ତୁ ‘ମୁକ୍ତି’ ତାକୁ ମିଳୁଛି କାହିଁ ?
‘ହୁଲସ୍ତୁଲ୍ ପୃଥିବୀ’ରେ କଣ୍ଢେଇ-ପୁରୁଷ ଓ କଣ୍ଢେଇ-ନାରୀ ମାନଙ୍କ ଜରିଆରେ ଆମ
ସମସ୍ତଙ୍କର ବନ୍ଦୀ ଜୀବନକୁହିଁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଛି । ସୂତ୍ରଧର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ
ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଇଛି ସ୍ଵାଧୀନତା । ତାପରେ ବନ୍ଦୀ ମାନଙ୍କର ରୂପ ଦେଖେ କିଏ ?
ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯଥାର୍ଥରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ହୋଇପଡ଼ିଛି ହାସ୍ୟକର ! ଜଣେ
କଣ୍ଢେଇ ଚିହ୍ନାର କରି କହୁଛି— ଆଉଥରେ ସେଇ ମାଲିକ (ସୂତ୍ରଧର) ଯଦିଆସେ

“ମୁଁ ତାକୁ କଷ୍ଟା ଖାଇଯିବି”, ଆଉଜଣେ କହୁଛି— “ମୁଁ ତାକୁ ପନିକାରେ କାଟି-
ଦେବି ” । ପୁଣି ଜଣେ ଚିହ୍ନାର କରି କହୁଛି— “ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଭୃଷିଆ
ଓ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ଆମେରିକାକୁଧରି ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ଭୁବାଇଦେବି” ।
କିନ୍ତୁ ଶକ୍ତିହୀନ ଜନତାର ବୈଠକ ଖାନାର ମନ୍ତ୍ରଣା ଭଳି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା
ସେଇମାନଙ୍କୁହିଁ ଧିକ୍କାର କରିଛି, ଜୋକର କରିଛି । କଣ୍ଢେଇମାନେ ସ୍ବାଧୀନତା
ପାଇଲେ କଣ ଆଉ କରିବେ ? ‘ଜୀବନ’ ସେମାନଙ୍କୁ ଆମୁହତ୍ୟା କରିବାକୁହିଁ
ବାଧ୍ୟ କରିବ । କାରଣ ସମସ୍ତେ ସର୍ବସର ବାଘ ନୁହନ୍ତି । ସୂତ୍ରଧର ଦ୍ଵାର ପରି-
ରୁକିତ କାଠ-କଣ୍ଢେଇପରି ସ୍ବାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତା ଭରତବର୍ଷରେ ଜନତାର ଅବସ୍ଥା ।
କିନ୍ତୁ ପରିଶାମ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଚରିତ୍ର ମାନଙ୍କରେ ମଞ୍ଚରେ ଯେଉଁ
କରୁଣା ଅବସାନ ଘଟୁନା କାହିଁକି, ଗୁପ୍ତ ଜୋଧକୁ ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଆଣିବି ଆଜିର
ନାଟକ, ସେଇଠାରେହିଁ ତାର ସଫଳତା ।

କେବଳ ଜୋଧ ନୁହଁ ଆଜି ନାଟକ ପ୍ରକାଶ କରିଛି ଆମର ବିରକ୍ତି ।
କେଉଁ କଥାରେ ଆମେ ଆଜି ବିରକ୍ତ ନୋହୁଁ । ପୁଅ ବାପ ଉପରେ ବାପ ପୁଅ
ଉପରେ, ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ, ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ବାମୀ ଉପରେ— ସମସ୍ତେ ସବୁ କଥାରେ ସବୁ
ଘଟଣାରେ ସବୁରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିରକ୍ତ । ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବିରକ୍ତିର ସ୍ରୋତ ବହି ଗୁଲିଛି
ଆମ ସମାଜରେ, କୌଣସି ପରିବାର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି, କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ଏଥିରୁ
ଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସମ୍ଭବତଃ ଅସନ୍ତୋଷହିଁ ଏହାର ବିରକ୍ତିର କାରଣ । ଏଇ ବିରକ୍ତିହିଁ
ଆଜି ଆମକୁ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ଫାଙ୍କ୍ ଫାଙ୍କ୍ କରିଛି, କେବଳ ଅର୍ଥାଗତ ନୁହଁ ଭଗ-
ବତ ମାନବିକ ଅଭାବ ବୋଧରେ ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକେହିଁ ଛଟପଟ । ପ୍ରାର୍ଥନା
ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ପାରୁନି । ଗୋଟିଏ ଚରିତ୍ର ଆସି ନାନ୍ୟକାରକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଛି—

ବେବି— ତୁମେ ମୋତେ ଏପରି ନିଃଶ୍ଵ କଲ କାହିଁକି ?

ନାଟ୍ୟକାର— ନିଃଶ୍ଵ ! ପୁଣି ତୁମେ ? ଚକ୍ଷୁର ଛଟକରେ ଯାହାର ପାଦତଳ
ସହସ୍ର; ଯାହାର ଗିଟାରର ଝଙ୍କାର ଶୁଣି ରଜାମାନେ ତଳକୁ
ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତି, ସେ ପୁଣି ନିଜକୁ ଦରିଦ୍ର ମନେ କରୁଛି ? ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ

x

ଦଶକ ଏକ ବିଦ୍ରୁପର ଦଶନ୍ଧି । ଅବଶ୍ୟ ଶଷ୍ଠ ଦଶକରୁ ଏହାର ଆରମ୍ଭ । ପେଷା-
ଦାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଗମତରୁ ମିଶ୍ର—“ନରେଈମ ଦାସ କହେ”ର ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ
ଅନ୍ୟତ୍ର ମନୋରଞ୍ଜନ ‘ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ’ ବିଜୟ ମିଶ୍ର ‘ଶବ ବାହକମାନେ’ ଓ ବିଶ୍ୱ-
ଜିତ ଦାସ ‘ମୃଗୟା’ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଦ୍ରୁପାୟକତା ପ୍ରହସନ ଓ ଫାର୍ସ ସୀମାରୁ
ଭରଣୀ ହୋଇ ନାଟ୍ୟ ମଞ୍ଚରେ ସମ୍ମାନ ଜନକ ଆସନ ଲଭିଲେ । ନାଟକର
ଅନ୍ତଃସ୍ୱର ହୋଇ ଉଠିଲା ବିଦ୍ରୁପରସ୍ୱର । ସମ୍ଭବତଃ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା ବ୍ୟତୀତ
ଆଧୁନିକ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆତିଷ୍ଠର ଉପାନ୍ତର ନାହିଁ । ସବୁକିଛି ଆକିତାର
ବିଦ୍ରୁପର ଶରବ୍ୟ । ଏପରିକି ସେ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ରୁପ କରିବାକୁ ପସାନ୍ଦପଦ
ନୁହଁ । ସେଥିପାଇଁ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କୁ ସଳାପ ସଂଯୋଜନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂତନ ପରିପାଟୀ
ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଅ-ନାଟକ, ଅଶ-ଚରିତ୍ର ଓ ଅଶ-ନାୟକ ଆଜିର
ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟଙ୍ଗ-ଚିତ୍ର (କାଟୁନ୍) ସଦୃଶ ବିଦ୍ରୁପ-ମଞ୍ଚ ମୂର୍ତ୍ତି । ଏହି ବିଦ୍ରୁପ ମାଧ୍ୟ-
ମରେ ହିଁ ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ତା’ର ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପାଦନ କରୁଛି ।

ଏଇ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଚେତନାକୁ ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରମୁର୍ତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ,—ଝାପସା ଅନ୍ଧାର
ଭିତରେ ଦିଶେ ଶବ ଓ ଖଇଁଠି (ଶବବାହକ ମାନେ) ଅନ୍ତରାଳରୁ ଉଦିଆସେ
ଛେଳୀର ମୈଁ-ମୈଁ ଶବ୍ଦ, (ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ) ସିଂହାସନରେ ନୁହେଁ ପେରସ୍ତଲେଟରେ
ସମାସୀନ ହୁଏ ପ୍ରେମ-ପ୍ରବଣ ବ୍ୟକ୍ତି (ହରିହର ମିଶ୍ର-ରକ୍ତର ଦୁଇଡ଼େଣା) ମଂଚ
ଭିତରକୁ ପଶିଆସେ ଏକପାଦ ବୃକ୍ଷଭ (ରମ୍ଭାକର ଚର୍ଚ୍ଚନି-ଅସ୍ତର ଉପତ୍ୟକା)
ଖଳ ନାୟକ ମାର୍କା ହସି ହସି ଦର୍ପଣ କହେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ—“ରି-ଭଇଟା ଲଇଜିଂଟନିକ୍
ଖାଅ” (ରମେଶ ପ୍ରସାଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀ—ବିଶ୍ୱସ୍ତର ସେନାପତି ଓ ଦର୍ପଣ ଉପାଖ୍ୟାନମ୍
ମୁହଁରେ ଅଧେ ନୀଳ ଓ ଅଧେ ଧଳା ପେଣ୍ଠି ଲଗାଇ ମଞ୍ଚରେ ପ୍ରବେଶ କରେ
ପୁରୁଷ (ଅନାଟକ-ପ୍ରଶ୍ନ ମିଶ୍ର); ଏବଂ ମଞ୍ଚର କେନ୍ଦ୍ରରେ ସମାସୀନ ହୁଏ ନୀଳ-
ଶାଢ଼ୀରେ ଅଧୀରତ ହୋଇ ଛଣ-ମୂର୍ତ୍ତି (ପ୍ରସନ୍ନ ମିଶ୍ର-ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିକୁନେଇ)

ବାସ୍ତବିକ ଆଜି ନବୀନ ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ ନାଟ୍ୟକାର ସହସ୍ର ଉପାୟରେ
ସମାଜକୁ ଓ ଆପଣାକୁ ବିଦ୍ରୁକରି ଚାଲିଛି । ପ୍ରବକ୍ତା ମଣିଷର ମନ ପଡ଼ି ସାରିବା

ପରେ ଓ ଇତିହାସ ଜାଣି ସାରିବାପରେ ସେ ଆଉ ଜୟଗାନ କରନ୍ତା କେଉଁ
ଯୁକ୍ତିରେ !

ଏକ ଅସ୍ଥିର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ହାନ ସଭ୍ୟତାର ସନ୍ଧିକ୍ଷଣରେ ଠିଆହୋଇ ଆଜିର
ନାଟ୍ୟକାର ପ୍ରେମ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପିପାସା ତା' ନିକଟରେ ଆଜି ତୁଚ୍ଛ,
ଯେହେତୁ ଆପଣାର ଅର୍ଥତ୍ୱ ହିଁ ତା ନିକଟରେ ଏକ ସମସ୍ୟା । 'ଶବ ବାହକମାନେ'
ରେ ଅଜନ୍ତା ଅତି ବିଚିତ୍ର ଭାବେ କହିଛି— “ମୋତେ ଦେଖ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ! ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ଥିଲେ ବି ମୋର ବୟସ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ପୂର୍ବ ଭାଗଟା ଏ ବୟସରେ କି ତୁଚ୍ଛ !

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସମ୍ଭବତଃ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ । ସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀ କୁନେଇ ସୁନାର ସଂସାର ଗତି
ହେବନି । ଅଳ୍ପ ବୟସର ଚିତ୍ତ-ଚଞ୍ଚଳ ଝିଅ ମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆଜିର ସମାଜରେ ଅର୍ଥତ୍ୱ
ବଜାୟ ରଖିବା ତା ବିଚାରରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତା'ର ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରି ଅଜନ୍ତା
କହିଛି— “ବିବାହ ପରେ ତୁମର ଓ ମୋର Account ଓ ଗୋଟାଏ ! ”

ଶିଳ୍ପ-ସଭ୍ୟତା ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡ ବିକିଥିବା ଆଜିର ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏତ ଅନ୍ଧ—
ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିଛି । କିନ୍ତୁ କାଳକାଳ ଧରି କାବ୍ୟ-ନାଟକ-ଚିତ୍ର-ସ୍ଥାପତ୍ୟାଦି
ମାଧ୍ୟମରେ ବିକଶିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଚେତନା ସେ ହରାଇ ବସିଛି । ‘ପ୍ରେମ ଖେଳର’
ଫାପ୍ତତିକ ମାଧ୍ୟବିର ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷିତ ସଂପ୍ରଦାୟକକୁ ପ୍ରତି ନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା ପୁରୁଷ
ଚରିତ୍ର—ନଗ୍ନେତମ କିହିଛି—“ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଣ ମୁଁ ଜାଣେ ?

ମାନବିକ ଚରିତ୍ର ସଫଳରେ କୁହାଯାଇଥିବା ସମସ୍ତ ପୁରୁଣା କଥା ଏବେ
ଦିନକୁ ଦିନ ନିପଟ ମିଥ୍ୟା, ଅଯୌଜ୍ଜିକ ଅବାସ୍ତବ ଓ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରାଣବିତ ବକ୍ତବ୍ୟ
ପରି ମନେହୁଏ । ମାନବ-ଚରିତ୍ରର ଆବିଷ୍କାର ପରେ ପୁନରବିଷ୍କାର ଚାଲିଛି । ଜଣେ
ଆଉ ଜଣଙ୍କର ଆବିଷ୍କାରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ଏକ ଯୁଗ ଅନ୍ୟଯୁଗର ଆବିଷ୍କାରରେ
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସବୁବେଳେ ରହିଛି ଆବିଷ୍କାରର ଆବଶ୍ୟକତା । ଏଇ ଦଶନ୍ଧିର
ନାଟ୍ୟକାର ମାନବ-ଚରିତ୍ର ସଫଳରେ ତା' ନିଜ ଆବିଷ୍କାରର କାହାଣୀ ଶୁଣାଇ

ଗୁଲିଟି । ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଆଜିର ନାଟକ ଏତେ ଖାପଛଡ଼ା, ଏତେ ଅବୋଧ ଏତେ ବିସ୍ମୟକର ଲଗୁଛି । ଏ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ ତା'ର ସହାୟତା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆପଣାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ସର୍ବାଧିକ ଗୁରୁତ୍ବ ଦେଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ନାଟକରେ ପ୍ରଯୋଜନା ଓ ଭଣ୍ଡା ଚିତ୍ରକଳାସକ, ଆର୍କିଟାଇଫ୍-ମୁଳକ ଓ ପ୍ରତୀକାରମୂଳକ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଠିକ୍ କବିତା ଭଳି ।

ଫଳାପର ଫଗୁନପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଲେ କଣାଯିବ ଯେମିତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପାତ୍ର ପାତ୍ରା ମିଶି-ଗୋଟିଏ କବିତା ହିଁ କହୁଛନ୍ତି । ଯଥା:—

ସୁଧା—ସେଇ ଅପରିଚିତ ନିଖୋଜ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ

ଗଜେନ୍ଦ୍ର— ତାକୁ ତୁମେ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ ।

ସୁଧା— ତାର ଦୁଃଖ ତାର ଆତଙ୍କ ସବୁ ଅନୁଭବ କରିଛି ।

ଗଜେନ୍ଦ୍ର— ଗୋଟାଏ ବିବେକହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି, ତାକୁ ତମେ ପାଇବନି ।

ସୁଧା— ମୁଁ ଅନ୍ଧନୁହେଁ ।

ଗଜେନ୍ଦ୍ର— ସେ ଗୋଟାଏ ଶୂନ୍ୟତା (ହରିହର-ରାତିର ଦୁଇ-ତେଣା) ଏ ପ୍ରକାର ଫଳାପ ଦର୍ଶକ ମନରେ କାବ୍ୟିକ ରୂପକନ୍ତ ନିର୍ମାଣ କରିବା ଦିଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତିଶୀଳ । ଏଇପରି ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଯାଇପାରେ-ଯଥା:—ରମେଶ ପ୍ରସାଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କର—

“ବିଶ୍ବନ୍ଦର” ଆଉ ମୁଁ ଉଡ଼ି ପାରୁନି । ତା’ ହେଲେ ?

ଦର୍ପଣ: ନା

ବିଶ୍ବନ୍ଦର: ସେଇଠି ଯେଉଁ ଫୁଲସବୁ ଫୁଟିଥିଲେ

ଦର୍ପଣ: ସବୁ ମଉଳି ଗଲେଣି ।

ବିଶ୍ବନ୍ଦର:—ଯା ଭିତରେ ଏତେ ଘଟଣା ଘଟିଗଲଣି ?

ଦର୍ପଣ: ତୁ ଶୋଇଥିଲୁ ।

ବିଶ୍ୱୟର: ଏଗୁଡ଼ା ସ୍ୱପ୍ନଭଳି ଗୁଲିଗଲେ ?

(ବିଶ୍ୱର ସେନାପତି ଓ ଦର୍ପଣ ଉପାଖ୍ୟାନମ୍)

ଏହା ଏକ ପୁରାଣ କାବ୍ୟ-ଅବୋଧ ସୃଷ୍ଟିକଲେ କାହିଁକି ?

ପୂର୍ବରୁ କହିତ,—ଗନ୍ଧର୍ବ ଗ୍ରନ୍ଥ ନାଟ୍ୟକାର ଉଦାସିନ ହେଲେବି ନାଟକମାନଙ୍କର ଛତ୍ର ଛତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ଘନଶାର ବୁଦ୍ ବୁଦ୍ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ମନୋଭାବ ତା’ ଠାରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ । ସେ ବକ୍ତୃତା ମନସ୍ତାତ୍ମିକ ସତ୍ୟସଂଳାପ ଓ ଅଭିନୟମାଧ୍ୟମରେ ପରିସ୍କୃତ କରିବାରେ ଯତ୍ନଶୀଳ । ସେଥିପାଇଁ ନୂତନ ଉପସ୍ଥାପନ ରୀତି ଓ ଅଭିନୟ କୌଶଳର ପରୀକ୍ଷା କରି ଗୁଲିଛି । ଗତାନୁ ଗତିକ ମଞ୍ଚ-ମାୟା ମନସ୍ତାତ୍ମିକ-ଆବିଷ୍କାରର ଚିତ୍ର ଦେବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନହେବାରୁ ସେ ମଞ୍ଚକୁ ନାନାବିଧ ଆଲୋକର ଖେଳରେ, ପ୍ରତୀକ ମାନଙ୍କ ସମାବେଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛି । ମଞ୍ଚକୁ ମଣିଷ ମନର ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର କରିଛି । ମଞ୍ଚର ଅନ୍ୟାୟ ସଜ୍ଜାକରଣରେ ତା’ର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଏକ ସାଧାରଣ ପ୍ରତୀକମୂଳକ ମଞ୍ଚ ମଧ୍ୟ ଆଜି ତା’ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚରିତାର୍ଥ କରି ପାରୁଛି । ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଆଲୋକ ସଂପାତ କିରୀତାରେ ସେ ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ବାସ୍ତବତା ସୃଷ୍ଟିକରୁଛି ମଞ୍ଚରେ, ସେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଗୁହେଁ—ଯେ ଯେଉଁ ବାସ୍ତବତା ବା ଆବାସ୍ତବତା ମଞ୍ଚରେ ସଂଭବ—ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ସ୍ୱଭାବିକ ପରିବେଶ ଭିତରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାରଣ କଳ୍ପନା ଓ ବାସ୍ତବତାକୁ ମିଶାଇ ଏକ ନୂତନ ଭାବାଲୋକ ବା ଏକନୂତନ ବାସ୍ତବତା କେବଳ ମଞ୍ଚରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ।

ମନସ୍ତାତ୍ମିକ ସତ୍ୟ ସହିତ ଏକ ସାମାଜିକ ବିପ୍ଳବର ବାର୍ତ୍ତା ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ନେଇ ଆସିଛି ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ’ ଛଳ ବିଶେଷରେ ତାର ବକ୍ତବ୍ୟ ଅପ୍ରୀତିକର ଓ ଅସହ୍ୟ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ପ୍ରୀତି ଓ ପ୍ରିୟତା ଲେଉଟରେ ସେ ତାର ବୈପ୍ଳବିକ ଚିନ୍ତାଧାରକୁ ବାଦ୍‌ଦେଇ ପାରିବନାହିଁ । ଯେତେ କଠୋର ହେଲେମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରକାର କରିବାକୁ ଉଚିତ୍ ମନେ କରିଛି, ଯେ “କଳକ୍ଷିତ ଅର୍ଥ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ କନ୍ଦା । ଜଣଙ୍କର ଜୀବନ ଦୃଷ୍ଟିତ ହୁଏନାହିଁ । ତାର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ, ତାର ପରକାଳ ତାର ରକ୍ତ ଓ ତାର ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କାଳ କାଳପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟିତ କରିଯାଏ” ।

(ରଣମୂର୍ତ୍ତି)

ପ୍ରୀତି 'ସତୀତା' ଦମ୍ଭତ୍ୟର କ୍ଷୟ ଜୟକାରରେ ଏକଦା ମଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକ ମୁଖର
ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଜିତା' ହାସ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରେ । ଯୌତୁକର ଯୁଗରେ ବିବାହ ଏକ
ଚକ୍ର ଘରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛି । ବରପାତ୍ର ଆଜି ଏକ ମହା ଲେଖକତାଭଳି ବଡ଼
ଭଉଣୀ ଯାହାକୁ... ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ଯୌତୁକ ସହ ଡାକ୍ତର ଦାଶ (ତୋତେ)
ଘରକୁ ନେଇଥିଲେ । ସେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛି—

ଅପା— ତୋର ବିବାହ କଥା କିଛି ଭବିଷ୍ୟ ?

ମାନସୀ— ଭବିଷ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଠିକ୍ ତ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଗୋଳମାଳ
ହୋଇଗଲା ।

ଅପା— ଗୋଳମାଳ !

ମାନସୀ— ଭଲହେଲା, କୌଣସି ଫଲ୍‌ଉଟ ବଗର ମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚିଗଲା.....

(ଗୋଟିଏ ନୃତ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନେଇ)

ପ୍ରେମାଦର୍ଶ ଆଜି ନିରର୍ଥକ,—ମାନସୀ 'ରଣମୂର୍ତ୍ତି' ଆଗରେ ନିଜର ବ୍ୟଥା
ପ୍ରକାଶ କରି କହୁଛି—ରଜ କିଶୋର ଫେରିବାପରେ—“ଯିଏ ଆସିଥିଲେ, ସେ ମୋର
ଏକଦା ପ୍ରେମିକ—ରଜକିଶୋର । ମୋତେ ଭଲପାଇଥିଲେ, ଶହ ଶହ ଟି ଲେଖୁ-
ଥିଲେ । ଆଉ ଆମେରିକା ଗଲାପରେ କେମିତି ସବୁ ବଦଳିଗଲା ଦେଖିଲୁଟ” ।

(ଗୋଟିଏ ଛଣ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନେଇ)

ପ୍ରେମଖେଳରେ ଆଜିର ପ୍ରେମକୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରାଯାଇଛି ଚତୁରଙ୍ଗ, ଇନ୍ଦୁ
ଓ ନରେନ୍ଦ୍ରମ ଚରିତ୍ର ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । ନିଜର ଅସ୍ଥିତ ରକ୍ଷାରେ ଧରି ହେଉଥିବା
ମଣିଷ ଏକ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମଣିଷ । ଚତୁରଙ୍ଗ କହୁଛି—ମୁଁ ତ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟର ଲୋକ—ଟେରି
ବ୍ୟାଟେରି ଠିକ୍ ରଖିବା ମୋର ନୀତି—ମୁଁ କଣ ବୁଝିଛି ତୋ'ପରି ପାମୁଆ ଇଞ୍ଜି-
ନିଅର ମାନେ କେମିତି ପ୍ରେମ କରନ୍ତି ।

ଆଜି ଆମର ଜାତୀୟ ଜୀବନ ନାନା ବିକୃତିରେ ଭରା, ହିଂସା, ପ୍ରତିହିଂସା
ଅନ୍ୟାୟର ସ୍ରୋତରେ ଅସହାୟ କୃଷାଣିଆ ଭଳି ଆଜି ଭସୁଛି ବ୍ୟକ୍ତି । ଆଦର୍ଶ

ରୁଝେନା, ସେ ଆଦର୍ଶର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ତାର ବେଳକାହିଁ; ସେତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି ପ୍ରଥମେ କୁଳରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ । ତେଣୁ ଆଜିର ମଞ୍ଚ ଜାତୀୟ ଜୀବନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି-ଜୀବନକୁ ରୂପାୟିତ କରିବାକୁ ଯାଇ ଅନାଦର୍ଶ, ଅସ୍ତେମ, ଓ ଅଣ ତ୍ୟାଗର ଚିତ୍ରପଟ୍ଟରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତି, ସମାଜ ବା ସମ୍ପର୍କର ବାସ୍ତବତା, ଶୋକ-ଯନ୍ତ୍ରଣା ଇତ୍ୟାଦି ଓ ବିଦେଶ ପ୍ରତୀକ ଦେଲେ (ନାଟ୍ୟକାର ବା) ନାଟକର ଭୂମିକା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏନାହିଁ । ସାମାଜିକ-ବାସ୍ତବତା ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ବ-ସତ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ସହିତ ଆଉଁରି ଅନେକ ଦାୟିତ୍ବ ରହିଛି ନାଟକର । ଏଇ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି—

ମୋର ବିଶ୍ୱାସ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିଳ୍ପୀର ଏକ ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ବ ରହିଛି । ଆର୍ଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେତେହେବ—ଚମଟ ଓ ଯେତେ କୌଶଳର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତୁନା କାହିଁକି, ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବିନା ତାଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ମହନୀୟ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ । ମାନବ ଜାତି କଳା-ସୃଷ୍ଟିକୁ ଗୁଞ୍ଜି ବସିଛି—କେବଳ ଶଙ୍କିତ, ଚମତ୍କୃତ, ଉରେଜିତ ଅଥବା ଆମୁହସ ହେବାପାଇଁ ନୁହେଁ, ବଂଚିବାର ଦର୍ଶନଟିଏ ତା’ର ଲୋଡ଼ା । ଯୁଗାନ୍ତର ପାଇଁ ସେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଗୁହେଁ । ଗଜନୀତିଜ୍ଞଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତା ଓ ଧର୍ମଗୁରୁଙ୍କ ବାଣୀ ଶୁଣି ଶୁଣି ସେ କ୍ଳାନ୍ତ । ତେଣୁ ସେ ଗୁହେଁ ଧର୍ମ-ନିରପେକ୍ଷ ଦଳ-ନିରପେକ୍ଷ ଜାତି-ନିରପେକ୍ଷ ଶିଳ୍ପୀର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ।

ଯଥାର୍ଥରେ ଆଜିର ନାଟକ ବିଭ୍ରାନ୍ତ ଦର୍ଶକ ଆଗରେ ବଂଚିବାର ଅନେକ ଦର୍ଶନ ଥୋଇଛି । ପାରିବାରିକ ଶାନ୍ତିଠାରୁ ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତି ଯାଏଁ ସବୁକିଛି ତାର ଚିନ୍ତାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ବାସ୍ତବିକ ବହୁନବୀନ Concept ବା ଅବଧାରଣାକୁ ସୈନିକ ଗର୍ଭରେ ଲଳନ—ପୋଷଣ କରି ନାଟକରେ ଜନ୍ମ ନେଇଛି । ତା’ର ନୂତନ—ଅବଧାରଣାକୁ ସୁହାଇଲ ଭଳି ସେ କେତେ ଚରିତ୍ର ଓ ଘଟଣା ଉପସ୍ଥାପନା କରିଛି । ସେ ପ୍ରେମର ଜୟଗାନ କରିବାକୁ ଭୁଲିନାହିଁ । ବରଂ ସେ ତଥାପି ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ କହୁଛି ଦର୍ଶକଙ୍କୁ—“ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଇର୍ଷା, ହିଂସା, ଘୃଣା ଲୋଭ ଓ ପାଶବିକତାକୁ

ଦେଇ ଦିଅନ୍ତୁ ମୋତେ । ସେ ସମସ୍ତ ଗରଳକୁ ମୁଁ ପାନ କରିବି । ପ୍ରତି ବଦଳରେ
ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଉଛି ଅମୃତର ଫୁଲ... ସେମଏ ଆପଣଙ୍କୁ ଧୂ-ସମୁଦ୍ରରୁ ରକ୍ଷା
କରିବ । (ସେମଖେଳ)

ଅନ୍ୟତ୍ର ରମେଶ ପ୍ରସାଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ‘ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ’ ଚଉଁଶ ମୁଖରେ
ସେଇକଥା ଶୁଣାଇଛନ୍ତି—

“ତେଣୁ ମୁଁ ଆଜି ଆସିଛି, ସର୍ବବାସୀ ହୋଇ ମତେଦିଅ ତମର ବର୍ଷା,
ଅସୁୟା ଓ ଅହଂକାର; ରିପୁ, ଦେହ ଓ ମନ; ବଡ଼ ଓ ଲଳସା... ..ସବୁ ସବୁ ।
ମୁଁ ଆଜି ନେବି, ତୁମେ ସବୁ ପୁଣିଥରେ ଶୂନ୍ୟ ହେଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ନେବି । ଏ
ମୋର ଆଜିର ପୂଜା ପାଇଁ ନେବେଦ୍ୟ” ।

(ଉଡ଼ତା ପାହାଡ଼ର ଦର୍ଜୀ: ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା—୫୫)

ନାଟ୍ୟକାର କେବଳ ଜୀବନ ଭିତରର ଜୀବନକେବଳ ‘ବାସ୍ତବତାର ବାସ୍ତ-
ବତା’ ଦେଖାଇ ସରୁଷ ନୁହଁ । ତା’ଭିତରେ ଏକ ଆଧି ଭୌତିକ-ପ୍ରବଣତା ରହିଛି ।
ସେ ବାସ୍ତବତା ବାହାରର ବାସ୍ତବତା’ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି-
ବାକୁ ଚାହେଁ । କିନ୍ତୁ ତାର କୌଶଳ ଭିନ୍ନ । ଗତାନୁଗତିକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଶ୍ୟ
ବା ଲୀଳାରେ ତା’ର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ; ପୁଣି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଗଙ୍ଗାର ଠକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ
ସେ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିଛି ସେ ନିଜର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅନୁଭୂତିକୁ ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ଆଣିବା
ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ନିଜର କୌଶଳ । ହରିହର ମିଶ୍ରଙ୍କ ‘ହେ ନିଷାଦ ନିବୃତ୍ତ ହୁଅ..
ଅଧ୍ୟାୟ ସାଧନାର ଦୃଶ୍ୟ ପଛଟିଏ, ଦର୍ଶକକୁ ଏକ ଭିନ୍ନ ବାସ୍ତବତାକୁ ଘେନିଯାଏ ।
ଏକ ହୃଦୟ ହୀନ ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଜିର ନାଟ୍ୟକାର ବିଶ୍ୱସ୍ତ-
କର—“ପାଳାର ହୃଦୟ ଥିଲେ ହୀର ବରଷେ” (ହେ ନିଷାଦ ନିବୃତ୍ତ ହୁଅ.....)
ସ୍ଥଳନ ପାଇଁ ସେ ଆତଙ୍କିତ ନୁହେଁ । ବଦନରେ ସେ ବିବ୍ରତ ନୁହେଁ । ବୌଦ୍ଧିକ-
କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ସେ ଦେହ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ଦେହରୁ ଦେହାତୀତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଓ ସମାଜରୁ ସମାଜାତୀତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଘେନି
ଯିବା ପାଇଁ ନାଟ୍ୟକାର ଅନ୍ୟୟର କବି ଭଳି ଆଜିବି ସଚେଷ୍ଟ । ସଂସାରର ଓ

ସମାଜର ଯାବତୀୟ ଦୁଃଖ-କଷ୍ଟ-ହତାଶା ଦେଖାଇ ସାରିବା ପରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ କୌଶଳରେ ଆଜିର ନାନ୍ଦ୍ୟକାର ଦର୍ଶକ ମାନକୁ ଏକ ଭିନ୍ନ ଲୋକକୁ ଘେନିଯାଏ,— ଯେଉଁଠି ଦେହ ହୋଇ ରହେନାହିଁ । ହରାଇବସେ ତା'ର ସମସ୍ତ ସାମର୍ଥ୍ୟ, ମଞ୍ଚରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର-ଆସା-ଉତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ- ଆବେଗରେ କହିଉଠେ !

ଆସା—୧— ମୋର ଦେହ ବିଛାଡ଼ି ହୋଇଗଲା ଗୁରିଆଡ଼େ । ଆର୍ତ୍ତକାରେ ଆମେ-
ରିକାରେ ଚୀନରେ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ସବୁଠି ।

ଆସା—୨— ମୋର ଦେହ ଭସିଲା ନଈରେ । ନଈ ମିଶିଲା ସାଗରରେ ମୋର ଦେହ
ଲାଗିଲା କାପାନରେ/ମାଳୟରେ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାରେ/ ଆଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ
ସବୁଠି ସବୁ ଉପକୂଳରେ ।

ଆସା—୩— ମୋର ହେଲା ମାଟି, ମାଟିର ରସ/ମୋର ଦେହର ରସରୁ ଜାତହେଲା
ସାଇବେରିଆର ଷ୍ଟେପ୍ ଟୁଣ୍ଡ୍ରା, ପାଇନ୍ ଅରଣ୍ୟ, ଆଖୁ କିଆରି ବର୍ମାର
ମେହଗାନି ଜଙ୍ଗଲ, ଆସାମର ଗୁ'ବରିଗ୍ ଉଦ୍ଭିଦ.....ଲତା ଫୁଲ ଫଳ, ମୁଗ
ଗହମ, ଧାନ ସବୁ.....ସବୁଠି ।

କେବଳ ସେ ଦେହାତୀତ ହୋଇଯାଏନା/ହୋଇଯାଏ ସମାଜାତୀତ,
ସେ ଆଉ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ରହେନା ତାର ସ୍ବତନ୍ତ୍ରତା ଲୀନ ହୋଇଯାଏ ।

ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି ମିଶି ଏକ-ବ୍ୟକ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ମଞ୍ଚରେ,—ମୁଁ
ଶବ୍ଦଟି ହଜିଯାଏ ପୃଥିବୀରେ-ଓ ସେଇ ନୂତନ ସମ୍ମିଳିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରେ—

“ସେ ମାଟି ହେଉ ବା ଆକାଶ
ସେ ସାଗର ହେଉ ବା ବତାସ
ଆମେ ଥିଲୁ, ଆମେ ଥିବୁଟି
ଆମେ ସବୁରି, ଆମେ ସବୁଠି । ”

(ସେଇ ପୂରିଲା ମାଣ ପୂରିଲା ଉଠରେ ପୂତା ଉଠ.....)

ନୈରାଶ୍ୟ ବିତରଣ କରିବା ଆଜିର ନାଟକର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେ ଦର୍ଶକ ମାନଙ୍କୁ ବଂଶୁ ଚଖିବାକୁ ଚାହେଁ । ଭଲ ପାଇବା ଶିଖାଇବାକୁ ଚାହେଁ । ମାନବ ଜାତିର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟ ବୋଧ ଜଣାଇବାକୁ ଚାହେଁ । ଗୁହେଁ ବିପ୍ଳବ, ଗୁହେଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ଗୁହେଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତି ।” କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ସେ ବାସ୍ତବତା ରୁ ପଳାୟନ କରିବାକୁ ଚାହେଁନା । ଏଇ ତୀବ୍ର, କଠୋର ହଳାହଳମୟ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ରହି, କରିବାକୁ ଚାହେଁ କଳାର ତପସ୍ୟା ।

ବହୁଜନ ହିତାୟତ, ବହୁଜନ ସୁଖାୟତ । ହଁ; ମୁଁ ଏ ସବୁ କହିଲବେଳେ ବି ମନେରଖିବି ଯେ—ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଏ ଦେଶର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସାଧାରଣଙ୍କ ଘଟଣା ବିହୀନ—ରୋମାଞ୍ଚହୀନ—ଅଶୁଳ ଓ ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର ପୀଡ଼ିତ ଜୀବନ ଲୀଳାକୁ ମଂଚସ୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ସବିଶେଷ ଉଦ୍ୟମ କରିନ ଥିବେ । ସମ୍ଭବତଃ ଆଜିର ନାଟ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଜ୍ଵାଳା ପ୍ରକଟିତ ତା କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥ; ହତାଶ, ଚିନ୍ତାହୀନ ମଧ୍ୟବିତର ଓ ଶୂନ୍ୟ ଜ୍ଵାଳା, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ପାଇଁ କେବଳ ଶୂନ୍ୟ ସମବେଦନା ଜ୍ଞାପନ, ସେ ମିଶ୍ରିତ ଚିନ୍ତାରେ ବୁଡ଼ି ରହିବି, ଫଳରେ, ତାର ବୈଦର୍ବ୍ୟ ଆଜି ଅର୍ଥାହୀନ ହେ ଛାଡ଼ିବି—ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସାଧାରଣଙ୍କ ନିକଟରେ ।

ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଧାରା ଓ 'ନବନାଟ୍ୟ'

ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସୁଧୀବୁଦ୍ଧ,

ଚଳିତ ବର୍ଷ ବିରଜାବତ୍ସୁତା ମାଳାରେ ନାଟକ ସଂପର୍କରେ ଏକ ଭାଷଣ ଦେବାଲାଗି ମତେ ମନୋନୀତ କରାଯାଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଯେତିକି ନିଜକୁ ସମ୍ମାନିତ ମନେ କରୁଛି, ତା' ଅପେକ୍ଷା ନିଜକୁ ଅଧିକ ଆତଙ୍କିତ ମନେକରୁଛି । ସମ୍ମାନିତ କାହିଁକି ମନେ କରୁଛି ତାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବା ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆତଙ୍କିତ କାହିଁକି ମନେକରୁଛି ତାହା ପ୍ରଥମରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଦେବା ଉଚିତ । ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାଟକ ଲେଖିବା ଗୋଟିଏ କଥା.....ଓ ତାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ବା ସେ ସଂପର୍କରେ ବହୁମତ ଓ ବହୁ ଧାରାକୁ ଏକତ୍ର କରି ଐତିହାସିକ ଭିତ୍ତିରେ ତାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ମୋର ପରିବେଶ ଜୀବନକୁ ମୁଁ ଯେପରି ଦେଖୁଛି ତାକୁ ନାଟ୍ୟଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ସାରଜୀବନ ମୁଁ *idem in olio* ଅର୍ଥାତ୍ the same thing in another formର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣକରି କିଛି ନାଟକ ଲେଖିଛି; କିନ୍ତୁ ନାଟକ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ତଥ୍ୟ ମୂଳକ ବା ଗବେଷଣାମୂଳକ ମତାମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ମୋର କେତେଦୂର ଅଛି; ସେ ସଂପର୍କରେ ମୁଁ ସନ୍ଦିହାନ । ଆପଣ ମାନଙ୍କର ସଦୟ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଏଡ଼ି ନପାରି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଆପଣ ମାନଙ୍କୁ କିଛି କହିବାକୁ ଯାଉଛି ସେତେବେଳେ ମୂର୍ଖତା ମୋର ବକ୍ତବ୍ୟକୁ ମୁଁ ଯେପରି ଧାରା ଓ ନବନାଟ୍ୟକୁ ବୁଝୁଛି—ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଜିର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଲୋଚନା କରିବି କାରଣ ତା ବ୍ୟତିତ ମୋ ନିକଟରେ ଅନ୍ୟ ପଛନାହିଁ । ତେଣୁ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କର ଧାରା ଓ ନବନାଟ୍ୟର ଇତିହାସ ବୟାନ କରିବାକୁ ନଯାଇ—ଓଡ଼ିଆ ନବନାଟକ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତଥିବା ଜଣେ ଲେଖାଏ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପ୍ରମାଣ କରାଗଲାବେଳେ

ଏକ ବିଶ୍ୱ ପ୍ରସିଦ୍ଧନାଟ୍ୟକାର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ରର ଭୂମିକାରେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ମୁଁ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା କଥା ଯାହା ପୂର୍ବରୁ କହୁଥିଲି । ମୋର ଭୟ ଆତଙ୍କ ସେଇ ଅନୁଭବରୁ ସୃଷ୍ଟି—ତେଣୁ ମୋର ପରିସ୍ଥିତି ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରଥମେ ସେଇ ନାଟକଟିର କଥା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବେ କହିବା ଆବଶ୍ୟକ—

ନାଟକଟି ଏମିତି ଦିନେ ଘଟିଥିଲା ଯେମିତି ଏକ ସଭର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଜଣେ ବୁଢ଼ାର ବୟସ ଅଠାନ୍ଧା ବର୍ଷ ହେବ । ବୁଢ଼ାର—ସ୍ତ୍ରୀ—ବୁଢ଼ୀର ବୟସ ଧରନ୍ତୁ ଆଉ ଦୁଇବର୍ଷ କମ୍ ଛନ୍ଦାନବେ ବର୍ଷ । ବୁଢ଼ା ଦିନେ ବୁଢ଼ୀକୁ କହିଲା—ବୟସ ବେଶ୍ ହେଇଗଲା—ଆଉ ହୁଏତ ବେଶୀ ଦିନ ବଂଚିବାନାହିଁ । ମରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଯାହା ମୁଁ ଦେଖିଲି, ଯାହା ଶିଖିଲି, ଯାହା ଅନୁଭବ କଲି ସେ ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତି ଅନ୍ୟ ମାନଙ୍କୁ କହିଯିବା ଉଚିତ୍ । ବୁଢ଼ୀ ସେଥିରେ ହଁକଲା । ତେଣୁ ସେଇ ଅନୁଭୂତି ଜଣାଇବାପାଇଁ ବୁଢ଼ା ସେଦିନ ସଫାରେ ସେମାନଙ୍କ ଡ୍ରଇଂ ରୁମ୍‌ରେ ଏକ ସଭର ଆୟୋଜନ କରି ସହରର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲା । ସଫାହେଲ—ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ସହରର ବିଭିନ୍ନଲୋକ ସେଇ ଡ୍ରଇଂ ରୁମ୍ ଭିତରକୁ ଆସିଲେ । ଆସିଲେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଆସିଲେ ଓକିଲ; ଡାକ୍ତର, ବୁଦ୍ଧିଜୀବି, ଶ୍ରମିକ ସାଧାରଣ ନାଗରୀକ—ସାହିତ୍ୟିକ ଏପରିକି ଦେଶର ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ରାଜ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଲରେ ଅତିଥି ମାନଙ୍କ ବସିବା ପାଇଁ ଚୌକିମାନ ସଜା ଯାଇଥିଲା—ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅତିଥି ଆସୁଥିଲା ବେଳେ—ସେ ଅତିଥିମାନେ ଅଗରୀର ଭାବରେ ଆସୁଥିଲେ—ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ୀ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ସେଇ ଅତିଥିଙ୍କର ପରିଚୟ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟ ପକାଇ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଚୌକି ମାନଙ୍କରେ ବସାଇ ଦେଉଥିଲେ—ଏହିପରି ଭାବେ ଅତିଥିମାନେ ଆସିସାରି ହଲ୍‌ଟି ଯେତେବେଳେ ଭରପୁର ହୋଇଗଲା ବୁଢ଼ା ସେମାନଙ୍କୁ ସମୋ୍ଧନ କରି କହିଲା “ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ ଆସିଯାଇଛନ୍ତି; ବୟସ ମୋର ଅଠାନ୍ଧା ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ମୋର ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅନେକ କହିବାର ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଅସୁବିଧା କ’ଣ ଜାଣନ୍ତି ? ମୁଁତ ବକ୍ତାମୁହେଁ ମୁଁ ହୁଏତ ଆପଣଙ୍କୁ ଠିକ୍ ବୁଝାଇ ପାରିବିନି ତେଣୁ ମୋ ଚରଫରୁ ମୁଁ ଜଣେ Orator ବା ବକ୍ତା

ନିଯୁକ୍ତ କରିଛି । ସେ ମୋ ପକ୍ଷରୁ brief ନେଇଛନ୍ତି । ସିଏ ମୋ କଥା—ମୋର ଅନୁଭୂତି ଆପଣ ମାନଙ୍କୁ କହିବେ । ” ଏତେବେଳକୁ ନାଟକଟି ପ୍ରାୟ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ବାକିଥାଏ ଆଉ ଅଳ୍ପ କେତେ ମିନିଟ୍ । ଶେଷକୁ ସେତିକି ବେଳେ ଦେଖାହେଲା ସେହି ହଲ୍ ଭିତରକୁ ଆସିଲେ ବୁଡ଼ା-ଙ୍କର Orator ବା ବକ୍ତା କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥାଯେ Orator ବିଚରଥିଲେ ଘୁଙ୍ଗା ସେକିନ୍ତୁ ବହି ପଡ଼ିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ବୁଡ଼ା-ଙ୍କର ଅନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଇ ପାଖରେ ଥିବା black board ରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅକ୍ଷର ଯଥା:—e d-A, A, A, A, Z Z Z Z, X X X X, D D D D ଲେଖିଦେଲେ ଓ ଭଲ ରଖ କଲେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ A A A A, Z Z Z Z, X X X X, D D D D । ଏତିକି ପରେ ନାଟକଟି ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।

ଏ ନାଟକଟି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟ୍ୟକାର Eugene Ionescoଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟକ The Chair ! ଏହି ନାଟକରେ Ionesco ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଯେ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଜୀବନ ଏବେ ଏତେ ଜଟିଳ ହେଲାଣି ଯେ ଜଣେ ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଠିକ୍ ଭାବେ Communicate ବା ପ୍ରକାଶ କରି ପାରୁନାହିଁ ।

ଏ ନାଟକଟି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଦୃଢ଼ତା କାରଣ ରହିଛି । ପ୍ରଥମ କାରଣଟି ହେଲା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥାରେ ନବନାଟ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କଲବେଳେ ଏହି ନାଟକଟିକୁ ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ମୁଁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବି ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣଟି ହେଲା ନବନାଟ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ କହିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ମୋର ଅବସ୍ଥା ସେହି ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ପରି ହୋଇ ଯାଉନାହିଁତ ?

ନାଟକର Orator ପରି ମୁଁ ନିଜକୁ ଠିକ୍ ଭାବେ Communicate କରି ପାରୁନାହିଁ ନାହିଁ ସେ କଥା ପଛକୁ ରଖି ଏବେ ଆଜିର ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ସିଧା ସଳଖ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବା ମୁଁ ଉଚିତ ମନେ କରୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରସଙ୍ଗଟି ଠିକ୍ ଆରମ୍ଭ କରାଯିବ କେଉଁଠୁ ? Alce' adventures Rabbit put on his spectacles. Where shall I

begin. please your majesty ?” he asked. “Begin at the beginning, “the king said gravely, “and go on till you come to the end. then stop.” ମୁଁ ସେହି ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ କରୁଛି । ନାଟକ କଣ ? ତାର କିଛି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛିକି ?

ନାଟକର ସୃଷ୍ଟି ସଂପର୍କରେ ପ୍ରଥମ ସୂଚନା ମିଳେ ଭରତ ମୁନୀଙ୍କର ନାଟ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ । ସଂଗ୍ରାମ ବଳିଷ୍ଠ ଦେବତାଗଣ ପିତାମହ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିକଟରେ ସେନାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଓ ଶ୍ରାବ୍ୟ ଅବସର ବିନୋଦ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଉଥିଲେ । ଆଉ ତାରି ଫଳ ସ୍ବରୂପ ବ୍ରହ୍ମା ସୃଷ୍ଟି କଲେ ପଞ୍ଚମ ବେଦ— ନାଟ୍ୟ ବେଦ । ଏହି ପଞ୍ଚମ ବେଦର ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ରୁକ୍ବେଦରୁ ପାଠ୍ୟ; ସାମବେଦର ରୀତି; ଋଗ୍ବେଦରୁ ଅଭିନୟ ଓ ଅଥର୍ବବେଦରୁ ବିଭିନ୍ନ ଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀତ ହୋଇ ଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ଓ ନୀଚ ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ଯେପରି ସମାନ ଭାବେ ଉପଭୋଗ କରି ପାରିବେ ଏହି ପଞ୍ଚମବେଦ ସୃଷ୍ଟିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୂଳରେ ତାହାହିଁ ଥିଲା ! ପ୍ରଧାନ-ଆରମ୍ଭ ଭରତ ନାଟକକୁ ‘ବିନୋଦ ଜନନମ’ ‘ହିତୋପଦେଶ ଜନନମ୍’ ଓ ‘ବିକ୍ରାନ୍ତ ଜନନମ’ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଚିତ୍ତ ବିନୋଦ କରୁଥିବ ଓ ଏହା ହୀତକାରୀ ଉପଦେଶ ଦାନ କରୁଥିବ ଓ ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାୟକ ହେଉଥିବ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ରମାୟଣ, ମହାଭାରତ, ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ପାଣ୍ଡବ-କାଳ ମହାଭୟ ଓ କୌଟିଲ୍ୟଙ୍କ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତିରେ ନଟ ନର୍ତ୍ତକ, ବାଦକ ବାକ୍ ଜୀବନ । କୃଶୀଲବ ପ୍ରଭୃତି ଶଶିର ବ୍ୟବହାର ବାର-ବାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅଶ୍ବମେଧଯଜ୍ଞ ସମୟରେ ଲବ ଓ କୃଶ ରମାୟଣ ରାମକରୁଥିବା କଥା କାହାକୁଅଜଣ ନୁହେଁ । ଏହି ଆବୃତ୍ତି ପୁରଣ ଯୁଗର ଏକ ବିଶେଷ ଘଟଣା ହୋଇଥିବାରୁ ତାହା ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ସଂପ୍ରସାରିତ ହୋଇଛି ‘ଏବେ ଲେଖାଯାଉଥିବା ନାଟକର କୁଶୀ-ଲବ କହିଲେ ତାହା ନାଟକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଉଥିବା ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେଉଛି ।

ନାଟ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଆଦି କଣରେ ଗୋଟିଏ କଥା ସୃଷ୍ଟି ଯେ, ସମାଜର ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଏହାର ହୋଇଥିଲା ସୃଷ୍ଟି । ସେ ଆବଶ୍ୟକତା ସେତେବେଳେ

କେବଳ ଚିତ୍ର ବିନୋଦନରେ ସୀମିତ ନଥିଲା । ଚିତ୍ରବିନୋଦ ସହିତ, “ହିତୋପ-
ଦେଶ ଜନନମ୍” ଓ “ବିଶ୍ରାନ୍ତ ଜନନମ୍” ଅର୍ଥାତ୍, ହିତକାରୀ ଉପଦେଶଦେବା
ଓ ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିବା ଥିଲା ଏହାର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଂଗ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ
କହିବାକୁ ଗଲେ ସୃଷ୍ଟି ସମୟରୁ ମଧ୍ୟ ନାଟକକୁ ସମାଜର କିଛି ଦାୟିତ୍ବ ବହନ
କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ସମାଜପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ବଶୀଳ ରହିବା—ବା Social responsi-
bility ଗ୍ରହଣ କରିବା ଯେ କୌଣସି ଜଳା ବା Art formର ଧର୍ମ’ ନାଟ୍ୟ
ଜଳା ଏହି ସାଧାରଣ ନିୟମରୁ ବହିର୍ଭୂତ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ସମାଜର ବିକାଶ ସହିତ ନାଟ୍ୟ ଧାରାର ବିକାଶକୁ
କିଂବା ଜଳାକାର ଯେ କୌଣସି ବିଭାଗର ବିକାଶକୁ ତୁଲନା କଲେ;
ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣା ପଡ଼େ ଯେ ଗତିଶୀଳ ସମାଜ ସହିତ ତାଳ ରଖି ଜଳାର Social
Responsibility କଥାଟିର ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ
ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାକୁ ଯାଇଁ ଜଳାକୁ ବିଭିନ୍ନ
ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ବ ବହନ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ମଣିଷ ସମାଜର ସେଇ ଆଦିମ
ଅବସ୍ଥାର କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରଯାଉ । ଯେତେବେଳେ ମଣିଷ ସମାଜରେ ସତ୍ତାତାର
ଆଲୋକ ବିସ୍ତାର କରି ନଥିଲା ସେଇ ପ୍ରାକ୍ ଐତିହାସିକ ଯୁଗରେ ଯେତେବେଳେ
ମଣିଷ ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ଉଠୁଥିଲା... ଶୃଙ୍ଖଳିତ ତୃଷ୍ଣର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥିଲା ସେତେ-
ବେଳେ, ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହୁଥିବା ମଣିଷ ପାଇଁ ଜଳା ତାର ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲନା-
ବାରେ ଡ଼ୁଟି କରିନାହିଁ । ବଣ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହୁଥିବା ସେଇ ପ୍ରାକ୍ ଐତିହାସିକ
ମଣିଷର ଯେତେବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ଦରକାର ପଡ଼ୁଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ତା ପାଇଁ
ଶିକାର କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ୁଥିଲା ସେତେବେଳେ ତୃଷ୍ଣାର ସେଇ ଅବର୍ତ୍ତମାନ
ସମୟରେ, ନିଜର ମନକଥା ଅନ୍ୟଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଲାଗି ସେ ହୁଏତ କେଉଁ
ପ୍ରସ୍ତର ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ହରୀଶର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଧନୁଶରଟିର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି
ଦେଉଥିଲା— ଆଉ ତାର ଦଳର ଲୋକମାନେ ବୁଝୁଥିଲେ ଯେ ହରୀଶ ଶିକାର
ପାଇଁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଚିତ୍ର କଳାର ଏଇ ଆଜି ଅବସ୍ଥା କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ଗୁଡ଼
ହାଣ୍ଡିଠାରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ତାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅବସ୍ଥା ମଣିଷ

ଫସଲ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାକୁ ଶିଖିଲେ ସେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନର ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇ ନଥିଲା । ବହୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଘଟଣା ବା ବିପର୍ଯ୍ୟୟର ସଠିକ୍ କାରଣ ତା ପାଇଁ ଥିଲା ଅନ୍ଧକାର ଗର୍ଭରେ, ସେତେବେଳେ ଅତି ବୃଷ୍ଟି ବା ଅନାବୃଷ୍ଟିରେ ଯେବେ ତାର ଫସଲ ନଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା, ସେ ମନେ କରୁଥିଲା ଯେ ଆଗ ଦେବତାର ଅଭିଶାପରେ ଏ ସବୁ ଘଟୁଛି । ତେଣୁ ସେତେବେଳେ ଆଗ ଦେବତାର ତତ୍ତ୍ୱପାଇଁ ସେ କାଳିଙ୍ଗୀ ପରି ନାଚୁ ଥିଲା କିଛି ଗୋଟାଏ ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଇ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲା । ଆଉ ସେଇ ଆହ୍ୱାନ ଛମେ ମନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ ହେଲା; ପରିଣତ ହେଲା ସଂଳାପରେ । ସେଇ ଛନ୍ଦହୀନ ନ.ଚ ପରିଣତହେଲା ନୃତ୍ୟରେ । ସମୟ ଆଗେଇ ଗୁଲିଲା — ସମାଜ ବଦଳି ଗୁଲିଲା- ଆଉ ତା ସହିତ କଳା ମଧ୍ୟ ତାର ସାମାଜିକ ଦୀର୍ଘତ୍ୱବେଧ ବହନକରିବାକୁ ଯାଇ ବଦଳିଗଲା କେତେବେଳେ ତା' ଭିତରେ ପାପପୁଣ୍ୟର ବାଣୀ ତ କେତେବେଳେ ତା' ଭିତରେ ଶକ୍ତିର ଆରାଧନା । କେତେବେଳେ ତା' ଭିତରେ ସଂଗ୍ରାମର ଆହ୍ୱାନ-ମୋଟ ଉପରେ ମୁଁ କହିବାକୁ ଗୁହେଁ ଯେ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ତାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କଳାକାର କଳାତ୍ମକ ଆବେଦନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଗୃହୀତ ହେବା କଳାପାଇଁ ଏକ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଆବଶ୍ୟକତା, ତେଣୁ ନାଟ୍ୟ କଳା ତାର ସମାଜ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଦୀର୍ଘତ୍ୱକୁ କୌଣସି ସମୟରେ ଏତାଇ ଦେଇ ନପାରେ ଏବଂ ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ନବନାଟ୍ୟ ବା ଆଧୁନିକ ନାଟକକୁ ବିଗୁର କରିବା କଥା ବା ସାଂପ୍ରତିକ ମାନବ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ଆଧୁନିକ ସମାଜ ପ୍ରତି ତାର କଳାତ୍ମକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରି ପ୍ରକୃତ ଆଧୁନିକ ନାଟକ ପଦବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ପାରିଛି କି ନାହିଁ ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବା କଥା ।

ଆଧୁନିକ ନାଟକ ବା ନବନାଟ୍ୟ ନାଟ୍ୟକାର ଏକ ଛିନ୍ନମୂଳ ବିଭଗ୍ନ ନୁହେଁ । ନାଟକର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଧାରାସହିତ ତାରସମ୍ପର୍କ ଗତାନୁଗତିକ କି ସେ ସମ୍ପର୍କ ବିପ୍ଳବାତ୍ମକ ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବାକୁ ଗଲବେଳେ ପ୍ରଥମେ ନାଟକର ଧାର ।

(ବରଂ ଆଲୋଚନାର ପରିସର ସୀମିତ ରଖିବାକୁ ଯାଉଁ) ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଧାରା ଉପରେ ବିହଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଏଇଠି ଫୁଟିଉଠେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ବା ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଭିନୀତ ନାଟକର ଆରମ୍ଭ କେଉଁଠୁ ହୋଇଛି ? ତାରଗତି କଣ ? କଣ ତାର ପ୍ରକୃତି ? ଆଉ ଓଡ଼ିଶାରେ ନବନାଟ୍ୟର ଉନ୍ନୟନ ହେବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ ରହିଥିଲା ତାର ସ୍ଥିତି ?

ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ କଥା ବିଶେଷ ଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇ ପାରେ । କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଏବଂ ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ନାଟକର ଦୁଇଟିଧାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଦୁଇଟି ଧାର ହେଲା ଲୋକ ନାଟକରୂପ ଓ ଆଭିଜାତ ନାଟକର ଧାର । ପ୍ରଥମେ ଲୋକନାଟକ ସୃଷ୍ଟିହୋଇଥିଲେମଧ୍ୟ ଆଭିଜାତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ସୃଷ୍ଟିପରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକନାଟକ ତାର ସ୍ୱଭାବ ଛାଡ଼ି ଆଭିଜାତ ନାଟକ ସହିତ ସମତାଳ ରଖି ଗତି କରିଛି ।

ଭରତୀୟ ଭାଷା ମାନଙ୍କରେ ସାଂପ୍ରତିକ ଆବଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ସମତାଳ ରଖି ଗୁରୁତ୍ୱରେ କିଂବା ସାଧାରଣ ଦର୍ଶିତ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମୁକ୍ତ ମଞ୍ଚରେ ଯେଉଁ ଲୋକନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଚଳିତ । ତା ହେଉଛି ଆସାମର ‘ଆର୍ଜିଆନାଟ’, କେରଳର ‘କିଷ୍କାଆଟମ’, କର୍ଣ୍ଣାଟକର ‘ଯାଯା-ଗାନା’; ତାମିଲନାଡୁର ‘ଆରୁକୁଟୁ’; ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ତାମସା, ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ନାଟାଙ୍ଗି, ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡର ଖେୟାଲ, ଗୁଜୁରାଟର ଭବାଜ; କାଶ୍ମୀରର ଭୃଷ୍ଟକରଣ, ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗର ପାଲଗାନ, କବିରାମ ଓ ଯାତ୍ରା ଏବଂ ବିହାରର ବିଦେଶୀୟା । ଓଡ଼ିଶାର ମଧ୍ୟ ଏଇ ଶ୍ରେଣୀର ନାଟ୍ୟାଭିନାୟ ଗୁଡ଼ିକହେଲା । ସୁଆଙ୍ଗ, ସଖୀନାଟ ଦଣ୍ଡନାଟ, ଶବନ୍ତ ଶବରୁଣୀ ନାଟ, ଚଢ଼ି ଘୋଡ଼ା ନାଟ, ରମଲୀଳା, ରାସଲୀଳା ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମଲୀଳା, ଝାମୁଯାତ୍ରା, ପାଲ, ଦାସକାଠିଆ ମୋଗଲ ତାମସା କଣ୍ଢେଇ-ନାଟ୍ ଦ୍ୱାରୀ ନାଟକ, ତାଲଖାଇ ରସରକେଲି, ଦେଶୀୟା ନାଟ ଓ ଯାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତି ।

ଲେକ ନାଟକର ମୁଖ୍ୟ ବିଭବ ହେଲା ତାହା ମୁଖ୍ୟତଃ ବାଚନିକ ଓ ସଂଗୀତ ପ୍ରଧାନ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଏଥିରେ କେବେ ଯେବେ କେଉଁଠି ଇଷା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିଲା ତାହା ମାର୍ଜିତ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଆସିପାରୁ ନଥିଲା । ଏହି ଲେକ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକରେ ସମସାମୟିକ ଆଗର ବ୍ୟବହାର ସ୍ଥାନ ପାଉଥିଲା । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୁପ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଏହାର ଆଧାର । ଆଉ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବରଂ ଅର୍ଥ-କାଂଶ ସ୍ଥଳରେ; ଏହାର ଥିଲା ଧର୍ମ ଭିତ୍ତିକ । ଏହି ଲେକ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନୋଦ ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଦଗ୍ଧ ଦର୍ଶକ ଶ୍ରେଣୀର ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକ ପରିତ୍ରଷ୍ଟି ପାଇଁ କ୍ରମେ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା ନାଟକର ଅନ୍ୟ ଧାରାଟି ।

ତାହେଲେ ବିଦ୍ରୁମ ମଣ୍ଡଳୀ ଲାଗି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲେକ ନାଟକର ଶୁଦ୍ଧ ସଂସ୍କରଣ-ପାରମ୍ପରିକ ନାଟକ ବା 'ଅଭିଜାତ ନାଟକ' । ଭରତରେ ଶୂଦ୍ରକ, ଭସ, କାଳିଦାସ ଓ ଭବଭୂତି ପ୍ରଭୃତି ମହାନ ସୃଷ୍ଟିକାର ଦ୍ଵାରା ରଚିତ ସମ୍ଭୂତ ନାଟକ, କିମ୍ବା ଜ୍ଞାନୀ-ପୂର୍ବର କେତେ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଗ୍ରୀସରେ ରଚିତ ଏସ କାଲଲସ; ସୋଫୋକ୍ଲିସ ଇଉରିପେଡ଼ିସ, ବା ଆରିଷ୍ଟୋଫାନସଙ୍କ ରଚିତ 'ଅବି ଆନ' ନାଟକାବଳୀ କିମ୍ବା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଶାସନର ପ୍ରାକ୍ କାଳରୁ ବିଭିନ୍ନ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ରଚିତ ଅଳ୍ପ ପାରମ୍ପାରିକ ନାଟକାବଳୀ, କିମ୍ବା ଇଉରୋପୀୟ ଭାଷାରେ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଓ ତାପରେ ରଚିତ ସେକ୍ସପିଅର, ମୋଲିଅର ଚେକଭ, ଷ୍ଟ୍ରାଏବର୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ନାଟ୍ୟକାର ମାନଙ୍କର ଶତାଧିକ ନାଟକ-ଏକ ଅଭିଜାତ ନାଟକ ଧାରାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ବିଦଗ୍ଧ ଦର୍ଶକଙ୍କପାଇଁ ସଂସ୍କୃତରେ ରଚିତ ଏକ ଅଭିଜାତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପତ୍ତି ବେଳେ ତାହା ସଠିକ୍‌ଭାବେ କହିବା ସମ୍ଭବ ପରମ୍ଭୁହେଁ । ଅଧ୍ୟାପକ ଡ଼େ.ବରଙ୍କ ପରି କେହି କେହି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ଯେ ଗ୍ରୀକ୍ ନାଟକର ଧାରା, ଆଲେକ୍ଜାଣ୍ଡାରଙ୍କ ଭରତ ଆକ୍ରମଣ ସମୟରେ ଭାରତକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା କିନ୍ତୁ ଏହା ସ୍ଵଭବତଃ ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ । କାରଣ ଗ୍ରୀକ୍ ନାଟକର ବିଯୋଗାତ୍ମକ ଚିନ୍ତା ଭାରତର ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ତାଛଡ଼ା ଗ୍ରୀକ୍ ନାଟକର ଯବନିକା ଓ କୋରସର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ନଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ନାଟକରେ ଶୃଙ୍ଗାର

ବା ହାସ୍ୟ ରସର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଏହାକୁ ଗ୍ରୀକ ନାଟକ ଠାରୁ ଚିତ୍ରିତ ନୂତନ କରି ରଖିଛି । ସମ୍ଭୂତ ନାଟକର ଗଠନ ପ୍ରଧାନ୍ୟ ଏକ ନିୟମ ହାର ଆବଶ୍ୟକ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ-କୋଷକ “ ଶାରିପୂତ୍ର ପ୍ରକରଣ ” ‘ବୁଦ୍ଧ ଚରିତ୍ର’ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନନ୍ଦ ନାଟକ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଭୁସଙ୍କର ‘ସ୍ୱପ୍ନ ବାସବ ଦତ୍ତ’ ‘ଗୁରୁଦତ୍ତ’ କାଳିଦାସଙ୍କ ‘ଅଭିଜ୍ଞାନ ଶାକୁନ୍ତଳମ୍’ । ଖୁଦ୍ରକଙ୍କର ‘ମୂଢ଼ କଟିକ’ ବିଶାଖା ଦତ୍ତଙ୍କର ‘ମୁଦ୍ରାରକ୍ଷସ’ ଶ୍ରୀ ହର୍ଷଙ୍କର ନାଗାନନ୍ଦ ଓ ରତ୍ନାବଳୀ, ଭବଭୂତିଙ୍କର ‘ଉତ୍ତର ଗମ ଚରିତ୍ର’ ଓ ମାଳତୀ ମାଧବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତରରେ ବହୁ ସମ୍ଭୂତ ନାଟକ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ତାର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ସୁସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା । ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମୁରରୀ ମିଶ୍ରଙ୍କର “ଆନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରବ” ଏକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କର ‘ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ନାଟକ’ ପ୍ରମୁଖ ରୂପେ ସମୟରେ, କବି କୀର୍ତ୍ତବେଦ ଗୁଣଙ୍କର “ଭକ୍ତି ଭୈରବ” ନାଟକ କ୍ଷୋଦ୍ରଶ ଶତାବ୍ଦୀର ସାର୍ବଭୌମ ଉତ୍କଳର ମନ୍ତ୍ରୀ ଗନ୍ଧରାଜଙ୍କର ରଚିତ ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ ନାଟକ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶେଷ ଭାବେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ରଚିତ ସମ୍ଭୂତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଯେ ସେତେବେଳର ବିଦଗ୍ଧ୍ୟ ଶ୍ରେ ତାର ଅତି ପ୍ରାୟ ହୋଇ ପାରିଥିଲା ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏହି ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ତାର ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ରକ୍ଷର ସହଯୋଗ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ତା ନହୋଇ ଥିଲେ ଏକ ସାଧାରଣ ରକ୍ଷର ସଚିବ ଗନ୍ଧରାଜ ମନେ ଧରିନିଅନ୍ତୁ କରି ‘ଜଗନ୍ନାଥ ବଲ୍ଲଭ’ ପରି ନାଟକ ଶ୍ରୀ ମନ୍ଦିର ବେଢା ଭିତରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଇ ପାରିଥାନ୍ତେ କିପରି ?

ଏଇଠି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଷୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେତେବେଳେ ସମ୍ଭୂତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ବିଦଗ୍ଧ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ନାଟ୍ୟ ଧାରଣି ସମାପ୍ତଲାଭ ଭାବେ ରଚିତ କରି ଗୁଲିଥିଲା ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ଗହଳ ଭିତରେ ତାର ସୁଆଳ ଲାଳାପାଲା, ଦ୍ୱାର ନାଟକ ପ୍ରଭୃତି ଅଭିନୟ ଦ୍ୱାରା କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟରେ ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶା ତାର ସାଧନତା ହରାଇଲା ଗଜଶକ୍ତି ଦୂର୍ବଳ ହୋଇଗଲା । ଆଉ ଶେଷରେ ତାର ସାର୍ବଭୌମ୍ୟ ଲୋପପାଇଗଲା । ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନ ମୋଗଲ ମରହଟ୍ଟା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କବଳିତ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଜ୍ଯର ପୃଷ୍ଠ ପୋଷକତା ହରାଇ ଏହି ଅଭିଜାତ ନାଟ୍ୟ ଧାରଣି କ୍ରମେ

କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଶେଷକୁ ଲେପ ପାଇଗଲା । ଅଭିଜାତ ଧାରଣି ଲେପ ପାଇଯାଇ ଥିବାପରେ ଲୋକ ନାଟକର ଗତି ଫଳା ଅଞ୍ଚଳ ମାନଙ୍କରେ ରହିଥିଲା ଅପ୍ରତିହତ । କାତଣ ଗୁଣ୍ଡଶକ୍ତିର ପୁଷ୍ପ ପୋଷକତାରେ ତାହା ସୂର୍ଷି ହୋଇନଥିଲା କିମ୍ବା ତାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଲୋକନାଟ୍ୟ ଧାର ରାଞ୍ଜ ଶକ୍ତିର ପୃଥ୍ବପୋଷକତା ଉପରେ କୌଣସି ଦିନ ନିର୍ଭର କରିନଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଅଭିଜାତ ନାଟ୍ୟଧାର ଫଲ୍‌ଗୁପରି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇ ପୁଣି ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଇଂରାଜୀ ଶାସନର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼ି ସରିବା ପରେ ଅର୍ଥାତ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗକୁ । ଏଥର କିନ୍ତୁ ନୂଆ ରୂପରେ ଅଭିଜାତ ନାଟ୍ୟ ଧାରର ପରି ପ୍ରକାଶ ଘଟିଲା । ଅଭିଜାତ ନାଟକର ଧାର ଯାହାକୁ ପାରମ୍ପାରିକ ନାଟକର ଧାର ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ । ତାହା ଏଥର ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ସ୍ୱସ୍ତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ । ଓଡ଼ିଆଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଠିକ୍ ଏଇ ସମୟରେ ଅର୍ଥାତ ଇଂରେଜମାନେ ଶକ୍ତ ଶକ୍ତ କରି ଭରତର ଶାସନ ଭର ଗ୍ରହଣ କଲପରେ ପ୍ରାୟ ସବୁ ଭରତୀୟ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ବିଦଗ୍ଧ ମଣ୍ଡଳୀ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତ ବିଦଗ୍ଧ ମଣ୍ଡଳୀ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଜାତ ନାଟକମାନ ରଚିତହେଲା ଏବଂ ତାହାହିଁ ହେଲା ଭରତୀୟ ଭାଷା ସମୂହର ପାରମ୍ପାରିକ ନାଟକ । ଏହି ସମୟରେ ପହଞ୍ଚି ସାହିତ୍ୟରେ ଆବିର୍ଭାବହେଲା ପ୍ରଗତିଶୀଳ ହରିଷ୍ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ନାଟକମାନ ଏବଂ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟ ଭାଗରୁ ବଙ୍ଗଳା ସାହିତ୍ୟରେ ବିକାଶ ଲଭିଲା । ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ, ଦୀନବନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର, ଗିରୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଘୋଷ, ରବିନ୍ଦ୍ରନାଥ ଟାଗୁର ଓ ଦୀପେନ୍ଦ୍ର ଲଲ ଘୋଷଙ୍କର ନାଟକାବଳୀ—

ପାରମ୍ପାରିକ ଅଭିଜାତ ନାଟକର ପ୍ରଥମ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓଡ଼ିଶାରେ କିଏଥିଲା—କିମ୍ବା ଏହିଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ କଣ ତାର ସମୀକ୍ଷା ଏ ଯୁଗର ଲକ୍ଷ୍ୟନୁହେଁ ।

ଲୋକ ନାଟକ ଧାରର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମାର୍ଜିତ ପରି ପ୍ରକାଶ, ଯାତ୍ରା, ନାଟକର ଯେଉଁମାନେ ଥିଲେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଦିଗପାଳ ସେଇ ଭୂତଙ୍କର ଜଗଜାଥ ପାଣି,

ଯାଜପୁରର ଗୋପାଳ ଦାସ, ଯେ ଗୋପାଳ ଭଦ୍ରେ ଜନ୍ମରେ—ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗବାରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଅଞ୍ଚଳର ଗୋପାଳ ଦାସ ମାନ୍ଦାଙ୍ଗାର ବୈଷବ ପାଣି, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାରର ଭିକାରୀ ନାୟକ, ଯାଜପୁରର କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ବସୁ, କରତ ସିଂହପୁର ଅଞ୍ଚଳର ବାଳକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି ଓ ଗମ ଚନ୍ଦ୍ର ସାହିଁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ରଚନା ବା ପୁରୀର ମୋହନସୁନ୍ଦର ଗୋସାମୀ ବା ନୟାଗଡ଼ର ଗୋବିନ୍ଦ ସୁରଦେଓ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଲେଖନାଟ୍ୟ ନାଟ୍ୟରଚନାକୁ, ଏହି ଆଲୋଚନାର ପରିସର ଭିତରକୁ ନଆଣି ୧୮୭୭ ମସିହାରେ ରଚିତ ଜଗନ୍ନମୋହନ ଲଲଙ୍କ ବାବାଜୀ ନାଟକଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଚିତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଆଲୋଚନାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ବାବାଜୀ ନାଟକ ଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ଏହି ଅଭିଜାତ ଶ୍ରେଣୀର ନାଟକ ଲେଖା ଯାଇଛି ମୋଟା ମୋଟି ଭାବେ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଭିତରେ, ପୌରାଣିକ ନାଟକ, ଐତିହାସିକ ନାଟକ, ସାମାଜିକ ନାଟକ, ହାସ୍ୟରସାତ୍ମକ ନାଟକ, ଗଜନୈତିକ ନାଟକ, ଜୀବନୀ ମୂଳକ ନାଟକ ପ୍ରଭୃତି ପାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ତିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ଅନୁକରଣ ପର୍ବ ଅନୁସରଣ ପର୍ବ ଓ ଅନୁଧ୍ୟାବନ ପର୍ବ ବୋଲି ନାଟ୍ୟଧାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲବେଳେ ନାମିତ କରାଯିବା ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେବେଳେ ନାଟକ ଲେଖାଗଲ-ସେତେବେଳେ ତାହା ସେଇ ମାନଙ୍କର ଲେଖନୀରୁ ନିସ୍ସୃତ ହେଲା । ଯେଉଁମାନେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଭକରିଥିଲେ, ଇଂରେଜୀ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ବିଶ୍ଳେଷ କରି ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କ ନାଟକ ସହିତ ପରିଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏବଂ କିଛି ପରିମାଣରେ ପରିମିତ ହୋଇଥିଲେ, ଇଂରେଜୀ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଅନୁକରଣ କରିଥିବା ବଙ୍ଗଳା ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ନାଟ୍ୟ ବିଭାଗଟିକୁ ପରିଷ୍କୃତିତ କରିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳତା ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ ପଟୁ ହେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଜଗନ୍ନମୋହନଙ୍କର ବାବାଜୀ ନାଟକ ଓ ସତୀ ଗମଶଂକରଙ୍କର କାନ୍ଥ କାବେରୀ ବା ବନବାଳା (ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କ tempest ଦ୍ଵାରା ପ୍ରଭାବିତ) ବା କଳିକାଳ, କାମପାଳ ମିଶ୍ର, ‘ସୀତା ବିବାହ’ ବା ‘ବସନ୍ତ ଲତିକା’ ଭୀକାରୀ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ

‘କଟକ ବିଜୟ’ ନଦି ‘କେଶରୀ’ ‘ନିରୁପମା’ ବା ଯୌତୁକ, ଚିକିଟୀର ଯୁଗ୍ମେକ, ଗଜକବି-ରାଧାମୋହନ, ଗଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର, ‘ଶ୍ରୀ ପ୍ରତାପ ନାଟକ’ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କର ‘ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ’ ଓ ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ ଏବଂ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କର ‘କେଶବ’ ‘ବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି’ ସେଓଦା ‘ତାଳମହଲ’, ‘ଲଗନୀ’ ହିନ୍ଦୁ-ରମଣୀ ‘କଇଦୀ’ ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ନାଟକ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ବହୁ ନାଟକରେ ସାମାଜିକ ସଂସାର ଆଣିବା ବା ଧର୍ମଭାବ ଜାଗ୍ରତ କରିବା କିମ୍ବା ଐତିହାସିକ ଗୌରବ ଦର୍ଶକ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ଉଦ୍ୟମଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ସମୟରେ ଅଧିକାଂଶ ନାଟକରେ ସେକସ୍‌ପିଅରଙ୍କ ରଚନା କରିବା କିମ୍ବା ବଙ୍ଗଳାର ରଚିତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ତତ୍କାଳୀନ ଶୈଳୀର ଅନୁସରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଅଳ୍ପକେତେ କେଉଁଠି ନାଟକରେ ଏହି ଅନୁସରଣର ସରସାକା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋଟା ମୋଟି ଇବେ ଜଗନ୍ ମୋହନଙ୍କଠାରୁ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସରଣ ପର୍ବର ପରିସର ଭୁକ୍ତ—

ଅନୁକରଣର ବିରକ୍ତିକର କ୍ଳାନ୍ତିରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଯେତେବେଳେ ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ମଞ୍ଚ ଦିଗ୍‌ବଳୟରେ ପ୍ରଭବିତହେଲା । ଏକ ନୂତନ ଜ୍ୟୋତିଷ । ୧୯୩୯ ରେ ହୁଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଏଟରସ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ସେଇ ସମୟରୁ ପ୍ରାୟ ୧୫/୨୦ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ରଚିତ ହେଲା ଯେଉଁ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଓ ଯାର ପାଞ୍ଚଜନ୍ୟ ବଢ଼ାଇଥିଲେ କବିଚନ୍ଦ୍ର କାକୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ—ତାହାହେଲା ଅଭିଜାତ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ଅନୁସରଣପର୍ବ ଏତେବେଳକୁ ଆଉ ସିଧା ସଳଖ ଅନ୍ୟ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁକରଣ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିନଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଦେଶର ସାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ କେବଳ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପ ନେଇନଥିଲା । ତାହା ପହଞ୍ଚିଥିଲା ଏକ ଚରମ ସଂଘର୍ଷମୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ—ଭାରତର ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ନିଜର ଆଞ୍ଚଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜାତୀୟ ପସ୍ତତୁମୀ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି, ସେତେବେଳକୁ ନିଜର ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟିରେ ଦର୍ପକକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଦେବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ତା ସହିତ ତାଳଭଙ୍ଗି ସେଇ ସମୟର ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସରଣ ପଛା ଗ୍ରହଣ

କରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତର ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକପରି ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ସ୍ୱାର୍ଥନୀତାର ଠିକ୍ ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ଏଇ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ, ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ମଞ୍ଚରେ ଆମୋଦ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାର ଚତୁର୍ଦ୍ଧାଳୀକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଲୋକପାତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁ ଏଇ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଉପଦେଶାତ୍ମକ ବା diadactic ନହୋଇ, ହେଲେ ଆଲୋଚନା ମୂଳକ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଧର୍ମୀ । କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ‘ଭାତ’ ଅଭିଯାନ ‘ରକ୍ତମାଟି’ ଫଟାଭୁଇଁ, ରକ୍ତମୟାର, ଜୟଦେବ, ଚନ୍ଦ୍ରୀ; ଆହୁତି ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ନାଟ୍ୟ ଆବେଦନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନୁକରଣ ପ୍ରଭୃତି ପରିତ୍ୟାଗ କଲମାର୍ହି । ଓଡ଼ିଶାର ସମ ସାମୟିକ ଅବସ୍ଥା ସେଥିରେ ସ୍ଥାନପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାର ସୂଚନା ଦେବାର ସେ ଗୁଡ଼ିକ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲା । ଭାଷା ମଞ୍ଚ କୌଶଳ ଓ ରଚନା ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆସନ ନିଜପାଇଁ ବାନ୍ଧିନେଲା କାଳନ୍ଦୀ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ ସମସାମୟିକ ଓ ତାଙ୍କର ଲେଖା ବନ୍ଦହୋଇ ଯିବାପରେ କେତେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ପ୍ରାୟ ୧୯୭୦/୭୪ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁମାନେ ଏଇ ଧାରରେ ନାଟ୍ୟ ରଚନା କରି ସାରିଥିଲେ ସେମାନେ ହେଲେ ଗୋପାଳ ଛୋଟରାୟ ଭଞ୍ଜ କିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ରମ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, କମଳ ଲେଟେନ ମହାନ୍ତି, କାର୍ତ୍ତିକ କୁମାର ଘୋଷ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର, ଧନେଶ୍ୱର ମହାନ୍ତି, ବ୍ୟୋମକେଶ ତ୍ରିପାଠୀ ଆନନ୍ଦ ଶଙ୍କର ଦାସ, ବଳରାମ ମିଶ୍ର, ନିଳକଣ୍ଠ ମିଶ୍ର ଓ ଧର୍ମାନନ୍ଦ ମହାନ୍ତି ଅନୁସରଣ ପ୍ରଭୃତି ଏଇ ସମୟରେ ରଚିତ । ମୂଲିଆ, ଘର ସ୍ୱପ୍ନାର, ଭଲ ଭଉଟ, ସାଇପଡ଼ିଶା ଭଗେସା, ପରକଲମ, ଫେରିଆ, ତୋଫାନ, ଜହର, ଗରୀବ, ଜୟମାଲ୍ୟା—କିରଣୀ ଡାକବଙ୍ଗଳା, ମାତୃମଙ୍ଗଳ କେନ୍ଦ୍ର ଅବରୋଧ, ମୋତିମହଲ (ଭୁବନେଶ୍ୱର ମହାପାତ୍ର) ଆଦିବାସୀ, ଉଠାପାଚେରୀ (ଧନେଶ୍ୱର ମହାନ୍ତି) ‘ କଂସାକବାଟ ’ ସିଂହଦ୍ୱାର ଲୁହାଣିକୁଳୀ (ଆନନ୍ଦ ଶଙ୍କର) ତୁମା, ଶଙ୍ଖମହୁରୀ, (ବଳରାମ ମିଶ୍ର) ପ୍ରଭୃତି ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ମୋଟା ମୋଟି ଏଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନୁସରଣ ପର୍ବର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ । ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଆନନ୍ଦ ଦେବା ଏଇ ଅନୁସରଣପର୍ବ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ତେଣୁ ଦର୍ଶକ ଯାହା କହୁଥିଲା । ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ସବୁ କଥା ଭରି ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଫଳରେ ଏଇ ସମୟର ନାଟକ

ଗୁଡ଼ିକ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ କେବଳ 'ଚିତ୍ତ ବିନୋଦ ଭିତ୍ତିକ' ହେଉଥିବାରୁ ତାର ଭରସାମ୍ୟ ହରାଇ ବସିଲା ।

ଏଇ ସମୟ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶତଦ୍ୱୀର ସ୍ୱସ୍ତ ଦଶକ ପରେ—ଓଡ଼ିଶା ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ମୋଡ ଶିପ୍ତ ଗତିରେ ବଦଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭକଲା । ଅନ୍ୟପରିଶ ପର୍ବର ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଏକଦା ଦର୍ଶକକୁ ସର୍ବାଧିକ ମଞ୍ଚ ଆମୋଦ ଦେବାକୁ ସକ୍ଷମ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ଥାୟୀ ମଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଲନାହିଁ । ଦର୍ଶକ ରଙ୍ଗ ମଞ୍ଚରେ ଅଧିକ କିଛି ଗଢ଼ିର । ଅଧିକ କିଛି ଚେତନା ସର୍ଗୀ ନାଟକ ଦେଖିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସେମାନେ ଆବଶ୍ୟକକଲେ ସେଇ ପ୍ରକାର ନାଟକ ଯାହା ସେମାନଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାକୁ ଉଦ୍ୱୀତ କରିବ । ଫଳରେ ସେଇ ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ନାଟକର ତୃତୀୟ ପର୍ବ । ଅନ୍ୟାବନ ପର୍ବ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ ସେଇ ସମୟର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ନବନାଟ୍ୟ ସମକାଳୀନ ନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୁଦ୍ରପାତ ଧାଉଁ ସେଇ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳକଙ୍କର ଧାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଛି ।

ଗତ କେତେବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏବଂ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁ ନୂଆ କଥାଟି ଶୁଣାଯାଉଛି, ତା ହେଲା, ଆଧୁନିକ ନାଟକ, ନୂଆ ନାଟକ, ନବନାଟ୍ୟ New ware in theatre ଇତ୍ୟାଦି ଏଇ ସବୁକୁ ଭିତ୍ତିକରି କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୁହେଁ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗରେ, କର୍ଣ୍ଣାଟକରେ ଗୁଜରାଟରେ, ଦିଲ୍ଲୀରେ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ, ଆନ୍ଧ୍ରରେ ଗୋଟିଏକଥାରେ ସମଗ୍ର ଭାରତର, ଏଇ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଧ୍ୱନି ସୁସ୍ତଷ୍ଟ । ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାରେ କି ଭାରତରେ ନୁହେଁ ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ । ଏଇ ନବନାଟ୍ୟ କଥାଟି ଅର୍ଥାତ୍ ମଞ୍ଚପାଇଁ ଏକନୂଆ ଧରଣର ନାଟକ ଲେଖିବା କଥା । ଏଇ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଶାର ଏବଂ ତାର ଆଉ ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତର ଚିନ୍ତାଶୀଳ ନାଟ୍ୟକାର ଓ ଯୁବନାଟ୍ୟକାର ମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗତ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୂତନ ନାଟକ ଲେଖିବାର ଚିନ୍ତା ଆମେରିକା ଓ ଇଉରୋପର ଅଣ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ

ରଞ୍ଜିତ ନାଟ୍ୟକାର ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭବିତ କରିସାରିଥିଲେ । ଭରତରେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆନନ୍ଦ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ପ୍ୟାରିସ, ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରୂପରେଖ ଗ୍ରହଣ କରିସାରିଥିଲା । ନବନାଟ୍ୟ ସଫର୍କରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାଟ୍ୟକାର ବେକେଟ୍ ଆନ୍ଦନେସକୋ, କ୍ୟାମୁ ଆନ୍ଦଲଲ ମତ୍ରେ ଓସବେଷ୍ଟି, ପିଣ୍ଡର, ଆଲବି ଭରତୀୟ ନାଟ୍ୟକାର ଏଲ୍‌ଲେଖକ ସମେତ ବାଦଲ ସରକାର, ଗିରୀଶବନ୍ଧୁ ଓ ମୋହନ ରାମକେଶ (ମୃତ) ପୁରେନ୍ଦ୍ର ବର୍ମା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ମୁନ କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଶାର ନାଟ୍ୟକାର ବିଜୟ ମିଶ୍ର, ବିଶ୍ୱଜିତ ଦାସ, ରମେଶ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, କାର୍ତ୍ତିକ ଚନ୍ଦ୍ର ରଥ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାମ ଏବଂ Absord play Antiplay Socialistic play Cruelity play, postor play; New ware play ପ୍ରଭୃତି ନାଟକର ବିଭିନ୍ନ ରୂପରନ ମ, ଆକାଶଲିନ ଯେକୌଣସି ସଚେତନ ପାଠକ, ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ଅବଗତ ହେଉଥିବେ । ନବନାଟ୍ୟ କଥାଟି ଏବେ ନାଟ୍ୟ ସଫୁଲ୍ଲ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ସହିତ ଏତେ ଜିବିତ ସଫର୍କ ସ୍ଥାପନକରି ସାରିଲାଣି ଯେ ଏବେ ନାଟକ କଥା ଚିନ୍ତା କଲେବେଳେ ନବନାଟ୍ୟ ସଫର୍କରେ ପୂର୍ବରୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ଚିନ୍ତା କରାଯାଇ ପାରୁନି ।

ଆଜି ମୋର ଏଇ ଆଲୋଚନାରେ ସମ୍ବୃତ ଗ୍ରୀକ ଭରତୀୟ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ନାଟ୍ୟକାର ନାମ ମୁଁ ଉଲ୍ଲେଖ-କରିଛି । ଏ ଗୁଡ଼ିକ ବ୍ୟତୀତ ପୃଥିବୀର ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ଅଭିଜାତ ଶ୍ରେଣୀର ବହୁ ନାଟକ ରହିଛି ଯାହା ଏବେ କେବଳ ପୃଥିବୀର ସଫଦ ବୋଲି ଗଣ୍ୟ ହେଉନାହିଁ । ଯୁଗ ଯୁଗଧରି ପୃଥିବୀର ସଫଦ ହୋଇରହିବ ।

ସେକସ୍‌ପିଅରଙ୍କର ବିୟୋଗାମ୍ଭୁ ନାଟକ ଅଥେଲ୍, କିଙ୍ଗଲିଅର, ହାମଲେଟ୍ ବା ମ୍ୟ.କ୍ବେଥେନୋଏଲ କାଓ୍ବାଡ଼ଜର-Design for living ଶଲ୍ପସ୍ତ୍ୟାଶିଙ୍କର Justice ଓ strike ଓସକାର ଓ୍ବାଇଡ଼ଜର The importance of Benig Earnest. ଗୋଲଡ଼ ସ୍ତ୍ରୁଥକର- She stroke & Conquer ଆସରିଶ୍ ନାଟ୍ୟକାର, ଜନସିଂହଙ୍କର Rider to the sea ଫରସୀ ନାଟ୍ୟକାର ମିଲିଅରଙ୍କର Tartuffe ବେଲ୍‌ଜିଆନ ନାଟ୍ୟକାର ମୋଟାର୍ ଲିଙ୍ଗଙ୍କର Blue-

Bird- ଇଟାଲିୟାନ ନାଟ୍ୟକାର ପିରଣ୍ଡେଲ୍ଲୋଙ୍କର— sericharacter in se-
 arch of an another. ଜର୍ମାନ ନାଟ୍ୟକାର ହପମ୍ୟାନଙ୍କର The weavers
 ନରଝୋଜଆନ ନାଟ୍ୟକାର ଇବରେନଙ୍କର— Dolls House. ସୁଡ଼ିର ନାଟ୍ୟକାର
 ଷାଡ଼ବର୍ଗଙ୍କର— The father ତେକୋସ କୁଭିୟାନ ନାଟ୍ୟକାର କାଲ୍‌କୋ-
 ପେନଙ୍କର R. V. R. ବା ବ୍ରଷ୍ଟାୟ ନାଟ୍ୟକାର ଗର୍ଜଙ୍କର The Lower
 Depth ତେକରଙ୍କର The Cherry ovehand ବିଶ୍ଵ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର
 ଗୋଟିଏ ଲେଖା ଉତ୍କଳ ରହୁ । ତେଣୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ପୃଥିବୀରେ ଏ ହଜାର ହଜାର
 ବର୍ଷଧରି ହଜାର ହଜାର ସଖ୍ୟାରେ ଏତେ ନାଟକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏବେ କେତେବର୍ଷ
 ଧରି ‘ନବନାଟ୍ୟ’ ଆନ୍ଦୋଳନ କଥାଟି ଉଠିଛି କାହିଁକି ?

ବର୍ତ୍ତମାନ ଏମିତି ଅବସ୍ଥା କଣ ହୋଇଯାଇଛି ଯେ ଏବେ ଏକ ନୂଆ
 ପ୍ରକାର ନାଟକ ଲେଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ୁଛି ।

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଗଲେ, ଆମକୁ ସ୍ମରଣ ରଖିବାକୁ ହେବ
 ସେଇ ମୂଳ କଥାଟି ଯାହା ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲି । ପୁନରବୃତ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ
 ସେଇ କଥାଟି ମୁଁ ଆଉଥରେ କହୁଛି । ସବୁକଳା ପରି ନାଟ୍ୟକଳାର ମଧ୍ୟ ସମାଜ
 ପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ଵ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନାଟକ ଯେବେ ତାର Social respons-
 ibility ବହନ ନ କରିବ ତେବେ ତାହା ସମାଜର ପ୍ରତିଛବି ହୋଇ ପାରିବ
 ନାହିଁ । ହୋଇଯିବ ନିରର୍ଥକ ଓ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ଏବେ ସମାଜର ଅବସ୍ଥା କ’ଣ ?
 ସମାଜ କଥାଟି କହିଦେଇ ଆମେ ଆଜି ନିଜକୁ ଏକ ଭୌଗଳିକ, ରାଜନୈତିକ, ବା
 ଅର୍ଥନୈତିକ ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖିନପାରୁ । Science ଓ Technology
 ର ପ୍ରସାର ଫଳରେ ପୃଥିବୀ ଛୋଟ ହୋଇଯାଇଛି । ସମଗ୍ର ମଣିଷ ସମାଜ ଏକ
 ଗ୍ରାହରେ ବସା ହୋଇଯାଇଛି । ପୃଥିବୀରେ କେଉଁ ସୁଦୂର କୋଣରେ କିଛି ଯଦି
 ଘଟଣା ଘଟୁଛି ତାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖା ଦେଉଛି ଅନ୍ୟଠାରେ । ଏକ ସ୍ଥାନର
 ଘଟଣା କଠିନ ସୂକ୍ଷ୍ମ କରୁଛି ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନର ଘଟଣା କଂପନ ସୂକ୍ଷ୍ମ-
 କରୁଛି ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ । ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ମଣିଷ ମନ ଭିତରେ ସମଗ୍ର ମଣିଷ ସମାଜ

ଅନୁଭବ କରୁଛି ଜୀବନ ଏବେ ଆଉ ପୂର୍ବପରି ସେପରି ସରଳ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ଜୀବନ ଓ ସମୟର ଜଟୀଳତା ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନକରୁଛି । ଆଜି ମଣିଷ ସମାଜର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କର୍ମ କେବଳ ଦୈନିକ ନୁହେଁ । ଉଭୟ ଦୈନିକ ଓ ମାନସିକ ସ୍ତରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନର ସମୟ ମଣିଷ ସମାଜ ପାଇଁ ଆଶିଷ ଏକ ନୂଆ ଅନୁଭୂତି । ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ କଟିକତା ଏକ ସାମୁହିକ ରୂପନେଇ । ମୁହାଁମୁହିହୋଇ ହିତାହୋଇଛି ମଣିଷସମାଜ ଆଗରେ । ଅନ୍ୟକଥାରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଯୁଗର ବହୁମୁଖୀ କଟିକତା, ମଣିଷ ସମାଜ ପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ଏକ ଯୁଗଚେତନା ଯାହାର ଅନ୍ୟନାମ ଯୁଗଯନ୍ତ୍ରଣା ହୋଇପାରେ । ଏଇସମୟ ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷ ସମାଜ ଲକ୍ଷ୍ୟକରୁଛି ଯେ ତାର ପ୍ରାଚୀନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଗୁଡ଼ିକ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି ଅଥଚ ତା'ସ୍ଥାନ ନୂତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପୂରଣ କରିପାରିନାହିଁ । ସମୟର ଏଇ ଭିତ୍ତିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଯୁଗ ଚେତନା ବା ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଆହ୍ୱାନ ମଣିଷ ସମାଜକୁ ବ୍ୟଥାତୁର କରିପାରିଛି । ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରଠାରୁ ଏବଂ ସେଇ ସମୟରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି ନବନାଟ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଏଇ ଚିତ୍ରକୁ ରୂପଦେଇ ନାଟକରେ ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ଦେବାର ଉଦ୍ୟମ । ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଏଇ ଚେତନାକୁ ରୂପ ଦେବାକୁ ଯାଇ ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଗ ସନ୍ତ୍ରାଣର ସ୍ୱର ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବାକୁ । ଯେଉଁ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଯାହାର ନେତୃତ୍ୱ ନେଉଥିଲେ ସାର୍ତ୍ତେ, କ୍ୟାମ୍, ବେକେଟ୍ ଓ ବ୍ରେଶଟ୍ ପରି ନାଟ୍ୟକାର ମାନେ ତାହା ଭରତକୁ କ୍ରମେ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା ଥାଏନିତା ପରେ ଯେତେବେଳେ ଭରତୀୟ ଜନମାନସ ରଜନୈତିକ ମୁକ୍ତି ହାସଲ ପରେ, ପାଇଲା ତାର ମାନସିକ ମୁକ୍ତିର ସଙ୍କେତ । ଆଜି ତେଣୁ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣକରିଥିବା ନାଟ୍ୟକାର ଓ ନାଟ୍ୟଶିଳ୍ପୀ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି ଯେ ନାଟକକୁ ତାର Social responsibility ବହନ କରିବ କୁ ହେଲେ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁରୀତିରେ ନାଟକ ଲେଖାଯାଉଥିଲା ଯେଉଁ ରୀତିରେ ଅଭିନୟ କରାଯାଉଥିଲା ବା ନାଟକର ମଞ୍ଚ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଉଥିଲା ସେଇ ରୀତି ଗ୍ରହଣ କରି ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଗ ଚେତନାର ସଙ୍କେତ ଦେବା ଓ ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରଚାଳିବା ସଭବ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ପୂର୍ବେ ରଚିତ ହୋଇଥିବା ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଯାହାକୁ Well made play ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ; ଯାହା ଏକ ଶୁଦ୍ଧ କା

ଓ ନୀତି ନିୟମରେ ଆବଦ୍ଧ ଥିଲା । ସେଇ Well made play ବା Traditional play, ଚର୍ଚ୍ଚନାମାନର ଯୁଗ ଚେତନା ଓ ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପ୍ରତୀକ୍ଷାବାଦୀ ଅସମର୍ଥ ନବନାଟ୍ୟଆନ୍ଦୋଳନ ତେଣୁ ଏବେ ବିଶ୍ୱାସକରେ ସମୟର ଚେତନା ପ୍ରତୀକ୍ଷାବାଦୀକୁ ମାଟକର ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀ ତାର ଆବେଦନ ଓ ଦର୍ଶକ ସହିତ ତାର ସଂଯୋଗ ଶକ୍ତି, ସେହିପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଦର୍ଶକ ପାଇଁ ନାଟକର ଏହି ସଂଯୋଗ ଶକ୍ତି— Communication କେବଳ ତାର ସ୍ଥଳ ପ୍ରକୃତିକୁ ପରିତ୍ୟଜ କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏହା ତାର ବୌଦ୍ଧିକ ଚେତନାକୁ ଉନ୍ନତମେଷିତ କରିବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ । ସମାଜ ସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ ଗତିଶୀଳ । ସମାଜର ଗତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଜଯୁକ୍ତ ମଣିଷର ଅନୁଭବ ଅସୁବିଧା, ପୁଞ୍ଜ-ଦୁଃଖ ଓ ପାରିପାଶ୍ବିକ ସମସ୍ୟା ରୂପ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ତାଳଗଣି ମଣିଷ ଜୀବନ ଧାରର ଯେ କୌଣସି ଦିଗକୁ ସ୍ପର୍ଶକରି ତା ବେଦନାକ୍ଳିଷ୍ଟ ଜୀବନର ଅସହାୟତା ଓ ତା ଚିନ୍ତା ଗନ୍ଧ୍ୟରେ ଦେଖା ଦେଇଥିବା ଜଟୀଳତା ପ୍ରତିଫଳନ କରିବାକୁ ଯାଇ ନାଟକ ଭିତରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଚେତନାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆଶିବାକୁ ହେଲେ ଆଜି ତେଣୁ ନାଟ୍ୟକାର ପାଇଁ ବଡ଼କଥା ନୁହେଁ । Traditional well made ନାଟକ ପରି, ତା ନାଟକ ଭିତରେ କେତୋଟି ଅଙ୍କ ବା ଦଶ୍ୟ ରହିଲା, କ୍ଲାନ୍ଦମାଳସ ରହିଲା କି ନାହିଁ । ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ହେଲା କି ନାହିଁ ସମପେୟର ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ— ତା ପାଇଁ ବଡ଼କଥା ହେଲା ସେ ନାଟ୍ୟ ଗୃହୀତ ବିଷୟ ବା ଚିନ୍ତାକୁ ସମସାମୟିକ ଜୀବନ ଧାରର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଯୁଗ ଚେତନାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ, କିପରି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିପାରୁଛି । ତାର ସେଇ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କିପରି ଦର୍ଶକ ସହିତ ତୀବ୍ର ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାପନ କରିପାରୁଛି । ନବନାଟ୍ୟର ସଂଯୋଗଶକ୍ତି ବା communication ଏକ ସ୍ଥୂଳ ସଂଯୋଗ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ତାହା ଏପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ଫଳରେ ସେ ଦର୍ଶକର ବାହାର ମନକୁ କେବଳ ନଈକୁଁ ତାର ବୌଦ୍ଧିକ ଚିନ୍ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଉନ୍ନତମେଷିତ କରିପାରିବ । ତେଣୁ ଏଇ communication କଥାଟି ଥିଲା ନବନାଟ୍ୟର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା । ଏଠି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ Well made traditional ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକରେ କଣ ଦର୍ଶକ ସହିତ Communication ନଥିଲା । ଆଗରୁ କହିଛି ଏ communication

ସ୍କୁଲ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଏହା ସୂକ୍ଷ୍ମ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏକ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ସୂକ୍ଷ୍ମ communication କଥା ବୁଝାଇବାର ମୁଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛି ।

ଏହି ଗଭୀର ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ communicationର ଏକ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇପାରେ । ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ Vangogଙ୍କ ତରୁଣବୟସର କଥା । ସେତେବେଳେ ସେ ରହୁଥାନ୍ତି ଏକ କୋଇଲ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ବୋରିନେଜରେ । ସେ ଦିନେ ଗୋଟିଏ ଛବି ଆଙ୍କି ଅଭିଜ୍ଞ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ Pear Senଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଭବେଶ୍ୟଥିଲ ରେଣୁ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀଙ୍କ କଳାକୃତି ଉପରେ ସେ ସମୟର ବିଖ୍ୟାତ ଅଭିଜ୍ଞ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ Pear Senକିଛି ମତାମତ ଦିଅନ୍ତି । Pear Sen ତାଙ୍କ studioରେ ବସି ଚିତ୍ରାଙ୍କନ କରୁଥିଲେ ଆଉ ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ତରୁଣ ଭେନ୍‌ଗୋ, ତାଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜର ଛବିଟି ଦେଖାଇଲେ । ଛବିଟିଦେଖି ପ୍ରଥମେ Pear Sen ତାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିଦେଲେ କହିଲେ ଏତ କୌଣସି ସୁଲ ଛାତ୍ର ଆଙ୍କିଥିବା ଛବିପରି ହୋଇଛି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଏଇ କଥା ଶୁଣି Vangog, pear Senଙ୍କ ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଛବିଟି ଉଠାଇ ଆଣିଥିଲେ । ଏତିକିବେଳେ Pear Sen ଛବିଟି ଉପରେ ହାତରଖି ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ଦେଇ ଛବିଟିକୁ ଆଉ ଟିକେ ଅଧିକ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି କହିଲେ— Vangogଏ ଛବିଟି କାହାର କୁହତ ? ମୁଁ କେଉଁଠି ଦେଖିଲପରି ମନେହେଉଛି ? ଭରରରେ Vangog କହିଲେ— ହଁ ଆପଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ସକାଳେ ଯେଉଁ ଶହ ଶହ ଝିଅ ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋକେଇ ଧରି ବୋରିବେଡ କୋଇଲ ଖଣିକୁ ଯାନ୍ତି— ଆଉ ସଞ୍ଜବେଳେ ଦେହ ମୁହଁ କଳାକରି କ୍ଳାନ୍ତ ପାଦରେ କୋଇଲଖଣିରୁ ଫେରିଆସନ୍ତି— ସେଇ ଶହ ଶହ ଝିଅଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ହେଉଛି ଏଇ ଛବି । ତାପରେ pear Sen କହିଲେ— Vangog ମୁଁ ସେ ଛବିରୁ ଆଖି ଫେରାଇ ନେଇ ପାରୁନି । ତୁମେ ଏଇଟିକୁ ମୋତେ ଦେଇଯା— ମୁଁ ଯେଉଁଠି ବସି ଛବି ଆଙ୍କେ ତାରି ସାମନା କାନ୍ଥରେ ଯାକୁ ଝୁଲାଇ ରଖିବି ।

Vangogଙ୍କଠାରୁ pearSenଙ୍କ ମନରେ ଯେପରି ସୂକ୍ଷ୍ମcommunication ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲ ନବନାଟ୍ୟ ସେହିପରି communicationରେ ଆଗ୍ରହୀ ।

ଆମେ ଅନେକ ନାଟକ ଦେଖିଛୁ ଯେଉଁଠି ମଞ୍ଚରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ହାସ୍ୟ-କର ଘଟଣା ଘଟିଲେ ଦର୍ଶକ ସମବେତ ହୋ ହୋ କରି ହସି ଉଠନ୍ତି । କାନରେ ଫୁଲ ଖୋସି ଆଖିରେ କଜା ନାଲି ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର କଲି ଟାଣି-ହାପପେଷ ପିନ୍ଧି, କାନ୍ଧରେ ଚଦରକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲେଙ୍କା ପଶତପରି ପକାଇ ମାଇଟିଆ ଚରିତ୍ରଟିଏ ଯେତେବେଳେ ମଞ୍ଚକୁ ପଶିଆସେ ସେତେବେଳେ ଦର୍ଶକ ଯେଉଁ ହସ ହସେ ଅର୍ଥାତ୍ ନାଟକ ବା ମଞ୍ଚ, ଦର୍ଶକ ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ Communication ସ୍ଥାପନ କରେ ତାହା କେତେ ସମୟ ରୁହେ ? ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟ ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦର୍ଶକ ତାକୁ ଭୁଲିଯାଏ ସେହି ଦୃଶ୍ୟ ମନରେ ତାର ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରି ପାରେନା । ନବନାଟ୍ୟ ପାଇଁ ଆଜି Communicationର ସଞ୍ଜା ଏବେ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଏ Communication ତା ଅନ୍ତରକୁ ସ୍ପର୍ଶକରି ବୌଦ୍ଧିକ ଚିନ୍ତାକୁ ଉନ୍ନେଷିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆଜି ତେଣୁ ନବନାଟ୍ୟ ଘୋଷଣା କଲ । Enjoy the play but think of the drama ନାଟକର ଚିତ୍ର ବିନୋଦର ଉପାଦାନ ନଥିଲେ ନାଟକ ଦର୍ଶକକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଚିତ୍ର ବିନୋଦ ନାଟକର ଏକମାତ୍ର ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ଚିତ୍ର ବିନୋଦ ସହିତ ନବନାଟ୍ୟକୁ ଆଉ ପାଦେ ଆଗେଇଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯାହାହେଲେ ଦର୍ଶକର ବୌଦ୍ଧିକ ଚେତନାର ଉନ୍ନେଷ କରିବା କଥା ।

ଆଉଟିକେ ସ୍ପଷ୍ଟକରି କହିବାକୁ ଗଲେ ବୌଦ୍ଧିକ ଚେତନାରୁ ଉନ୍ନେଷ ପାଇଁ deeper Communication ସ୍ଥାପନ କରିବାର ଉଦ୍ୟମ ନବନାଟ୍ୟର ସବୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏଇ ବୌଦ୍ଧିକ କଥାଟି ଆଜିର ନାଟକରୁ ବାଦ କରିଦେଲେ ନାଟକ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ବିୟୋଗ ରୂପେ ଆଉ ତିଷ୍ଠି ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ରଙ୍ଗ ମଞ୍ଚ ଗୁଡ଼ିକ ସଫୁର୍ଣ୍ଣ ଲେପ ପାଇଯିବ ।

ଏ ସଫର୍କରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ମଧ୍ୟ କଥା । ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ହୁଏତ ନାଟକ ମୁଖ୍ୟତଃ ଚିତ୍ର ବିନୋଦ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ ପରି ନାଟକ ଥିଲା 'ସମୁଦର' ଚିତ୍ର ବିନୋଦର ଏକ ପରୀକ୍ଷୀତ

ମାଧ୍ୟମ ଏବେ କିନ୍ତୁ ସେ ପରିସ୍ଥିତି ବଦଳି ଯାଇଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଓ Technology ର ଅଗ୍ରଗତି ଫଳରେ ଚିତ୍ର ବିନୋଦ ଲାଗି ଅନ୍ୟ media ମାନ ଆଜି ନାଟକର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ଭଲ ନାଟକଟିଏ ଶୁଣିବାକୁ ହେଲେ କଣେ ତାର drawing room ରେ ବା bed roomରେ ବସି ରେଡ଼ିଓ ଖୋଲି ତା ଶୁଣିପାରେ । ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ବସି ପ୍ରେକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ନୟାଇ ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ଭାଷାର ନାଟକ ରେଡ଼ିଓ ମାଧ୍ୟମରେ ଉପଭୋଗ କରିବାରେ ଏବେ ତାପାଇଁ ଆଉ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । ଟେଲିଭିଜନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଅବସ୍ଥା । ସେ ନିଜ ଘରେ ବସି ଟେଲିଭିଜନରେ ପୃଥିବୀର ବହୁ ନାଟକ ଦେଖିପାରେ । ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ବନ୍ଧା ବନ୍ଧା ଫିଲିମ୍ ମଧ୍ୟ ଦେଖିପାରେ ଏ ସବୁ ଦୁଇଟି media ବ୍ୟତୀତ ଫିଲିମ୍ ତ ଅଛି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଫିଲିମ୍ରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ କଳା ସେଥିରେ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଉଛି । ଦର୍ଶକର ଚିତ୍ତବିନୋଦ ଲାଗି ସେଥିରେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ଭରି ଦିଆଯାଇଛି । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜନପ୍ରିୟ ଅଭିନେତା, ଅଭିନେତ୍ରୀ ସେଥିରେ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ଯୁକ୍ତ-କ୍ଷେତ୍ରର ଦୃଶ୍ୟକଳା ଠାରୁ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ବ୍ୟୋମ ଯାନରେ ମହାସମୁଦ୍ରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାହାଜ ମାନଙ୍କର ସଫରିତ ଘଟଣାମାନ ସେଥିରେ ସଂଯୋଜିତ କରାଯାଉଛି । Trick shot ଦ୍ୱାରା ଶୂନ୍ୟରେ ଗରୁଡ଼ ପୃଷ୍ଠରେ ବିଷ୍ଣୁ ଉଡ଼ିଯିବା କିମ୍ବା ଦଶ ମୁଣ୍ଡ ଧରି ରବଣ ଆବିର୍ଭାବ ହେବା ଦୃଶ୍ୟ ସେଥିରେ ଦେଖାଇବା ଏକ ସାଧାରଣ କଥାରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ମୋଟ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାଲାଗି ବା ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବାଲାଗି ଯେତେ ଯାହା ଦରକାର Technological କୌଶଳ ବଳରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ରଙ୍ଗିନ ପର୍ଦାରେ ସେ ସବୁ ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବରେ ପରିଣତ କରାଯାଇଛି । ବନ୍ଦକର ଚିତ୍ର ବିନୋଦ ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଫିଲିମ୍, ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ନଦେଖି, ନାଟକ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ କାହିଁକି ? ଚିତ୍ର ବିନୋଦ ଯେବେ ନାଟକର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟହୁଏ ତେବେ କଣ ନାଟକ ଫିଲିମ୍ ବା ଟେଲିଭିଜନ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରି କଣ ଟିକିପାରିବ ? ଗୋଟିଏ ନାଟକର ପ୍ରଯୋଜନାପାଇଁ କେତେ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯାଇ ପାରେ ? ୪୦ ଫୁଟ ୩୦ ଫୁଟର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଭିତରେ କି ଦୃଶ୍ୟାବଳୀ ବା ନାଟକ ଦେଇପାରେ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ର ବିନୋଦ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ

ଟେଲିଭିଜନ ବା ଫିଲିମ୍ ମିଡ଼ିଆକୁ ଟପିଯିବ ଓ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ସେଥିପାଇଁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବ ? ତେଣୁ ଆଜି ଦର୍ଶକର ଚିତ୍ତବିନୋଦ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ Technologyର ନୂତନ କୌଶଳମାନର ଉଦ୍ଭବନ ଫଳରେ, ନାଟକ ଅନ୍ୟ mediaର ଯେଉଁ ତୀବ୍ର ପ୍ରତିଯୋଗୀତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି । ତା ନାଟ୍ୟକାର ଚିତ୍ତବିନୋଦ ପାଇଁ ରହିବା ପର୍ବର monopoly ଭଙ୍ଗି ଦେଇଛି । ନାଟକ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ, ଦର୍ଶକ ଯେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ସେ ପରିସ୍ଥିତି ଏବେ ଆଉ ନାହିଁ । ଚିତ୍ତବିନୋଦପାଇଁ ଦର୍ଶକ ଏବେ ସେଥିପାଇଁ ଫିଲିମ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅନ୍ୟ media କୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରୁଛି । ତେଣୁ ଏହି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିସ୍ଥିତିରେ ନାଟକକୁ ବଂଚିରହିବାକୁ ହେବ କିପରି ? କାବ୍ୟ, କବିତା, ଉପନ୍ୟାସ ବା ପଦ୍ଧତି ନାଟକ କେବଳ ବହିର ପାଠ ହୋଇ ରହିଲେ ଚଳିବନାହିଁ । ଏହା ଦୃଶ୍ୟ କାବ୍ୟ ତେଣୁ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ମାଧ୍ୟମରେ ତାର set scenery, Light sound, ଅଭିନେତା, ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କୁ ନେଇ ବଂଚିବାକୁ ପଡ଼ିବ କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ media ର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ କିପରି ବଂଚି ରହିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ? ଆଧୁନିକ ନାଟକର ଏଇ ହେଉଛି ଅନ୍ୟତମ ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟା ।

ଏଇ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଦିଗରେ ଅଜ୍ଞ । ତେଣୁ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଦ୍ୟମ କରିଛି । ନାଟକ ଓ ତାର ମଞ୍ଚ ପ୍ରକାଶନ ଭିତରେ ଏପରି କିଛି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯାହା ଚିତ୍ତବିନୋଦ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ନାଟକ ଅନ୍ୟ media ଅପେକ୍ଷା ଦୂର୍ବଳର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବ ଏବଂ ସେଇ ‘କିନ୍ତୁ’ ହେଉଛି ନବନାଟକର ବୈଦିକ ଆବେଦନ । ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଥିବା କଥାଟି ଏଠି ପ୍ରସ୍ତୁତ୍ୟ ନବନାଟ୍ୟ କହେ ଦର୍ଶକ should enjoy the play ଏବଂ ତାହାଙ୍କେ ଦିଅନ୍ତେ he should think of it ଦର୍ଶକର ବୈଦିକ ଚେତନାକୁ ନାଟକ ସ୍ୱର୍ଗ ନକଲେ ସେ ନାଟକ କଥା ଚିନ୍ତାକରିବ କାହିଁକି ? ଆଜିତେଣୁ ବହୁନୂତନ ନାଟକରେ ମଣିଷ ମନକୁ ବିଚଳିତ କରି ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଛି । ଆଧୁନିକ ନାଟକରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଜଣେ କହିଛନ୍ତି Drama should disturb the mad.

ନବନାଟ୍ୟ ବା ଆଧୁନିକ ନାଟକ ଭିତରେ ଏଇ ବୌଦ୍ଧିକ କଥାଟି ରହି ପାରିଲେ ଯେଉଁ ଦର୍ଶକ ଶସ୍ତ୍ରା ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ବା ଶସ୍ତ୍ରା—traditional ନାଟକ ଦେଖି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଏପରି ବିରକ୍ତି ଆସିବା ସ୍ୱଭାବିକ କାରଣ କେତେଦିନ ଏ ଶସ୍ତ୍ରା ଆମୋଦ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିପାରେ । ସେଇ ଦର୍ଶକ ମାନେ ନବନାଟ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଆଣିବେ । ଫଳରେ ନାଟକ ଓ ଥିଏଟର ବଂଚିଯିବ । ଏଇ ଲେଖକଙ୍କର ‘ବନହଂସୀ’ ‘ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ’ ଚିରଦିନ ଦର୍ଶକଙ୍କର “ମୃଗୟା” ବିକଳ ମିଶ୍ରଙ୍କର ଦୁଇଟି ସୂକ୍ଷ୍ମଦର୍ଶ୍ୟ ଫିଲ୍ମକୁ ଡୋଇ ଦର୍ଶକର ମନକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରି-ଥିବାରୁ ତାର ବୌଦ୍ଧିକ ଚେତନାକୁ ଦର୍ଶକ ସେ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ କଥାପରେ ଭାବିଛି ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ହୋଇଛି ବହୁ ତର୍କ ବିତର୍କର ବିଷୟ ଫଳରେ ସେ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ବଂଚି ରହିଛି । ଆଜି ମୁଁ ଯେଉଁ ଆଧୁନିକ ନାଟକ କଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି— ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇପାରେ ତାପାଇଁ କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ rule ବା ନିୟମ ଅଛିକି ? ହଁ ତାପାଇଁ କିଛି ନିୟମ କିନ୍ତୁ ଏକ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ନିୟମ । ସେ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ସମୟର ଚେତନା ନାଟକ ଭିତରେ ପ୍ରତିଫଳନ କରିବାକୁ ଯାଇ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ନାଟକକୁ ପ୍ରକୃତ ନାଟକ ପଦବ୍ୟାପ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ନାଟକ ଭିତରେ ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଫୁଟାଇବାକୁ ହେଲେ, ବଂଚିବା ପାଇଁ ନାଟକ ଭିତରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଆବେଦନର ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ହେଲେ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ନାଟକକୁ ସ୍ଥଳ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନୁହେଁ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବେ ଦର୍ଶକ ପାଇଁ କମ୍ୟୁନିକେଟିଭ କରିବାକୁହେଲେ ନବନାଟ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଓ ଶେଷ ନିୟମଟିହେଲା

That the Rule of the play in that there is no Rule.

ତେଣୁ କୌଣସି ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ରଚନା ବା ଉପସ୍ଥାପନା ଶୈଳୀର କୌଣସି ନୀତି ନିୟମ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନରହି ନବନାଟ୍ୟ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହେ । ତାର solid responsibility ବହନ କରିବା ପାଇଁ ବଂଚିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଦର୍ଶକ ଭିତରେ ବୌଦ୍ଧିକ କମ୍ୟୁନିକେସନ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ।

ନାଟକରେ experiment ବୋଲି ଏବେ ଯାହା କୁହାଯାଇଛି ତା ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ନାଟକର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଭିନ୍ନ ଶୈଳୀ ବିଭିନ୍ନପକ୍ଷା Complit

ଓ Formର ବିଭିନ୍ନ experiment ଭିତରେ ନବନାଟ୍ୟ ଆଜି ଏଇ ଅନୁେଷଣରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଦର୍ଶକର ବୌଦ୍ଧିକ ଚେତନାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ଲାଗି କେଉଁଠି ତାର ସଂଳାପ 'ଅରଣ୍ୟ ପଥଲ'ର ସଂଳାପ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ସୀମିତ ସାଙ୍କେତିକ ହେଉଛି ଓ କେଉଁଠି ତାହା ହେଉଛି ଦୀର୍ଘ ଓ ପ୍ରସାରିତ । କେଉଁ ନାଟକରେ ନୃତ୍ୟ ସମ୍ପାଦକୁ ପରିହାର କରାଯାଉଛି ଓ କେଉଁଠି ଚିନ୍ତା ଓ ଭାବନାକୁ ରୂପବତ୍ କରାଯାଉଛି, ବ୍ରେଷ୍ଟ୍ ଟାଙ୍କ୍ ବଙ୍ଗଳା ଅନୁସରଣ କରି ନୃତ୍ୟ ଗୀତର ସମାବେଶରେ ଗତାନୁଗତିକ ନିୟମ ଏଥିପାଇଁ କିନ୍ତୁ ଅନୁସରଣ କରାଯାଉନାହିଁ । ଏବେ ଯଦି କୌଣସି ନାଟ୍ୟକାର ହିରୋସୀମା ଓ ନାଗାସାକୀରେ ପକାଯାଇଥିବା ଆଣବିକବୋମାର ଉଦ୍‌ଘାଟନ ଚିତ୍ରଣକରିବାକୁ ଯାଏ ହୁଏତ ସେ ପୃଷ୍ଠାର ସଂଳାପହେଲ ତାହା କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବନାହିଁ ବୋଲି ମନେକରି ଉଦ୍‌ଭବନ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଗୋଟିଏ କିଛି ଅର୍ଥହୀନ ଶବ୍ଦ ବା exclamation ପୂର୍ବେ କୁହାଯାଇଥିବା ଆବନେସ୍‌କୋ (Iones co) କ୍ ତେଆର ନାଟକରେ ଆଧୁନିକ ଜୀବନର ଜଟୀଳତା ମଧ୍ୟରେ ମଣିଷ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ କିପରି ହରାଇବସିଛି ତାହା ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ନାଟକ ଅଂଶକୁ ଏଇପରି ମାତ୍ର କେତୋଟି exclamation A A A Z Z Z ଇତ୍ୟାଦିର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ବେକେଟ୍ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାଟକ waiting for Godot ରେ ଦର୍ଶକ ମନରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଛାପ ଆଣିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ପୃଷ୍ଠା ପୃଷ୍ଠାରେ ସଂଳାପ—

Consent ବା ବିଷୟବସ୍ତୁ ଦିଗରୁ ମଧ୍ୟ ନାଟକର ମୋଡ୍ ବଦଳାଇ ଦେବାର ଉଦ୍ୟମ ହେଉଛି । ମଣିଷ ସମାଜ ଯେତେବେଳେ ଅନୁଭବ କରୁଛି ଯେ ତାର ପ୍ରାଚୀନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଗୁଡ଼ିକ ଉର୍ଦ୍ଧା ପଡ଼ିଲଣି ସେତେବେଳେ ସେ ସେଭଳି କଥାକୁ ଠିକ୍ ରୂପଦେବାକୁ ଯାଇ ନୂତନ ଦର୍ଶକର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଫଳରେ ନବନାଟ୍ୟର ଏହି ଅନୁେଷଣ ପଥରେ ଦେଖାଦେଇଛି ବହୁଚିନ୍ତା ଓ ଦର୍ଶନର ନାଟକ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ପରୀକ୍ଷା ଭିତରକୁ ଆସିଥିବା ବହୁ ଶ୍ରେଣୀର ନାଟକ ମଧ୍ୟରେ Absurd ନାଟକ ବା Theatre of the Absurd ଅନ୍ୟତମ ।

Sound Bocketକ୍‌waiting for Godot playକଥା ଦେଖାଯାଇ ସମା-
ଲେଚକଙ୍କ ମତରେ “ By all klusui Critaria Sound Bocketsକ୍‌
waiting for Godot is a dramatic vaccum. ଯେହୁ ନାଟକର
ପୁରୁଷାହି ନାଟ୍ୟବିକାଶ ନାହିଁ ତାର ଆରମ୍ଭ ନାହିଁ । ମଝି ନାହିଁ ବା ଶେଷ
ନାହିଁ । ଦୁଇଜଣ ବାରବୁଲ ଲେକ ରସ୍ତାର ଗୋଟିଏଗଛଡ଼ଳେ ଛିଡ଼ାହୋଇ Godot
ନାମକ ଜଣେ କାଳ୍ପନିକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ସେ କେବେ ଅପେକ୍ଷା ଓ
ଅପେକ୍ଷା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ Godot ଦେଖା:ନାହିଁ । ଏଇ ହେଲ ନାଟକ, ଏଇ ନାଟ-
କର ଅଭିନୟ ଦେଖି ଆଉଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର ଜନ ଆନୁସ୍ତୁଲ୍ ମତ ଦେଇଥିଲେ
“ Oh it is Awaful ! ”

ବର୍ତ୍ତମାନର Awaful ଜୀବନକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଏ ନାଟକର
ଶୂନ୍ୟତା ଅନ୍ୟ ନାଟକର ଗନ୍ଧ ରଞ୍ଜିତ କାହାଣୀ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ
ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇସାରିଛି । San Francisco ର ଏକ ବନ୍ଦୀଶାଳାର Pr
ମହାକ୍ ଏବାକ୍ ସମ୍ମୁଖରେ ଏ ନାଟକଟି ଯେତେବେଳେ ଅଭିନୀତ ହେଲ ଅଭି-
ନୟ ପରେ କ'ଣଦୀମାନେ କ୍ଷଷ୍ଟ ମତ ଦେଲେ ଯେ ଏ ନାଟକଟି ସେମାନେ ବେଶ୍
ବୁଝିପାରିଲେ । ଯାରି ଭିତରେ ସେମାନେ ଦେଖିପାରିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ
ସମାଜକୁ ଓ ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତକୁ । ଗୋଟିଏ କ'ଣଦୀ ଖାନାର କ'ଣଦୀ
ମାନଙ୍କ ମନରେ ଏ ନାଟକ ପ୍ରଭବ ପକାଇଲ, କିପରି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ବହୁ ବିଶ୍ଳେ-
ଷଣ କରି ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ମିଳିଛି ତା ହେଉଛି ନାଟକ ଦେଖିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ନାଟକ
ସ୍ତମ୍ଭରେ କୌଣସି ପୂର୍ବଚିନ୍ତା ବା ଧାରଣା ନେଇ ସେମାନେ ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟ ଯାଇ
ନଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନଥିଲ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଶା— ତେଣୁ ନାଟକଟି ସିଧା ସଳଖ
ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଗଭୀର Communication ସ୍ଥାପନ କରିପାରିଲ ଯାହା
ଶିକ୍ଷିତ ଦର୍ଶକ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରୁନି ।

ଏପରି ବହୁ Absurd ଅବାସ୍ତବ ବା ଉଦ୍‌ଭଟ ନାଟକ ଲେଖିବାର
ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବହୁ ନାଟ୍ୟ

କାରକୁ ଆକୃଷ୍ଟକରିଛି । ଏଥିପାଇଁ Sound Bocket କଥା ନିଆଯାଇପାରେ ।
 ଆୟାରଲ୍ୟାଣ୍ଡର ଓବର୍ଲିନ ସହରରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । କଲେଜର ଶିକ୍ଷକତା କରିବା-
 ପାଇଁ ସେ ଆସି ପ୍ୟାରିସ ସହରରେ ରହିଲେ । ଦିନେ ପ୍ୟାରିସର ରଜପଥରେ
 ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସେ ଯାଉଥିଲେ । ହଠାତ ତାଙ୍କୁ କିଏ ପଛରୁ ଆଘାତ କଲ ।
 ସେ କ୍ଷତ-କ୍ତ ହୋଇ ତେତା ହଲାଇ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ନିଆଗଲା ।
 ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ତାଙ୍କ ତେତା ଆସିଲା ବେଳକୁ police ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ତାଙ୍କୁ
 ମାତ ଦେଇଥିବା ଲେକଚିକୁ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇଥିଲା । police investigation
 ସମୟରେ ଦେକେଟ ଏ ଲେକଚିକୁ ଅନେକପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ତୁମେ ମତେ ଜାଣିଛ ?
 ମୋ ଘର କେଉଁଠି ଜାଣିଛ ? ମୁଁ ଏଠି କଣ କରେ ଜାଣିଛ ? ସେଇ ଅପରାଧୀ
 ଠାରୁ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଆସିଲା ‘ନା’ । Backet ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ? ମୋର
 ମାତୃଖାଇବା ସତ ମୋର ଆଘାତ ପାଇବା ସତ କିନ୍ତୁ ଏଇସବୁ ସତପାଇଁ
 କୌଣସି କାରଣନାହିଁ । ସବୁ effect ପାଇଁ ଯେ ଗୋଟିଏ cause ଥାଏ
 ତା’ର କୌଣସି ଚିହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ସେ ଖୋଜି ପାଇଲେ ନାହିଁ । ଭାବିଲେ ମୋ ଠାରୁ
 ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କଣ absurd କଥା ହୋଇପାରେ ? ଏକଥା କଣ ସତନୁହେଁ ?
 ପୃଥିବୀ ତାର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଗୁଡ଼ିକ ହରାଇ ବସି cause ଓ effectର ସମ୍ବନ୍ଧ
 ଛିନ୍ନକରି ଦେଇଛି ମଣିଷ ପାଇଁ ଜୀବନ କ’ଣ illogical ହୋଇ ଯାଇନାହିଁ ।
 iscohevit ହୋଇଯାଇନାହିଁ ? Absurd ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ Absent
 Causes କହିଥିଲେ ମଣିଷର ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସକୁ ପୃଥିବୀର ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକ
 ରକ୍ଷାବିକାଶ, ଜାତିଯବାଦ ପ୍ରଭୃତି slogan ଦ୍ୱାରା ଆଘୋଚନ କରି ରଖିଥିଲେ,
 କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟର ମୁଖା ଖୋଲିଗଲା । ଏବଂ ଏକଛତ୍ରବାଦର
 ସେଇ slogan ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଯେ ଏକ ପ୍ରବକ୍ତାଙ୍କର slogan ତାହା ପ୍ରମା-
 ଣିତ ହୋଇଗଲା । ହେଲେ ତାଙ୍କ ମତରେ ମଣିଷ ଯେତେବେଳେ ଜୀବନର
 ମୂଲ୍ୟ ହରାଇ ବସିଲା ସେତେବେଳେ ତା ପାଇଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବାଛଡ଼ା
 ଆଉ କଣ ରହିଲା ? ମଣିଷର ଏଇ ଅସହାୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ ତାଙ୍କ ରଚ-
 ନାର ହେଲା ମୂଳମନ୍ତ୍ର Camusଙ୍କ ପରି Ionesco ମଧ୍ୟ Absurdର
 ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ସେ କୁହନ୍ତି “Absurd is that which is deivid

of perpose cut off from sub-religious, metaphysical
 transcendent roots, man is best all his action became
 senseless Absurd, uselesss” ମୋଟାମୋଟି ଜୀବନର ଅବସ୍ଥାବତା
 ବା ଉଦ୍ଭବର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭିତ୍ତିରେ ବେକେଟ ଆତାମତ, ଆଇନେସୋ ଓ ଗେନେ
 (Genet)ଙ୍କର ରଚନା ଗୁଡ଼ିକ ଆଧାରିତ । ଏଇ ଚିନ୍ତାଧାରାରୁ ଭରତର ଓ ଓଡ଼ି-
 ଶାର ଆଧୁନିକ ନାଟ୍ୟକାରମାନେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ସମୟର
 ଉଦ୍ଭବ ପରିସ୍ଥିତି ମଣିଷର ଏକାନ୍ତ ବୋଧତା *genevation gaploss of*
communication ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ନୂତନ ଚେତନାମାନ ଏବେ ମଣିଷ ମନରେ
 ଦେଖାଦେଇଛି ନାଟକର *Form of Content* ମଧ୍ୟ ଦେଇ ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷା
 ନିରୀକ୍ଷା ଦ୍ଵାରା ଭରତର ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ନାଟ୍ୟକାର ତାହା ଫୁଟାଇବାର ଚେଷ୍ଟା
 କରୁଛନ୍ତି । ଅରଣ୍ୟ ଫସଲରେ ‘ଛେଳି ଏକ ଗୃହପାଳିତ ପଶୁର ଅବତାରଣା, ମୃଗ-
 ଯାରେ ‘ଦୁଇକେ ଦୁଇପଣ, ଦୁଇଦୁଣେ ଗୁରିପଣ’ର ଉଲ୍ଲେଖ ଏଇ ଚେତନାର ସ୍ଫୁଟି-
 ଧ୍ଵନୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛିନୁହେଁ ।

କେବଳ *Theatre of the Absurd* ମାଧ୍ୟମରେ ନୁହେଁ । ଶ୍ଵିଟି
 ବାଦ୍ୟ ନାଟକ (*existentialist play*), *Survrealist play* *Act*
play *Cruelity play* ଏମିତି ବହୁପ୍ରକାର ନାଟକଦ୍ଵାରା ନବନାଟ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା
 ନିରୀକ୍ଷାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖାଯାଇଛି । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବେ କୌଣସି ନାଟକକୁ କୌଣସି
 ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟାୟର ମୋହର ଦେଇ ପରିଣତ କରାଇବାକୁ ଗୃହେନା- ଏପରି ମୋହର
 ବା *Labull* ନାଟକର ଆତ୍ମାକୁ ସ୍ଵକୁଚିତ କରିଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଲେଖାଯାଇଥିବା
 ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକୁ କୌଣସି ମୋହର ଦେଇ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଉ ବା ନଯାଉ ଏବେ
 ଯେଉଁମାନେ ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଆଗ୍ରହୀ ଏବଂ ଏଇ ଆଗ୍ରହୀର ସଂଖ୍ୟା
 କିଛି କମନୁହେଁ । ସେମାନେ ହେଲେ ଅଧିକାଂଶ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ନାଟ୍ୟକାର ଏବଂ
 ଯୁବନାଟ୍ୟକାର । ସେମାନଙ୍କର ନାଟକ ଏଇ ଚେତନାରୁ ସୃଷ୍ଟି ଯେ *traditi-*
onal well made ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଏବେଠାରୁ ସାମାଜିକ ଦାୟିତ୍ଵ ଯାହା

ନାଟ୍ୟକଳାର ମୂଳଲକ୍ଷ୍ୟ । ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଛି ଏବଂ ସେ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇ ପାରିବ ଯଦି ନାଟକରେ ରଖାଯାଇ ବୌଦ୍ଧିକ Communication ଯଦି ନାଟକରେ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ସମୟ ଚେତନା ଓ ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଛାପ । ନବନାଟ୍ୟର ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ କେବେ ଶେଷ ହେବ କେହି କହି ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ନାଟକକୁ media ପ୍ରତିଯୋଗୀତାରେ ବଂଚି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଓ ଯୁଗର ଦର୍ପଣ ହେବାକୁ ହେଲେ ଏବେ ତାର ଗତି ବଦଳାଇ ନେବାଛଡ଼ା ଉପାୟ ନାହିଁ । ତାର ଅନୁଷ୍ଠାନର ବିରତ ରଖିବା ମଧ୍ୟ ତା ପାଇଁ ସଫଳ ନୁହେଁ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ଲେଖକ ସମେତ ବିଶ୍ୱଜିତ ଦାସ ରମେଶ ପ.ଶିନ୍ତ୍ରାହୀ* କାର୍ତ୍ତିକ ଚନ୍ଦ୍ର ରଥ, ବିଜୟ ମିଶ୍ର, ଡକ୍ଟର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମହାନ୍ତି ପ୍ରଶନ୍ନ ମିଶ୍ର, ପ୍ରଶନ୍ନ ଦାସ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରବଣ ଓ ନବନାଟ୍ୟକାର ମାନେ, ଏମାନଙ୍କର କେତେ ନାଟକ ମାଧ୍ୟମରେ ଆଜି ଗୁଲିଛନ୍ତି । କେବେ ପାଇବେ ସେଇନାଟକକୁ, ଯାହା ଏ ଯୁଗର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବ । ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯାହା ମୁଁ ପୂର୍ବେ କହିଥିବା ଅନୁଧ୍ୟାବନ ପୂର୍ବରୁ ଅଂଶବିଶେଷ ତାହା ଶିଥିଳ ହେବନାହିଁ ଏବଂ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ କାଳକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ମୂତନ ନାଟ୍ୟକାର ମଞ୍ଚଶିଳ୍ପୀ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନରେଆସି ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ସଫଳ କରିବେ ।

ଧଳା ଠେକୁଆ ଚଷମା ପିନ୍ଧି ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲ ଆଉ ତା ଉତ୍ତର ଗଳ୍ପ ଯାହା କହିଥିଲେ ପୁଣିଥରେ ସେଇକଥା ସ୍ମରଣ କରଇଦେଇଛି । ଗଳ୍ପ କହିଥିଲେ— “Begin it the begining” the king said gravely “and go till you come to the bud and stop.” ମୁଁ ଏବେ ଶେଷକୁ ଆସିଯାଇଛି ଏଇଠି ବନ୍ଦ ରଖିବି ।

Chain ନାଟକରେ ବୁଢ଼ା ନିଜକୁ communicate କରିପାରି ନଥିଲା ଏ ଯୁଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏତେ କଷ୍ଟ ଯେ ଜଣେ ଆଉଜଣକୁ ନିଜ ମନକଥା ଠିକ୍ ବୁଝାଇପାରେନା । ନବନାଟ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ କଣ ଚିନ୍ତାକରି ସେକଥା ହୁଏତ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଠିକ୍‌ବୁଝାଇପାରିନଥିବି ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାର ତ

ଗୋଟିଏ ପାଖ ନଥାଏ । ମଣିଷ ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଦୁଃଖଥିଲେ ଅନ୍ୟ ପାଖରେଥାଏସୁଖ । ଆଜି ଆପଣମାନଙ୍କପରି ବିଦଗ୍ଧମଣ୍ଡଳୀଆଗରେ ମୁଁ ମୋରଚିତ୍ରା ପ୍ରକାଶକରିବାକୁ ସୁଯୋଗପାଇଛି । ସେଇ କଣ ମୋ'ପାଇଁ ଏକ ସୁଖକର ଘଟଣା ନୁହେଁ ? ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ନିକଟରେ 'ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା'ର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଶେଷ କରି ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ମତେ ଏହି 'ବକ୍ତୃତାମାଳା'ରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିବାରୁ ମୋର ଆନ୍ତରିକ କୃତଜ୍ଞତା ଅର୍ପଣ କରୁଛି ଏବଂ ତା ସଙ୍ଗେ ମୋର ଉପକ୍ରମ ସାଜ କରୁଛି ।

.....O... ..

ବିରକା ବକ୍ତୃତାମାଳାର

ନିୟମାବଳୀ

୧- ସାଧାରଣତଃ ବିରକା ପଞ୍ଜିକା ଅନୁଯାୟୀ ବିରକାଙ୍କ କନୁତିଥି ତ୍ରିବେଣୀ ଅମାବାସ୍ୟାଠାରୁ ଧାରବାହିକ ଭାବେ ତିନୋଟି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପ୍ରାୟ ଏକଘଣ୍ଟା କରି ବକ୍ତୃତା ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେବ ।

୨- ବକ୍ତାଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା/ଭାରତର ସାମ୍ବୃତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନଧିବା ଆବଶ୍ୟକ

୩- ନିମ୍ନୋକ୍ତ ନିୟମାନୁଯାୟୀ ‘ପ୍ରଥମ କବୃତା ଦିବସ’ର ଅନୁନ୍ୟ ଦୁଇମାସ ପୂର୍ବରୁ ବକ୍ତା ନିର୍ବାଚନ କରାଯାଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯିବ ।

(କ) ବକ୍ତୃତାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ନିର୍ବାଚନ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଓ ବକ୍ତା ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା ଦ୍ଵାରା ସ୍ଥିର କରାଯିବ ।

(ଖ) ପ୍ରଥମ ବକ୍ତୃତା ଦିବସର ଅନ୍ୟତମ ୧୫ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ବକ୍ତା ନିଜର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲିଖିତ ବକ୍ତବ୍ୟଟିକୁ ପଠାଇବେ ।

(ଗ) ଯାତାୟତ ଖର୍ଚ୍ଚ— ରେଜ (୧ମ ଶ୍ରେଣୀ×୩)

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯାନ (କି: ମି: ପ୍ରତି ୪୫ ପଇସା)

ଯାକପୁର ରହଣି କାଳରେ ବକ୍ତା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥି ହେବେ ।

(ଘ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ବକ୍ତୃତାପାଇଁ ବକ୍ତାଙ୍କୁ ୧୭୫ (ଏକଶତ ପଞ୍ଚସହସ୍ର) ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

(ଙ) ବକ୍ତୃତାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକାଶ ଅଧିକାର (copyright) ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ରହିବ ଓ ଏହା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ‘ମୁଖପତ୍ର’ର ପରିଶିଷ୍ଟ ରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ବିକ୍ରିଲକ୍ଷ ଅର୍ଥରେ ବକ୍ତାଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରାପ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ ।

(ଚ) ପ୍ରକାଶିତ ପରିଶିଷ୍ଟର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକରାଯିବ । ତଥାପି ଏହା ଛାତ୍ର, ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ବିନାମୂଲ୍ୟରେ ମୁଖପତ୍ର ପାଇବା ପାଇଁ ହକ୍ଦାର ବ୍ୟକ୍ତି-

ମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯିବ । ବକ୍ତାଙ୍କୁ ବିନାମୂଲ୍ୟରେ ଦଶଟି ପୁଟିଲିପି ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ । ଅବଶିଷ୍ଟ ବହିଗୁଡ଼ିକ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ସମବାୟ ଭଣ୍ଡାର ଜରିଆରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଇ ବିକ୍ରିଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ 'ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳା' ପାଣିରେ କମା ରହିବ ।

୪- ବିରଜା ବକ୍ତୃତା ସମ୍ମାନ ପରିଷଦ୍ଦଳନା ଦାୟିତ୍ବ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ ରହିବ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ପରିଷଦ୍ଦଳନା ବୋର୍ଡ଼ ଗଠନ କରିପାରିବେ ।

୧- ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷକ ପରିଷଦ୍ଦର (Staff council) ସଂପାଦକ ।

୨- ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ସଂସଦର ଉପଦେଷ୍ଟା ।

୩- ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ବୃନ୍ଦ ।

୪- ବର୍ସାର୍ ।

୫- ଛାତ୍ରସଂସଦର ସଭାପତି ଓ ସଂପାଦକ ।

୬- ବିଭିନ୍ନ ଛାତ୍ର ସମିତିର ସଂପାଦକ ବୃନ୍ଦ ।

୫- ପାଣି-

(କ) ସମାଜ-ସେବା-ସମ୍ମାନ (S. S. G.) ବ୍ୟତୀତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ପରିଷଦ୍ଦର ବାର୍ଷିକ ସମ୍ବୃଦ୍ଧିର ଶତକଡ଼ା ଦଶଭାଗ;

(ଖ) ପ୍ରକାଶିତ ବକ୍ତୃତାମାଳାର ବିକ୍ରିଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ;

(ଗ) ସମ୍ବୃଦ୍ଧିତ ଗୃହ, ସେଚ୍ଛାକୃତ ଦାନ ଓ ସରକାରୀ ସାହାଯ୍ୟ ।

ବିରଜା ବକ୍ତୃତାମାଳାର ସମସ୍ତ ଅଧିକାର ଓ ଦାୟିତ୍ବ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ରହିଲ ।

ଅଧ୍ୟକ୍ଷ

ନରସିଂହ ଚଉଧୁରୀ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ

ଯା ଜ ପୁ ର

Printed at AMBICA PRESS, Jajpur.